

Minna Valtonen

Eläinten karnevaali - taideintegraatioprojekti päiväkodissa

tutustuminen Camille Saint-Saënsin teokseen musiikin, liikkeen,
draaman ja kuvataiteen keinoin

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi YAMK

Musiikin koulutusohjelma

Opinnäytetyö

26.5.2014

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Minna Valtonen <i>Eläinten karnevaali</i> – taideintegraatioprojekti päiväkodissa tutustuminen Camille Saint-Saënsin teokseen musiikin, liikkeen, draaman ja kuvataiteen keinoin 89 + 2 liitettä toukokuu 2014
Tutkinto	Musiikin pedagogi YAMK
Koulutusohjelma	Musiikin koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Musiikkipedagogi
Ohjaaja(t)	Leena Unkari-Virtanen, MuT Laura Huhtinen-Hildén, FT, MuM
<p>Opinnäytetyöni on ylempään ammattikorkeakoulu-tutkintoon liittyvä toimintatutkimus ja kehittämisprojekti, jossa toteutettiin musiikillinen taideintegraatioprojekti Espoon Laajalahden päiväkodissa tammi-huhtikuun 2013 aikana. Keskiössä oli tutustua Camille Saint-Saënsin teokseen <i>Eläinten karnevaali</i> eri taiteen keinoin; musiikin, tanssin, kuvataiteen sekä draamakasvatuksen kautta. Työstimme teemaa päiväkodin kaikissa ryhmissä ja yhteisillä lauluhetkillä kyseisillä tavoilla mm. kokoa maani materiaalipakettia apuna käyttäen. Lisäksi saimme päiväkotimme vierailuille musiikkipedagogiopiskelijoita. Opiskelijat pitivät kuusi musiikki-/soitintyöpajaa <i>Eläinten karnevaali</i> –teemaan liittyen lapsille päiväkodissa sekä projektin lopulla yhteisen loppukonsertin kanssamme.</p> <p>Kehittämisprojektin idea nousi halusta kehittää ja monipuolistaa päiväkodin musiikkikasvatusta sekä kokonaisvaltaista taidekasvatusta. Projektilla halusin tuoda lapsille tutuksi klassista musiikkia, rikastaa sillä musiikkihetkiä ja tuomalla sitä monipuolisesti osaksi päiväkodin arkea. Lasten osallisuus kaikkeen toimintaan projektissa oli tärkeä lähtökohta. Tausta-ajatuksena oli, että soitinten esittely ja teokseen tutustuminen voisi herättää joissain lapsissa jopa kiinnostuksen soittoharrastuksen aloittamiseen. Projektin myötä toivoin henkilökunnan saavan projektista ideoita ja rohkeutta käyttää musiikkikasvatuksessa rikasta musiikkivalikoimaa sekä erilaisia musiikin työtapoja. Taideintegraation näin myös hyödyllisenä, koska näin pääsimme syvemmälle teokseen kokonaisvaltaisen lähestymisen kautta. On tutkittu, että lapselle on hyvin luonnollista tarkastella maailmaa kokonaisvaltaisesti ja eri aistien kautta.</p> <p>Opinnäytetyötä voi tarkastella toimintatutkimuksena. Projekti piti sisällä toimintatutkimuksen syklin; suunnitteluvaiheesta, toimintavaiheeseen, havainnointiin sekä reflektointiin. Pyrimme päiväkodin henkilökuntana yhdessä tuottamaan sellaista tietoa, jonka avulla voisimme kehittää päiväkodin musiikki- ja taidekasvatusta, samalla valaen uskoa päiväkodin työyhteisön toimintamahdollisuuksiin. Opinnäytetyössä tuon esille päiväkodin toimintaedellytyksiä toimintaympäristönä; sen mahdollisuuksia ja haasteita taideintegraatioprojektin toteuttamiselle. Peilaan päiväkotimme toimintakulttuuria Martti Hellströmin esille tuomaan taide- ja taideaineiden opiskelua tukevaan koulun toimintakulttuuriin ja sen arvo- ja olettamusperusteisiin.</p> <p>Toimintatutkimuksen tulosten pohjalta näen hyvänä mahdollisuutena päiväkodin ja musiikkioppilaitosten opiskelijoiden kanssa tehtävän yhteistyön, sillä siinä hyötyvät kummatkin osa-puolet. Päiväkoti toimintaympäristönä soveltuu ja mahdollistaa havaintojen sekä palautteiden pohjalta hyvin taideintegraatioprojektien kaltaisen toimintamallin. Tärkeää on luoda yhteisöllinen toimintakulttuuri, missä arvostetaan taideaineiden merkitystä sekä halutaan tukea niitä lapsen oppimisympäristössä.</p>	
Avainsanat	eheyttävä taidekasvatus, oppimisympäristö, päiväkotitoiminta, taideintegraatio, varhaiskasvatus

Author Title Number of Pages Date	Minna Valtonen <i>The Carnival of the Animals</i> – An Arts Integration Project in a Nursery Exploring Camille Saint-Saëns' Piece through Music, Motion, Drama and Visual Arts 89 pages and 2 appendices May 2014
Degree	Master of Music
Degree Programme	Music
Specialisation option	Music pedagogy
Supervisors	Leena Unkari-Virtanen, DMus Laura Huhtinen-Hildén, PhD, MMus
<p>My thesis is an action research and a development project, in which a musical arts integration project was implemented in the Laajalahti nursery in Espoo from January to April 2013. The idea of the project was to explore Camille Saint-Saëns' piece <i>The Carnival of the Animals</i> by using several art-based methods: music, dance, visual arts and drama pedagogy. The theme was processed through these methods separately in all of the nursery groups and together in shared music sessions. We also used parts of the material I had compiled for this purpose. In addition, early childhood music education students and students of various musical instruments in Helsinki Metropolia University of Applied Sciences carried out six musical/instrumental workshops at the nursery related to the theme of <i>The Carnival of the Animals</i>. Furthermore, a common concert was held in the end of the project.</p> <p>With the development project I wanted to improve the music education and overall art education of the nursery. I wanted to familiarize the children with classical music by bringing it into their everyday life in various ways and by using it to enrich the music sessions at the nursery. It was important to have children involved in all activities. My background idea was that familiarizing them with musical instruments and exploring the piece of music could even inspire some of them to start playing an instrument. I hoped that by this project the personnel of the nursery would get ideas and courage to use varied methods and a rich repertory of music in music education. I considered that arts integration was useful in getting deeper into the piece of music by approaching it in a holistic way. Studies indicate that it is very natural for a child to explore the world comprehensively and using various senses.</p> <p>This action research included a full cycle of a development project: planning, executing, monitoring and reflecting. Together with the personnel of the nursery, I aimed to produce knowledge with which they could improve their music- and arts education. At the same time my goal was to strengthen the personnel's faith in their potential in this field. In the project report highlight the potential of a nursery to carry out an art integration project, the opportunities and challenges of it. I compare the culture of acting at the nursery with Martti Hellström's idea of a culture that supports studying of arts and skills in schools, considering also its foundation of values and suppositions.</p> <p>Regarding the results of the action research project, I argue that there is a great opportunity for the cooperation between nurseries and music students, as working together benefits both parts. Based on the experience and the feedback I have received, a nursery as an operational environment is well –suited for implementing arts. It is important to create a communal working culture, where arts are valued and supported in the child's learning environment.</p>	
Keywords	arts integration, early childhood education, integrative art education, learning environment, nursery,

Sisällys

Johdanto	1
1.1 Opinnäytetyön rakenne	2
1.2 Opinnäytetyön kehittämistehtävät	5
1.3 Projektista opinnäytetyöksi	5
1.4 Eläinten karnevaali päiväkodissa	8
1.4.1 Eläinten karnevaali teoksen esittely	9
1.4.2 Päiväkodin yhteistyö Metropolian opiskelijoiden kanssa	11
2 Päiväkoti toimintaympäristönä	13
2.1 Yhteisöllisyys ja uusi toimintakulttuuri	13
2.2 Päiväkodin toimintaedellytykset projektille	16
3 Musiikkiprojektin tavoitteet ja pyrkimykset	20
3.1 Yleistä musiikin ja taideprojektin merkityksestä	20
3.2 Tavoitteet työntekijöiden näkökulmasta	21
3.3 Tavoitteet lasten näkökulmasta	22
4 Projektin kuvaus päiväkodissamme	25
4.1 Projektin aloitus ja <i>Eläinten karnevaali</i> -varjoteatteri	25
4.2 Materiaalipaketti suunnittelun ja toteutuksen avuksi	26
4.3 <i>Eläinten karnevaali</i> ryhmissä ja päiväkodin yhteisillä musiikkihetkillä	26
4.4 Soittimia ja elävää musiikkia päiväkotiin	30
4.5 Loppukonsertti siintää	33
4.6 <i>Muuttolinnun matkassa maailmalla</i> –loppukonsertti	34
4.7 Projektin loppukoonti	35
5 Varhaisiän taidekasvatus	36
5.1 Taidekasvatus käsitteenä	36
5.2 Taidekasvatuksen eri osa-alueet	37
5.2.1 Musiikki taidekasvatuksen osa-alueena	37
5.2.2 Kuvallinen ilmaisu taidekasvatuksen osa-alueena	42
5.2.3 Tanssi ja liike taidekasvatuksen osa-alueena	46
5.2.4 Draamakasvatus taidekasvatuksen osa-alueena	49

6	Taideintegraatio	53
6.1	Taideintegraation määritelmät	53
6.2	Taideintegraatio varhaiskasvatuksessa	56
6.3	Taideintegraatio kokeiluja varhaiskasvatuksessa	58
6.4	Taideintegraatioprojektin periaatteet Laajalahden päiväkodissa	59
7	Kehittämiprojektin arviointi	62
7.1	Projektin käytännön toteuttaminen	62
7.2	Projektin tavoitteiden toteutumisen arviointi	69
7.2.1	Henkilökunnan kokemukset	69
7.2.2	Lasten kokemukset	71
7.3	Materiaalipaketin kehittäminen	74
7.4	Soveltuvuus toimintaympäristöön	76
7.4.1	Hellströmin toimintakulttuurin näkökulmasta	76
7.4.2	Päiväkodin toimintaedellytysten näkökulmasta	80
8	Pohdinta	83
	Lähteet	87
	Liitteet	
	Liite 1. <i>Eläinten karnevaali</i> – loppukonsertti 10.4.2013	
	Liite 2. Työntekijöiden ja lasten haastattelujen pohjat	

Johdanto

Opinnäytetyöni on ylempään ammattikorkeakoulu-tutkintoon liittyvä kehittämisprojekti, jossa toteutettiin musiikillinen taideintegraatioprojekti Espoon Laajalahden päiväkodissa tammi-huhtikuun 2013 aikana. Työskentelin itse kyseisessä päiväkodissa lastentarhanopettajana alle 3-vuotiaiden ryhmässä. Keskiössä oli tutustua Camille Saint-Saënsin teokseen *Eläinten karnevaali* eri taiteen keinoin; musiikin, tanssin, kuvataiteen sekä draamakasvatuksen kautta. Sen lisäksi, että työstimme teemaa päiväkodin kaikissa ryhmissä ja yhteisillä lauluhetkillä kyseisillä tavoilla mm. kokoamaani materiaali-pakettia apuna käyttäen, saimme päiväkotimme myös opiskelijasoittajia Metropolia ammattikorkeakoulusta. Opiskelijasoittajat pitivät musiikki-/soitintyöpajoja ja projektin lopulla yhteisen loppukonsertin meidän kanssamme. Työpajojen ideana oli esitellä lapsille eri soittimia ja *Eläinten karnevaali* – teosta kokemuksellisesti ja elämyksellisesti. Tavoitteena oli, että elävä klassinen musiikki tulisi luontevaksi osaksi projektin aikana päiväkotimme arkea. Loppukonsertti kokosi projektin aikaansaannoksia yhteen ja oli juhlava päätös keväällemme huhtikuun puolivälissä.

Opinnäytetyössäni pyrin kehittämään päiväkotimme musiikki- ja taidekasvatusta tuomalla elävää klassista musiikkia osaksi arjen toimintaa. Tutkin ja kokeilin kuinka tällainen yhteistyö päiväkodin ja Metropolia ammattikorkeakoulun musiikin opiskelijoiden välillä onnistuu. Päiväkodin toiminnassa toteutettava taideintegraatio tai niin sanottu eheyttävä taidekasvatus oli myös projektin kehitystavoitteita. Pyrkimyksenä oli toteuttaa projekti, johon lapset saivat osallistua aktiivisesti ja kokonaisvaltaisesti ilmaisten itseään eri taiteen keinoin, samalla saaden myös konkreettisia töitä ja esityksiä aikaiseksi.

Projektini idea nousi halusta ja tarpeestakin kehittää ja monipuolistaa päiväkodin musiikkikasvatusta sekä kokonaisvaltaista taidekasvatusta. Vanhojen tuttujen lastenlaulujen lisäksi halusin tuoda lapsille tutuksi klassista musiikkia, rikastaen sillä musiikkihetkiä ja tuomalla sitä monipuolisesti osaksi päiväkodin arkea. Koen, että pienet lapset ovat hyvin vastaanottavaisia ja kiinnostuneita kaikenlaisesta musiikista, eikä heillä ole klassistakaan musiikkia kohtaan ennakkoasenteita. Tausta-ajatuksena oli, että soitinten esittely ja teokseen tutustuminen voisi herättää joissain lapsissa jopa kiinnostuksen soittoharrastuksen aloittamiseen tai ainakin kipinä siitä voisi jäädä kytemään. Lisäksi näen hienona mahdollisuutena musiikkioppilaitosten opiskelijoiden kanssa tehtävän

yhteistyön, tässä tapauksessa Metropolian musiikkipedagogiopiskelijoiden kanssa. Opiskelijat saivat hyvää harjoitusta työelämästä opintopisteiden lisäksi ja antoivat samalla hienoja taide-elämyksiä pienille lapsille. Toivon, että tällaista yhteistyötä voisi kehittää lisää, sillä uskon, että siihen olisi kiinnostusta ja vastaanottavaisuutta päiväkodeissa.

Projektin myötä toivoin henkilökunnan saavan projektista ideoita ja rohkeutta käyttää musiikkikasvatuksessa rikasta musiikkivalikoimaa sekä erilaisia musiikin työtapoja kuten tanssimista, liikkumista ja soittamista. Muiden taiteen alojen liittämisen projektiin näin myös etuna, koska näin pääsimme syvemmälle teokseen kokonaisvaltaisen lähestymisen kautta. Lapselle on hyvin luonnollista tarkastella maailmaa kokonaisvaltaisesti ja eri aistien kautta. Erilaiset oppijat pystyivät lähestymään teosta itseään kiinnostavalla ja kehittäväällä tavalla.

Näen päiväkodissa toimintaympäristönä paljon potentiaalia tällaisten projektien toteuttamiseen, koska työntekijöissä on eri taiteen aloista kiinnostuneita ihmisiä ja halukkuutta itsensä toteuttamiseen ja kehittämiseen myös yleensä löytyy. Yhdistämällä yhteiset voimat, taidot ja luovuus, on mahdollisuus saada aikaiseksi hieno projekti. Päiväkodin muutkin resurssit sopivat hyvin tällaiselle projektille. Päiväkodissa ovat valmiina tilat, materiaalit ja lapset, jotka ovat lähes päivittäin paikalla. Taideintegraatioprojekti voi toimia myös päiväkodissa yhteisöllisyyttä luovana tekijänä ja ryhmärajoja rikkovana asiana tuoden iloa ja hyötyä koko päiväkodille. Samalla voimme oppia ”uuden” toimintamallin musiikin monipuolisesta käyttämisestä ja taiteiden yhdistämisestä toisiinsa. Itselleni projekti ja koko lopputyö toimi hyvin kasvattavana tekijänä ammatillisesti. Se toi mahdollisuuden oppia vetämään, organisoimaan, suunnittelemaan ja myös osaltani toteuttamaan tällainen projekti työyhteisössä. Osaltaan se oli haasteellista mutta myös antoisaa ja opettavaa.

1.1 Opinnäytetyön rakenne

Luvussa 2 pureudun päiväkotiin toimintaympäristönä, sen mahdollisuuksiin sekä rajoihin ja haasteisiin. Uutta toimintakulttuuria ja yhteisöllisyyttä peilaan päiväkodin toimintaympäristöön Martti Hellströmin ajatusten pohjalta, joita hän esittää Opetushallituksen julkaisussa *Taide ja taito – kiinni elämässä* (2009). Valotan luvussa taitoja ja taidetta arvostavan toimintakulttuurin arvo- ja olettamuserusteita ja kuinka ne toteutuvat päiväkodissamme. Musiikkiprojektin keskeisimmät tavoitteet ja pyrkimykset tulevat esille

luvussa 3. Tässä luvussa pohjaan ajatuksiani mm. Marjatta Kallialan *Lapsuus hoidossa* (2012) kirjan esille tuomiin seikkoihin taidekasvatuksen merkityksestä päivähoitossa. Tuon myös esille Leena Kurjen tutkiman sosiokulttuurinen innostaminen -käsitteen. Pohdiskelen taideprojektin tavoitteita niin työntekijöiden kuin myös lasten näkökulmasta. Kuten Hellström (2009) opetushallituksen julkaisussa *Taide ja taito – kiinni elämässä* tuo vahvasti esille, myös minä näen, että sivistävän tietoaikaisen sisällä ja rinnalla lapsi tarvitsee aineksia ja virikkeitä myös taidoilleen, tunne-elämälleen ja asenteilleen. Taidekasvatuksen yhteys hyvään kasvuun ja ihmisen onnellisuuteen tulisi ymmärtää jo päiväkodeissa ja kouluissa.

Luvussa 4 kuvaan päiväkotimme taideprojektin kronologisen etenemisen vaihe vaiheelta, prosessin etenemisen alun suunnitteluvaiheesta, toimintoihin ja loppukoontiin. Luvussa 4 saavat myös päiväkotimme ryhmien lastentarhanopettajat äänensä kuuluville, kun he kuvaavat oman ryhmänsä toimintaa projektissa.

Opinnäytetyöni teoriaosuudessa luvussa 5 olen perehtynyt taidekasvatukseen käsitteenä, kuten sen määrittelevät mm. kasvatustieteilijät ja taidekasvattajat John Dewey, Ellen Dissanayake ja Arja Puurula. Puurula näkee, että taide- ja taitoaineet ovat elämyksiin, tunteisiin, toimintaan ja kokemuksiin perustuvaa, varhaislapsuudessa alkavaa, koko elämän jatkuvaa ihmisen kasvatusta. Päämääränä tällöin on humaani, ihmiskunnan tulevaisuudesta aktiivisesti vastuuta ottava ihminen. Avaan myös teorialuvussa hieman tarkemmin taidekasvatuksen eri osa-alueita eli musiikkia, kuvallista ilmaisua, tanssia ja liikettä sekä draamakasvatusta. Tuon esille, kuinka nämä osa-alueet näkyivät ja toteutuivat päiväkotimme taideprojektissa.

Luvussa 6 keskityn taidekasvatuksen osa-alueiden eli musiikin, tanssin ja liikkeen, draamailmaisun sekä kuvallisen ilmaisun yhdistämiseen ja liittämiseen toiminnassa yhteen eli taideintegraatioon. Käsitelen luvussa taideintegraation määritelmiä ja sen näkyvyyttä sekä merkitystä varhaiskasvatuksessa. Nykyään ollaan havaintojeni mukaan menossa koulun opetuspuolellakin enempi siihen suuntaan, ettei oppiaineita jaotella enää niin tarkasti omiin tunteihin vaan niitä voidaan lähestyä kokonaisvaltaisesti liittäen ja lomittaen niitä toisiinsa. Tällaisessa integroinnissa etuna on se, että asiat tulevat toisiansa. Näen tärkeänä varsinkin pienillä integroimisella, sillä he hahmottavat maailmaa kovin kokonaisvaltaisesti ja kaikkia aistia käyttäen. Lapsella on ”*sata kieltä*” ilmaista itseään kuten italiassa syntynyt lapsen taideilmaisua esille tuova Reggio Emi-

lia-pedagogiikka painottaa. Lapsella tulisikin olla mahdollisuus päiväkodin arjessa toteuttaa ja ilmaista itseään monin eri tavoin.

Opinnäytetyöni teoriaosuuden luvussa 6 esitän taideintegraation määritelmiä mm. musiikkikasvatuksen professori Heikki Ruismäen sekä Arja Puurulan mukaan. Puurula jaottelee taidekasvatuksen integroinnin neljään eri tasoon, jotka voidaan ottaa käyttöön vaiheittain. Paljon käytin teoriaosuudessa myös lähteenä Inkeri Ruokosen, Sinikka Ruusasen ja Anna-Leena Välimäen toimittamaa kirjaa *Taidekasvatus varhaiskasvatuksesta* (2009) sekä Eeva Hujalan ja Leena Turjan toimittamaa *Varhaiskasvatuksen käsikirjaa* (2011). Näistä kirjoista löytyi paljon teoretietoa taidekasvatuksen integroinnista. Lisäksi pohjatietona olen käyttänyt Leena Pantsun musiikkikasvatuksen lisensiaattityötä *Ensimmäiset elämykset* (2010), jossa hän avaa musiikkiin integroidun taidekasvatuksen toteuttamista vauvaperheiden musiikkileikkikoulutoiminnan näkökulmasta. Heini Mansikkakorpi gradussaan *Taideintegraatio varhaisiän musiikkikasvatuksessa* (2009) näkee, että varhaisiän musiikkikasvatuksessa tapahtuva taideintegraatio on musiikin, taiteen ja leikin välistä vuorovaikutusta. Se tuo musiikkikasvatukseen uudenlaisia elämyksiä ja elämykset ovat taas yhtymäkohtia eri taiteiden ja lapsen kokemusmaailman välillä. Itse pidän integrointia mielenkiintoisena ja pienten lasten kohdalla hyvin sopivana ja antoisana toimintatapana.

Luvussa 7 sitten varsinaisesti arvioin projektin käytännön toteutusta; projektissa vaiheittain eteen tulevia asioita ja ongelmia, kuinka ne kohdattiin ja kuinka niistä päästiin eteenpäin. Arvioinnit pohjaan omiin havaintoihini, päiväkodin työntekijöiltä saamiini palautteisiin ryhmähaastattelussa sekä lasten palautteisiin yksilö- ja ryhmähaastattelussa. Arvioin työntekijöiden ja lasten palautteiden eli kokemusten perusteella, kuinka toteutuivat projektissa heille asetetut tavoitteet. Lisäksi tarkastelen päiväkotia toimintaympäristönä ja arvioin, kuinka Martti Hellströmin (2009) luoma taide- ja taitoaineita tukeva koulun toimintakulttuuri on rinnastettavissa päiväkotimme projektin toimintakulttuuriin. Miten toteutuivat Martti Hellströmin asettamat toimintakulttuurin kahdeksan arvo- ja oletamusperustetta projektissamme? Yhtenä osa-alueena arvioin myös kokoamani materiaalipaketin merkitystä projektin toteuttamisessa ja tuon esille syntyneitä kehitysehdotuksia materiaalipakettiin liittyen. Luku 8 sisältää ajatelmia ja johtopäätöksiä koko prosessista ja projektista jälkeinpäin miettien. Pohdin, kannattiko projekti ja mitä siitä työyhteisönä saimme ja opimme.

1.2 Opinnäytetyön kehittämistehtävät

Kuten johdannon alussa esittelin, projektini tavoitteita olivat tiivistetysti seuraavat:

- Lapset oppivat tuntemaan paremmin klassista musiikkia ja soittimia sekä myös teemaan liittyvää lastenmusiikkia. Heidän musiikillinen tietämyksensä kasvaa.
- Lapset saavat osallistua projektiin aktiivisesti ja kokonaisvaltaisesti ilmaisten itseään eri taiteen keinoin, saaden myös konkreettisia töitä ja esityksiä aikaiseksi.
- Päiväkodin henkilökunta oppii ja voi ottaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan malliksi musiikkikasvatukseen ja muuhun taidekasvatukseen. Opi-taan taideintegraatioon pohjautuva toimintamalli.
- Kehitetään ja luodaan yhteistyömuotoja Metropolia oppilaitoksen instrumentti- ja varhaisiänmusiikkikasvatuksen opiskelijoiden kanssa, tuoden heidän osaamistaan päiväkotimaailmaan.
- Itselleni projekti eli lopputyö toimii hyvin kasvattavana tekijänä ammatillisesti. Opin vetämään, organisoimaan, suunnittelemaan ja myös osaltani toteuttamaan tällaisen projektin työyhteisössä. Se on osaltaan hyvin haasteellista mutta myös antoisaa ja opettavaa.

1.3 Projektista opinnäytetyöksi

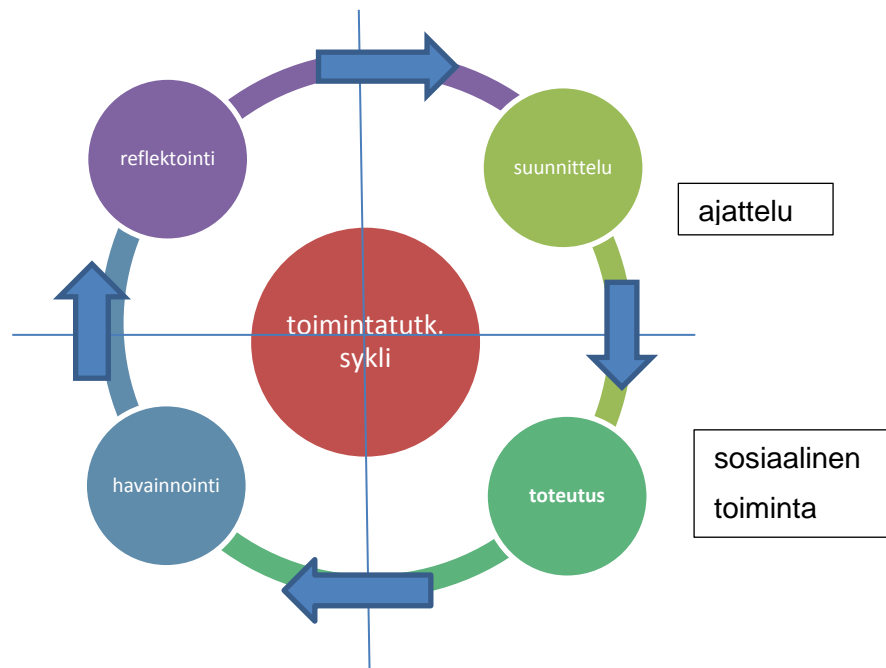
Opinnäytetyötäni voi tarkastella toimintatutkimuksena (Heikkinen & al. 2008). Kehittämiprojektini oli ajallisesti rajattu tutkimus- ja kehittämistehtävä, jossa suunnittelin ja kokeilin yhdessä työyhteisöni kanssa meille uusia toimintatapoja. Pyrimme päiväkodin henkilökunnan kanssa yhdessä tuottamaan sellaista tietoa, jonka avulla voisimme kehittää päiväkodin musiikki- ja taidekasvatusta. Tavoittelin käytännön hyötyä muillekin kuin itselleni. Pyrin yhdistämään teorian ja käytännön sekä toiminnan suunnittelussa että kirjallisessa raportissa. Lasten kanssa toimiessa vuorovaikutus ohjaa usein toimintaa, vaikka toiminnalla olisi ennalta asetetut kasvatukselliset tavoitteet. Toimintatutkimuksellisella näkökulmalla nostan näkyviin vuorovaikutuksen ja yhteistyön. Projektimme osalliset suuntasivat toimintansa toisiin yksilöihin ja ottivat heidät huomioon toimin-

nassaan. Meitä ohjasi yhteinen merkitys ja näkemys yhteisestä toiminnasta ja sen tarkoituksesta. Itse näkisin ja luokittelisin projektimme yhteistoiminnalliseksi tutkimukseksi, jossa projektitiimi tapasi suunnitelmallisesti useita kertoja. Tapaamisissa keskustelimme sovitusta teemasta sekä ideoimme ja kehitimme omaa toimintaamme. Kokonaisuudessaan projektin kesto oli noin ½ vuotta.

Oma toimintatutkijan roolini oli aktiivinen vaikuttaja ja toimija. Omaa työtään kehittävää tutkijaa voidaan kutsuakin toimija-tutkijaksi (Heikkinen & al. 2008). Minulla oli paljon käytännön kokemusta tutkimuskohteesta. Haluni opinnäytetyöntekijänä ja tutkijana oli käynnistää tietynlainen muutos ja rohkaista päiväkodin työyhteisöä tarttumaan asioihin, joita voitaisiin kehittää meidän ja lasten kannalta paremmiksi. Toiveena oli valaa uskoa päiväkodin työyhteisön toimintamahdollisuuksiin ja työntekijöiden kykyihin. Osallistuin prosessiin kentällä samalla tavalla kuin muukin päiväkodin yhteisö. Työyhteisön osallisuus toimintatutkimuksessa (Heikkinen & al. 2008) nähdään siten, että mahdollisimman moni yhteisön jäsen osallistuu aktiivisesti kehittämiseen ja tutkimukseen. Yhteisön osallistuminen tutkimuksen suunnitteluun, aineiston keruuseen sekä tulkintojen ja päätelmien tekemiseen toteutui minun näkemykseni mukaan projektissämme alusta loppuun asti.

Tutkimuskohteen tarkasteleminen sisältä päin vaikuttaa tutkijan suhtautumiseen aineistoonsa ja sen analysointiin kuten Hannu L.T. Heikkinen kirjassa *Toiminnasta tietoon* (2008) asiaa valottaa. Minullekin toimintatutkimuksen tekijänä oma välitön havainnointi ja kokemus ovat osa tutkimuksen aineistoa. Käytin omia havaintojani tutkimusmateriaalina muun tutkimusmateriaalin eli työntekijöiden ja lasten haastattelujen lisäksi. Olin kysynyt luvan lasten haastatteluihin ja valokuvaukseen kaikkien päiväkodin lasten vanhemmilta. Työntekijöiden loppuhaastattelun purin auki ja numeroin haastatellut lastentarhanopettajat eri numeroilla, mitkä tulevat esille myös opinnäytetyössäni haastattelusta lainatuista kommentteista. Projektin myötä oma tutkijan ymmärrykseni kehkeytyi vähitellen. Tällaista vähittäisen ymmärtämisen ja tulkinnan prosessia nimitetään hermeneuttiseksi kehäksi kuten Heikkinen (2008) asian ilmaisee. Tutkimusraporttiosan olen kirjoittanut kertovasti eli narratiivisesti kertojana minä tai me. Raportissa on ajassa etenevä kaari: kertomus alkaa jostain, etenee vaiheesta toiseen tiettyjen juonikäänneiden mukaan ja päättyy johonkin. Toimintatutkimuksen osallisten toimintaa ja ratkaisuja pyrin ymmärtämään ihmisten päämäärien ja motiivien kautta.

Toimintatutkimuksen pyrkimys on toiminnan kehittäminen reflektiivisen ajattelun avulla. Pyritään reflektoimaan ja pohtimaan totuttujen toiminta- ja ajattelutapojen perusteita. Meidänkin tutkimuksessa työyhteisön käytänteitä ja ajattelutapoja tarkasteltiin uudessa valossa ja näin voitiin omaksua tuore tapa ajatella, keskustella ja kehittää toimintaa. Päiväkotitoiminnassa on paljon hiljaista, piilevää tietoa. Monesti työntekijät työskentelevät keskellä hiljaista tietoa, vaikka he eivät osaa sanoiksi pukea sitä, mitä he oikeastaan tekevät. Kuten projektissamme, oppiminen tehostuu, kun sanatonta osaamista pyritään tietoisesti ajattelemaan ja siitä keskustelemaan.

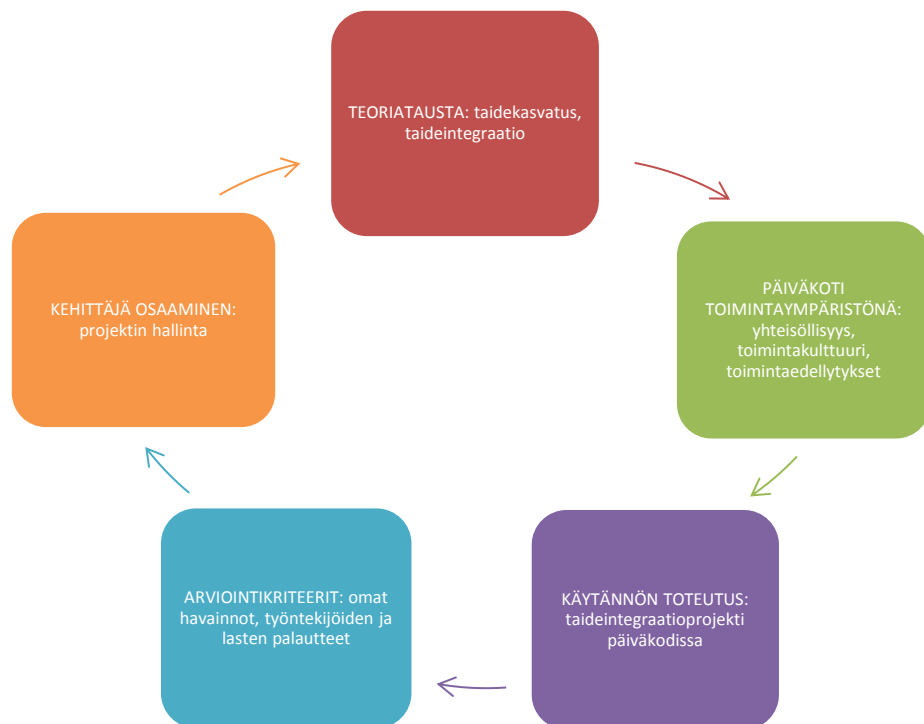

Kuva 1: Toimintatutkimuksen sykli (Heikkinen & al. 2008).

Toimintatutkimuksen sykli alkaa tutkijan suunnitellessa uuden toimintatavan ja jatkuu toteuttaessaan sen. Toteutusta havainnoidaan ja reflektoidaan käytännön aikana ja toiminnan päätyttyä. Lopuksi kokemusten pohjalta suunnitellaan entistä parempi uusi toimintatapa. Tämän syklin kiertoa voi seurata useampia peräkkäin, kehittämishanke johtaa usein uuteen kehittelyyn. Syntyy niin sanottu toimintatutkimuksen spiraali. Toisinaan syklejä voi olla vain yksi ja silti se täyttää toimintatutkimuksen kriteerit. Sykliä ei olekaan mielekäs arviointikriteeri vaan tärkeämpää on toimintatutkimuksen perusidean, suunnittelun, toiminnan ja arvioinnin toteutuminen kuten Heikkinen (2008) tuo esille. Tarkastellessa kehittämissi projektini kulkua pystyy mielestäni selkeästi havaitsemaan edellä mainitut toimintatutkimuksen syklin vaiheet. Kehittämissi projektini hyödyll-

lisyyttä ja merkityksellisyyttä tulen arvioimaan luvussa 8, missä kokoon kehittämiprojektini johtopäätökset yhteen.

Seuraava kuva 2 tuo esille tiivistetysti kehittämiprojektini 5 eri osa-aluetta, mitkä kokonaisuudessa muodostavat lopputyöni ja ovat yhteyksissä toisiinsa. Osa-alueet ovat: teoriatausta taidekasvatuksen osa-alueista sekä taideintegraatiosta, teoriatausta päiväkodista toimintaympäristönä toimintakulttuureineen ja toimintaedellytyksineen, taideintegraatioprojektin käytännötoteutus päiväkodissa, arviointikriteerit, mitkä perustuvat omiin havaintoihin sekä työntekijöiden että lasten palautteisiin ja lopuksi kehittäjäosaaminen, joka liittyy koko projektin hallintaan.

Kuva 2: Kehitysprojektini eri osa-alueet.

1.4 Eläinten karnevaali päiväkodissa

Päiväkoti, jossa taideprojekti toteutettiin, on Espoon kaupungin kunnallinen Laajalahden päiväkotitoiminta. Päiväkoti on toiminut jo yli 30 vuoden ajan. Päiväkodissa oli lukuvuonna 2012 – 2013 yli 100 lasta ja siellä toimi kuusi eri ryhmää; kaksi pienten alle 3-

vuotiaiden lasten ryhmää, nimeltään Muumit ja Nyytit (12 lasta/ryhmä), kaksi isoa 3-5-vuotiaiden ryhmää, nimeltään Hemulit ja Hattivatit (n.21 lasta/ryhmä), yksi 3-5-vuotiaiden erityisryhmä, Nuuskamuikkuset (12 lasta) sekä esiopetusryhmä Vilivinkat (28 lasta).

ryhmä	ikä	lasten lukumäärä
Muumit	alle 3-vuotiaat	12
Nyytit	alle 3-vuotiaat	12
Hattivatit	3-5-vuotiaat	21
Hemulit	3-5-vuotiaat	21
Nuuskamuikkuset erityisryhmä	3-5-vuotiaat	12
Vilivinkat	esiopetusikäiset	28

Kuva 3: Laajalahden päiväkodin ryhmät kaudella 2012-2013.

Henkilökuntaa eli lastentarhanopettajia ja lastenhoitajia päiväkodissa toimi kyseisenä lukuvuonna yli 20. Päiväkodissa ei painotu erityisesti mikään kasvatuksellinen osa-alue tai suuntaus vaan toimimme yleisen valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaan. Päiväkodissa pidetään kuitenkin hyviksi koetuista traditioista kiinni, vuosittain toistuvat esimerkiksi sadonkorjuujuhla, isän- ja äitienpäiväjuhlat, isovanhempienpäivä, joul- ja kevätjuhlat, aikuisten vuosittainen näytelmäesitys ym. Yhteisiin juhliimme on liittynyt vahvasti aina musiikkiesitykset ja draamalliset esitykset niin lasten kuin aikuis-tenkin esittäminä. Musiikillista ja taiteellista osaamista löytyy ehkä keskivertopäiväkotia enemmän. Oman työurani aikani päiväkodissa on työskennellyt useampia viulua, pianoa tai kitaraa soittavia työntekijöitä. Henkilökunnan musiikilliset ym. taidot ovat mahdollistaneet monipuolisten ja rikkaiden esitysten tekemisen niin lasten kanssa kuin myös työntekijöiden kesken.

1.4.1 Eläinten karnevaali teoksen esittely

Projektimme keskeiseksi musiikiksi ja teemaksi valitsimme päiväkodin henkilökunnan kanssa Camille Saint-Saënsin *Eläinten karnevaalin*. Teemaltaan se on helposti lähestyttävissä. Musiikiltaan se on eläimiä kuvailevaa ja näin olen ehkä helpompaa kuunnel-

tavaa, varsinkin, jos se on lapselle ensimmäisiä kokemuksia klassisesta musiikista. Se antoi myös toteutukseen monia mahdollisuuksia ja laittoi mielikuvituksen liikkeelle. Teos kuuluu musiikin-historiamme yleisesti tunnettuihin teoksiin eli ”yleissivistykseen”. Teoksen osissa eri klassiset instrumentit tulevat selvästi esille ja tutuiksi.

Camille Saint-Saëns oli ranskalainen säveltäjä, joka syntyi Pariisissa vuonna 1835. Tuolloin elettiin romantiikan aikaa musiikinhistoriassa. Saint-Saënsin, säveltäjän, muusikon ja musiikkikriitikon, ihanteena olivat muotoihin kiteytyvä klassismi ja erityisesti tyyli-kauden kirkkaimmat tähdet Haydn ja Mozart. Historian tietojen mukaan säveltäminen oli Saint-Saënsille varsin vaivatonta. Hän oli tuottelias ja pyrki vaalimaan musiikissaan myös ranskalaisuutta. Vielä 83-vuotiaanakin hän teki sävellystyötä. Hänen suosittuimpiin teoksiin kuuluvat ooppera *Simson ja Delila*, sinfoniat ja pianokonsertot, Johdanto ja rondo capriccio viululle ja orkesterille sekä *Eläinten karnevaali*. (Usma & Veijola 1981.)

Eläinten karnevaali, ”suuri eläintieteellinen fantasia” oli sävelletty kahdelle pianolle, jousikvintetille, huilulle, klarinetille, celestalle ja ksylofonille vuonna 1886. Teos sisältää yhteensä 14 osaa ja on kestoltaan noin 24 minuuttia. Tarinoiden mukaan Camille Saint-Saëns sävelsi teoksen ystäväpiiriään varten ja teokseen hän sisällytti runsaasti lainauksia jo olemassa olevasta musiikista käyttäen niitä parodisesti hyväkseen kuten Mendelssohnin sävelkulut näytelmämusiikista *Kesäyön unelma Elefantti*-osassa tai Offenbachin oopperan *Orfeus Manalassa* lainattu can-can melodia *Kilpikonna*-osassa. Hänen tarkoituksensa oli tehdä huvittava sävelteos, jota saattoi esittää kotikonsertissa ystävien kesken. Saint-Saëns kielsikin teoksen julkisen esittämisen omana elinaikanaan, koska pelkäsi sen vahingoittavan säveltäjäkuvaansa vakavan musiikin edustajana. Sarjan kolmastoista osa Joutsen, sai säveltäjältä erikoissovituksen ja luvan tulla esitetyksi erillisenä. Tuosta osasta on tullutkin hyvin suosittu soolosävellys sellolle ja pianolle sovitettuna. Saint-Saënsin suureksi ansioksi voi sanoa hänen poikkeuksellisen terävänäköisyytensä ja perehtyneisyytensä eläinystäviimme, kuvatessaan heitä musiikin keinoin. Senhän voi kuulla itse teoksen musiikista. (Usma & Veijola 1981.)

Teoksen osat ovat:

Nro 1, Johdanto ja leijonan kuninkaallinen marssi (pianot ja jouset)

Nro 2, Kanat ja kukot (klarineti, pianot, viulut ja alttoviulu)

Nro 3, Villiaasit (pianot)

Nro 4, Kilpikonnat (jouset ja piano)

Nro 5, Norsu (kontrabasso ja piano)

Nro 6, Kengurut (pianot)

Nro 7, Akvaario (huilu, kellopele, pianot, viulut, alttoviulu ja sello)

Nro 8, Pitkäkorvaiset oliot (viulut)

Nro 9, Käki metsän sydämessä (klarineti ja pianot)

Nro 10, Lintuhäkki (huilu, pianot ja jouset)

Nro 11, Pianistit (pianot ja jouset)

Nro 12, Fossiilit (klarineti, ksylofoni, pianot ja jouset)

Nro 13, Joutsen (sello ja pianot)

Nro 14, Finaali (kaikki soittimet)

1.4.2 Päiväkodin yhteistyö Metropolian opiskelijoiden kanssa

Projektissamme käsitelimme laajasti ottaen koko teosta, sen kaikki osat tulivat tutuiksi lapsille varjoteatteriesityksessä, yhteisillä koko talon lauluhetkillä ja ryhmien omassa toiminnassa. Kukin ryhmä sai oman kiinnostuksensa mukaan tutustua ja työstää eri osia teoksesta. Varsinaisiin soitintyöpajoihin ja loppukonserttiin valikoitui kuitenkin tietyt teoksen osat sen mukaan, mitä osia oli mahdollista esittää elävänä sillä soittajien kokoonpanolla, mikä projektissa oli mukana.

Projektiin soittajiksi saimme Metropolia ammattikorkeakoulusta neljä pääaineista instrumenttiopiskelijaa sekä kaksi varhaisiän musiikkikasvatuksen opiskelijaa. Soittajakokoonpanossa oli näin ollen 2 pianistia, 2 klarinetistia, sellisti ja huilisti. Tällä kokoonpanolla mahdollistui lopulta kuuden osan esittäminen Eläinten karnevaalista. Osat olivat: Kilpikonnat, Norsu, Akvaario, Käki metsän sydämessä, Lintuhäkki sekä Joutsen. Mukana olleet soittaja-opiskelijat Metropoliasta olivat: Elina Simes (piano), Elina Kettunen (piano), Katariina Kumpulainen (sello), Saara Markkanen (huilu), Juho tuominen (klarineti) ja Elina Kärkkäinen (klarineti). Yhteysenkilönä/opettajana koulun puolesta toimi projektissa Tapani Heikinheimo. Soittaja-opiskelijat kävivät yhteensä pitämässä

kuusi erillistä musiikillista soitintyöpajaa päiväkodissamme ja olivat soittamassa projektimme loppukonsertissa.

Kuva 4: Loppukonsertin jälkeen kiitos ja kumarrus soittaneille opiskelijoille.

2 Päiväkoti toimintaympäristönä

Tässä luvussa käsittelen projektin toimintaympäristöä eli päiväkotia. Tuon esille, mitkä ovat päiväkodin toimintaedellytykset kehittämisprojektin toteuttamiseen. Lisäksi tarkastelen päiväkodin yhteisöllisyyttä ja peilaan päiväkodin toimintakulttuuria Martti Hellströmin esille tuomaan uuteen taide- ja taitoaineita tukevaan koulun toimintakulttuuriin.

2.1 Yhteisöllisyys ja uusi toimintakulttuuri

Voidaan ajatella, että kaikki se, mitä päivähoidon kokonaisuudessa tapahtuu, on kasvattavaa, eivät vain tuokiot ja eri oppiaineet. Arjessa ja juhlassa, leikissä ja työssä tapahtuu kokoajan oppimista. Oppiminen on kokemusten karttumista ja osallisuuden elämyksiä muistamisen lisäksi. Taito- ja taideaineita arvostava toimintakulttuuri on arvovalinta. Se on tekoja, mutta myös mielensisäinen asia. Halutaanko näin toimia? Pohdin tätä luvuissa 7 ja 8.

Martti Hellström (2009) on kirjoittanut taide- ja taitoaineiden tukevan koulun toimintakulttuurista. Hellström tuo esille ”uusia” asioita, joita tulisi ottaa huomioon, kun halutaan luoda mahdollisimman taide- ja taitoaineita edistävä toimintakulttuuri kouluihin. Hänen ajatuksiaan voidaan soveltaa myös päiväkotimaailmaan. Seuraavassa avaan taitoja ja taidetta arvostavan toimintakulttuurin arvo- ja olettamusperusteita. Hellström näkee, että uusi toimintakulttuuri muodostuu kahdeksasta eri asiasta.

1. Taidekasvatuksella on yhteys hyvään kasvuun ja ihmisen onnellisuuteen.
2. Opettajat ovat kiinnostuneita, innostuneita ja sitoutuneita yhteiseen toimintakulttuuriin.
3. Opettajat haluavat oppia uutta ja kehittyä työssään.
4. Yhteisöllisyys ja yhdessä tekemisen ilo on tärkeä osa toimintakulttuuria.
5. Opettajilta kuin myös oppilailta löytyy mielikuvitusta ja rohkeutta leikkiä.
6. Konfliktit ratkotaan rakentavassa hengessä.
7. Lasten töitä ja aikaansaannoksia arvostetaan ja tuodaan esille.
8. Johtajan rooli on keskeinen innostuksen, yhteishengen ja arvostuksen luoja-

Hellströmin (2009) mukaan tulisi ymmärtää, että taide on itsessään arvokasta ja, että taidekasvatuksella on selvä yhteys hyvään kasvuun ja jopa ihmisen onnellisuuteen. Taide- ja taitoaineilla rakennetaan jotain sellaista, joka kantaa koko elämän läpi. Kiinnostus taiteisiin ja itsensä ilmaisuun lähtee jo lapsuudesta ja lapselle onkin luonnollinen tapa ilmaista itseään musiikin, tanssin, kuvataiteen ja sanataiteen avulla. Taiteet antavat lapselle välineitä selvitä nyt ja tulevaisuudessa elämän tuomista haasteista ehkä helpommalla. Ajattelen, että päiväkotit voivat omalta osaltaan rakentamassa lapselle luontaista suhdetta eri taiteisiin.

Hellström (2009) huomauttaa, että opetus vaatii energiaa ja tätä opettaja voi saada omasta ja toisten innostuksesta ja kiinnostuksesta asiaan. Innostuksella ja energialla on tapana myös tarttua ja synnyttää laatua toimintaan. Projekteihin tarvitaan mm. sitoutumista ja vihiytymistä. Tulisi ajatella, että tämä on meidän yhteinen juttu. Itse näkisin, että päiväkodissa on hyvät mahdollisuudet tällaisen innostuksen ja yhteistoiminnan herättämiseen ja toteuttamiseen mutta on siellä myös omat haasteensa tällaiselle toiminnalle. Työ arjessa on useinkin hyvin rankkaa henkilöstöpulan, kiireen ja vaatimusten puristuksessa. Toisinaan voi tuntua, että minkäänlaisille ylimääräisille projekteille ei ole aikaa eikä voimavaroja. Varsinkin isossa päiväkotiyhteisössä voivat työntekijöiden sitoutuminen ja pyrkimys yhteistyöhön olla heikkoa. Kun päiväkodissa työskentelee paljon henkilökuntaa ja ryhmät toimivat hyvinkin erillään ja itsenäisesti, voi olla haastavaa löytää halua ja tarmoa yhteisöllisentoiminnan kehittämiseen.

Toimintakulttuurissa on suostuttava opettelemaan myös uusia asioita. Työntekijöillä tulisi olla uskallusta heittäytyä ja nähdä yhteiset projektit mahdollisuutena oppia uutta. Taideaineet vaativat osaamista, aineenhallintaa ja taitoja. Opettaja, joka ymmärtää tämän osa-alueen arvon on valmis pitämään taitojaan ajan tasalla ja näkemään vaivaa. Opettajat ovat tunnetusti itseään kehittävää väkeä mutta on myös henkilöitä, jotka haluaisivat, että kaikki tehdään aina samalla tavalla, pysyen tutussa ja turvallisessa toimintamallissa. (Hellström 2009.)

Hellström (2009) peräänkuuluttaa toimintakulttuuriin yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyys syntyy vain yhdessä tekemällä. Yhdessä tekeminen taas edellyttää yhteistä päämäärää, työnjakoa ja jokaisen yksilön autonomian kunnioittamista. Kun sitoutuminen on vapaaehtoista, syntyy valtavasti sitouttavaa energiaa. Yhteisissä projekteissa opitaan yhdessä ja toisilta, parhaimmillaan rakennetaan oppiva yhteisö. Projektin yhteisöllisyyteen tarvitaan useampia innostuneita työntekijöitä sekä oikea, toisia kunnioittava ja yhdessä

tekemisestä iloitseva henki. Yhteisöllisyys rakentuu kohtaamisista ja niissä onnistumisista niin lasten kuin työntekijöidenkin välillä. Päiväkodissa me aikuiset olemme lapsille mallina ja esimerkin antajana yhteisöllisyydestä.

Taide- ja taitoaineita tukevassa toimintakulttuurissa tarvitaan Hellströmin (2009) mukaan myös mielikuvitusta ja rohkeutta leikkiä. Kun tulee pois omalta mukavuusalueelta, voi oppia jotain uutta. Toimintakulttuurin tulisi olla dynaaminen staattisen sijaan eli tulisi olla rohkeus kokeilla uusia asioita, jopa sellaisia, joita ei ole ennen tehty. Työntekijöiltä vaaditaan tällöin luovuutta, rohkeutta olla oma itsensä ja uskaltaa toteuttaa omaa persoonaansa. Meidän tulisikin ottaa lapsista mallia ja etsiä itsestämme leikkiin antautumisen mieltä. Tärkeää on myös tuoda taidot ja taide piilosta pois. Sen, mitä pidetään tärkeänä, tulee näkyä ja kuulua. Lasten töitä ja aikaansaannoksia tulee arvostaa ja tuoda ne näkyvästi esille. Tämän pitäisi olla itsestään selvyys päiväkodissa mutta onko se aina niin?

Hellström (2009) painottaa lisäksi, että työ on tehtävä tosissaan ristiriidat ratkoen. Kaikissa yhteisissä hankkeissa ja projekteissa tulee väistämättäkin jonkinlaisia konflikteja eteen. Ne tulisikin nähdä kasvun hetkinä ja kehittää silloin itsessä pitkää pinnaa, joustavuutta, ymmärrystä ja yhdessä tekemisen taitoa. Lisäksi on muistettava, että sellainen on arvokasta, jonka eteen ollaan valmiit näkemään vaivaa.

Rehtorin/päiväkodinjohtajan merkitystä toimintakulttuurin luomisessa ei pidä myöskään unohtaa. Jokainen työntekijä tietenkin omalta osaltaan rakentaa työyhteisön toimintakulttuuria mutta johtajan rooli on myös keskeinen. Hän voi omalta osaltaan luoda vahvaa yhteishenkeä, innostusta ja sallivaa ilmapiiriä, jossa eri työntekijöiden ja lasten taidot pääsevät esille. Sillä on suuri merkitys, kuinka johtaja suhtautuu yhteisiin hankkeisiin ja projekteihin. Jos hän esimerkiksi pitää niitä tärkeänä, innostuu niistä ja osoittaa mielenkiintoa, tämä vaikuttaa koko työyhteisön ilmapiiriin ja suhtautumiseen. Tämä ei aina toteudu työelämässä, kun johtajan aika ja energia suuntautuu suurilta osin muihin johdollisiin tehtäviin kuin työilmapiirin luomiseen. (Hellström 2009.)

Luvussa 7 arvioin kuinka taideintegraatioprojekti soveltui meidän päiväkotimme toimintaympäristöön ja kuinka yhteisöllisyys toteutui ja näkyi toiminnassa. Oliko päiväkodissa aistittavissa uutta toimintakulttuuria, joka mahdollistaa taidekasvatusprojektin onnistumisen?

2.2 Päiväkodin toimintaedellytykset projektille

Päiväkodin toimintaedellytykset projektissamme voidaan jakaa karkeasti neljään eri tekijään: lapsiin, päiväkodin henkilökuntaan, päiväkotiin oppimisympäristönä sekä verkostoihin. Seuraavassa tekstissä avaan näitä tekijöitä ja pyrin tuomaan esille toimintaedellytysten mahdollisuudet ja toisaalta myös haasteet.

Päiväkodin tärkeä toimintaedellytys tällaisessa projektissa ovat itse lapset, joita meidänkin päiväkodissa on yli 100. He ovat melkein päivittäin paikalla, joten siinä suhteessa he ovat helppo kohderyhmä. Lapset ovat iältään 1-7-vuotiaita ja muodostavat päiväkodissamme 6 eri ryhmää ikäryhmittäin. Se, että lapset ovat lähes päivittäin paikalla, mahdollistaa suunnitellun ja pitkäjänteisen projektin toteuttamisen. Tuokioiden ja toiminnan aikatauluttamisessa on myös joustovaraa, koska emme ole sidottuja mihinkään tiettyyn päivään ja kellonaikaan. Se, että lapset ovat meille työntekijöille hyvinkin tuttuja, on etu. Tiedämme lasten valmiudet, osaamisalueet ja kiinnostuksen kohteet. Entuudestaan tiedän, että lapset ovat hyvin ennakkoluulottomia ja vastaanottavaisia kaikelle luovalle toiminnalle. Mahdollisuutena tulee myös nähdä se, että laadukkaalla päivähoitopedagogiikalla on mahdollisuus vaikuttaa lapsen taustoissa ilmeneviin kulttuurieroihin ja tasoittaa sosioekonomisen taustan vaikutusta lapsen oppimisessa, sillä päivähoito tavoittaa merkittävän osan varhaiskasvatusikäisistä lapsista. Jos ja, kun varhaiskasvatus ymmärretään sekä kulttuurisena että pedagogisena ilmiönä, sillä on silloin velvoite tarjota lapselle tasavertaiset mahdollisuudet kulttuuriseen kehittymiseen. (Ruokonen & Rusanen 2009, 11.)

Merkittävä mahdollisuus päiväkotiympäristössä ja tämän projektinkin toteuttamisessa on päiväkodin henkilökunta. Laajalahden päiväkodissa työntekijöitä on yhteensä n. 20. Varhaiskasvattajat ovat tottuneet jo ammoisista ajoista vastaamaan päivähoidon taiteellisesta, esteettisestä ja kulttuurisesta kasvatuksesta. Olemme tottuneet luomaan tavoitteellista toimintaa niin kuvataiteen, musiikin, käsityön, liikunnan, lastenkirjallisuuden sekä tanssin ja draamakasvatuksen keinoin. Juuri kasvattajahan luo lapselle mahdollisuudet esteettisiin kokemuksiin. Kasvattaja tukee sitä, että lapsella on käytettävissään herkäät ja avoimet aistit, kyky intensiiviseen läsnäoloon, unohtamatta hämmästelämisen ja ihmettelyn taitoa. Inkeri Ruokonen ja Sinikka Rusanen kirjassa *Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa* (2009, 10.) kirjoittavat kyseisestä asiasta. Yleensä ottaen varhaiskasvattajat ovat luovaa ja innovatiivista väkeä. Luovuutta löytyy myös päiväkodistamme, sillä joukossa on useampia musiikin harrastajia tai musiikista ja musiikki-

pedagogiikasta kiinnostunutta työntekijää. Kädentaidot, liikunta ja draamakasvatus taas ovat useamman muun vahvuuksia.

Tavoitteena ja haasteena onkin koota työntekijöiden tietotaito ja osaaminen yhteen, että projekti olisi mahdollisimman antoisa niin työntekijöille kuin lapsille mutta ei kuitenkaan kuormittaisi arjessa liikaa ketään. Kuinka saada työyhteisö innostumaan ja sitoutumaan hankkeeseen? Päivähoitomaailmassa työskentelemme monien velvollisuuksien ja odotusten alaisena. Taideintegraatioprojektikin on vain yksi osa päivähoitoa, vaikka se keskustelemamme kevään aikana olikin. Meitä velvoittavat monet muut perushoidolliset ja lasten kehitykseen ja kasvun tukemiseen liittyvät asiat. Päivähoitomaailmassa sisällä olevana vain sanoa, että ajasta on välillä puutetta eikä aina ehdi ja jaksa paneutua kaikkeen toimintaan niin syvällisesti kuin itse haluaisi.

Haasteena minulle itselleni tässä projektissa on osata innostaa ja kannustaa muita työntekijöitä luovaan prosessiin, jonka projekti voi tarjota. Tärkeää on myös osata pitää langat käsissä, organisoida ja kuulla sekä ottaa huomioon projektiin liittyvien sidosryhmien ideat, toiveet ja tarpeet. Itse lastentarhanopettajana ja myös varhaisiän musiikinopettajan tutkinnon omaavana näen päiväkodissa paljon potentiaalia taideintegraatioprojektin toteuttamiseen. Oma vahvuuteni on tietämys ja näkemys kummastakin ammatista. Näen mielenkiintoisena kummankin ammatin mahdollisuuksien yhdistämisen. Haasteena on, ymmärtävätkö työkaverini ja haluavatko he sitoutua tällaiseen projektiin, jossa on mahdollisuus kokeilla jotain ”uutta”?

Päiväkoti myös itsessään ympäristönä tarjoaa hyvät resurssit tiloineen, materiaaleineen ja välineineen. Ne ovat toisin sanoen jo valmiina, eikä niitä tarvitse enää erikseen alkaa haalia kasaan. Ruokonen ja Rusanen (2009, 12.) painottavat, että varhaiskasvattajina meillä on suuri vastuu siitä millaisen oppimisympäristön me lapsille luomme. Hyvä taidekasvatuksellinen oppimisympäristö on sellainen, joka kytkeytyy lapsen aiempiin kokemuksiin ja ottaa huomioon lapsen kehitystason ja tavan kokea todellisuutta. On selvää, että oppimisympäristössä on oltava tilaa ja aikaa lapsen kiinnostuksen kohteille, spontaaneille leikeille sekä taiteelliselle ilmaisulle. Tällöin lapsen on mahdollista peilata kokemuksiaan, ajatuksiaan ja tunteitaan eri taiteenalojen antamin keinoin. Kirjassa *Lapsi ja taide; puheenvuoroja taidekasvatukseen* (2006, 14.) Inkeri Ruokonen kirjoittaa elämysvoimaisesta kasvu- ja oppimisympäristöstä. Ruokonen (2006) viittaa artikkelissaan Puurulan (2001) esille tuomaan taiteellinen peruskokemus käsitteeseen. Esteettisillä peruskokemuksilla Puurula tarkoittaa moniaistisia, pääasiassa lapsuudessa saatuja kokemuksia, joiden varaan rakentuvat lapsen myöhemmät taidemieltymyk-

set ja -valinnat kuin myös kulttuuriset arvostukset tai taideharrastuksen kohteet. Lapsen tulee saada kokea esteettisiä peruskokemuksia ja tähän kasvattaja voi vaikuttaa luomalla elämyksellisen toiminta- ja oppimisympäristön monipuolisen taidekasvatuksen kautta.

”Mahdollisuus tehdä yhteistyötä ja vahvistaa jo olevia yhteistyöverkostoja lastenkulttuurin asiantuntijoiden kanssa on avainasemassa päivähoidon kulttuurisessa kehittämisessä”, kirjoittavat Inkeri Ruokonen ja Sinikka Rusanen kirjassa *Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa* (2009). Yhteistyö Metropolia ammattikorkeakoulun kanssa on päiväkodillemme uusi asia. Se, että saamme instrumenttiopiskelijoita ja musiikin varhaiskasvatusta opiskelevia tuomaan päiväkotiimme heidän osaamistaan ja rikastuttamaan musiikkikasvatusta, on päiväkodille hieno asia projektissa. Se on todellinen mahdollisuus, joka päiväkodin tulisi osata hyödyntää.

Päiväkodin toimintaedellytykset toimintaympäristönä projektissa ovat tiivistetty:

- päivittäin paikalla olevat lapset (1-7-vuotiaita lapsia yli 100).
- lasten ennakkoluulottomuus ja vastaanottavuus luovalle toiminnalle.
- suunnitellun ja pitkäjänteisen projektin toteuttamisen mahdollisuus.
- projektin aikatauluttamisessa oleva joustovara.
- työntekijöillä oleva tieto lasten valmiuksista, osaamisalueista ja kiinnostuksen kohteista.
- mahdollisuus vaikuttaa lapsen taustoissa ilmeneviin kulttuurieroihin ja tasoittaa sosioekonomisen taustan vaikutusta lapsen oppimisessa, sillä päivähoito tavoittaa merkittävän osan varhaiskasvatusikäisistä lapsista ja tarjoaa kaikille saman taidekasvatuksen.
- päiväkodin henkilökunta, joka on tottunut vastaamaan päivähoidon taiteellisesta, esteettisestä ja kulttuurisesta kasvatuksesta.
- päiväkodin työntekijöiden innovatiivisuus ja luovuus sekä harrastuneisuus eri taidealojen parissa.
- oma tietämykseni ja näkemykseni sekä musiikkipedagogiikasta sekä päiväkodin varhaiskasvatuksesta.
- päiväkodin hyvät resurssit tiloineen, välineineen ja materiaaleineen.

- mahdollisuus luoda hyvä ja elämyksellinen taidekasvatuksellinen oppimisympäristö, joka kytkeytyy lapsen aiempiin kokemuksiin ja ottaa huomioon lapsen kehitystason ja tavan kokea todellisuutta.
- mahdollisuus tehdä yhteistyötä ja luoda yhteistyöverkostoja lastenkulttuurin asiantuntijoiden kanssa, tässä tapauksessa Metropolian opiskelijoiden kanssa.

Päiväkodin haasteet ja rajat toimintaympäristönä projektissa ovat tiivistetysti:

- koota päiväkodin työntekijöiden tietotaito ja osaaminen yhteen, niin, että projekti olisi mahdollisimman antoisa sekä työntekijöille että lapsille kuormittamatta arjessa liikaa ketään.
- saada työyhteisö sitoutumaan ja innostumaan projektista, ”uuden kokeilusta”.
- velvoittavat monet muut perushoidolliset ja lasten kehitykseen ja kasvuntukemiseen liittyvät asiat, jotka aiheuttavat ajan puutetta ja vievät voimia projektiin syventymisestä.
- osata itse pitää langat käsissä, organisoida ja kuulla sekä ottaa huomioon projektiin liittyvien sidosryhmien ideat, toiveet ja tarpeet isossa työyhteisössä.

3 Musiikkiprojektin tavoitteet ja pyrkimykset

Tämän luvun alussa käsittelen lyhyesti ja yleisesti musiikin sekä muiden taidemuotojen merkitystä lapselle, hänen kehitykselleen ja kasvulleen aikuiseksi. Tuon esille myös asettamani projektin tavoitteet työntekijöiden sekä lasten näkökulmasta.

3.1 Yleistä musiikin ja taideprojektin merkityksestä

Taide- ja taitoaineiden asemasta opetuksessa keskustellaan ajoittain kiivaasti. Vaikka varhaiskasvatuksessa ei noudateta oppiainejakoa, eikä samanlaista keskustelua ole niin herännyt, voidaan silti myös ihmetellä, miksi useissa päiväkodeissa musisoidaan, maalataan, muovailaan, loruillaan, tanssitaan, dramatisoidaan harvakseltaan ja silloin tällöin. Eikö se ole lapselle luontaista, aivan samoin kuin leikkiminen? Sillä missään muussa elämänsä vaiheessa ihminen ei ilmaise itseään eri tavoin yhtä mutkattomasti kuin alle-kouluikäisenä kuten Marjatta Kalliala kirjassa *Lapsuus hoidossa?* (2012) toteaa. Italiassa kehittynyt, lapsen luovaan ilmaisuun painottuva Reggio Emilia-pedagogiikka korostaa luomaan edellytyksiä monipuoliselle ilmaisulle ja muistamaan, että “lapsella on sata kieltä”. Lapsen luovan ilmaisun pitäisi ollakin mahdollista joka päivä, samoja asioita kerraten. Koska meidän ei tarvitse taistella päiväkodissa tuntijaon kanssa, miksi emme antaisi taidollisen ja taiteellisen tekemisen olla keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksessamme?

Taito- ja taideaineiden tärkeyttä voi perustella usealla tavalla. Nykyään maailma menee hurjaa vauhtia eteenpäin ja elämä on loputonta muutosta. Lapsista tulisikin kasvattaa aikuisia, jotka ovat vahvoja kestäämään tämän työelämän turbulenssin ja myös riittävän tasapainoisia kyetäkseen kohtaamaan itsensä ja lepäämään itsessään. (Marjatta Kalliala 2012). Näitä ominaisuuksia voidaan omalta osaltaan tukea jo lapsuudessa panostamalla taito- ja taidekasvatukseen.” Ihminen, joka osaa nauttia edes yhdestä taidelajista joko tekijänä tai vastaanottajana, on vahvempi ja paremmin varustettu kuin sellainen, jolla ei tätä kykyä ole”, Marjatta Kallialan (2012) sanoin. Kyky nauttia eri taidelajeista merkitsee ihmiselle pysyvää pääomaa.

Valtiotieteiden tohtori Hanna-Liisa Liikanen on väitöskirjatutkimuksessaan *Taide kohtaa elämän* (2003) todennut, että taidetta voidaan soveltaa kaikenikäisten hyvinvointia edistäviin tarkoituksiin. Ensinnäkin taide on elämys ja taidenautinto sellaiseen, osana ihmisten tarpeita. Toiseksi tutkimukset ovat todistaneet, että taiteella ja kulttuuritoiminnalla on yhteys hyväksi koettuun terveyteen ja parempaan toimintakykyyn. On tutkittu, että taide- ja kulttuurielämykset synnyttävät tunteita, jotka vaikuttavat aivoissa psykofysiologiseen säätelyjärjestelmään ja tasapainottavat sen toimintaa. Kolmantena voidaan nähdä, että kulttuuritoiminnan ja harrastamisen myötä syntyy ystävyys-suhteita, sosiaalisia siteitä ja yhteisöllisyyttä, jotka taas lisäävät turvallisuuden ja oman elämän hallinnan tunnetta. Me-henki tuottaa sosiaalista pääomaa, joka puolestaan on yhteydessä terveyteen. Neljänneksi voimme tehdä taiteiden avulla ympäristöstämme viihtyisämmän elinpiirin, jossa virkistäydytään ja rauhoitutaan. Kasvattajien tulisi nähdä suuri mahdollisuus taide- ja ilmaisutaitojen opettamisessa, joita yhteys sosiaalisen ulottuvuuden kanssa tarjoaa. Yhdessä tekeminen on arvokasta. Erilaisille taideprojekteille voidaan asettaa taiteellisia hienoja tavoitteita, mutta sittenkin lopulta yhdessä läpikuljettu luova prosessi voi osoittautua arvokkaimmaksi tulokseksi. (Liikanen 2009, 91-93.)

Sosiokulttuurinen innostaminen on rantautunut Suomeen viime vuosien aikana. Onhan varhaiskasvatuksen ja lasten päivähoidon yhdeksi osaksi jopa hyväksytyt taidelähtöiset menetelmät ja sosiokulttuurinen innostaminen. Se soveltuukin hyvin osaksi päiväkotielämää. Leena Kurjen (2000, 2006) tutkimuksien mukaan liikkeellepanevana voimana ovat sosiaalipedagogiset tavoitteet, kulttuurinen tasa-arvo, osallisuus ja luovuus. Sosiokulttuurisessa innostamisessa vapaudutaan kasvattajan ja kasvatettavan asetelmasta ja uskalletaan asettua tasavertaiseksi oppijaksi ja kasvajaksi yhdessä. Taide sulautuu osaksi arkea ja päiväkotielämää, johon jokaiselle on mahdollisuus osallistua. Tavoitteena on, että lapsuudessa kylvetyt siemenet kulttuurin harrastamista ja taiteiden tekemistä kohtaan, voivat jäädä itämään lapseen ja johtaa aikuisena niiden pariin.

3.2 Tavoitteet työntekijöiden näkökulmasta

Tarkoitus on, että päiväkodin henkilökunta osallistuu aktiivisesti projektin suunnitteluun, toteutukseen ja siitä kaikin puolin hyötymiseen. Tähän pyrimme mm. yhteisissä palaverissa, joita pidämme projektin aikana. Päiväkodin henkilökunnassa on paljon potentiaalia tällaisen projektin toteuttamiseen, koska työntekijöissä on eri taiteenaloista kiinnostuneita ja harrastavia ihmisiä. Työntekijät voivat lähestyä teosta ja teemaa heitä itseään kiinnostavalla ja kehittäväällä tavalla ja mieltä, mikä toimisi parhaiten heidän

lapsiryhmänsä kanssa. Toivon, että päiväkodin henkilökunta saisi projektista ideoita ja rohkeutta käyttää musiikkia ja erilaisia työtapoja kuten tanssia, liikkumista ja soittamista työssään. Ideoiden lähteenä ovat mm. kokoamani materiaalipaketti, soittajien työpajat, loppukonsertti sekä yhteiset lauluhetket, joissa näemme mitä toiset ryhmät ovat aikaansaaneet.

Tavoitteena on, että kehitämme yhdessä päiväkodin musiikki- ja taidekasvatusta ja saamme työvälineitä toiminnan rikastamiseen suunnitteluun ja toteutukseen. Pohjimmalsena tavoitteena on myös tietenkin, että henkilökunta oppisi ja ottaisi kokonaisvaltaisen lähestymistavan malliksi taidekasvatukseen eli taideintegraation. Toimintamallin kokeileminen, jota voisi käyttää tulevissakin projekteissa. Toivon, että projekti tulee olemaan päiväkodissa yhdistävä tekijä ja ryhmärajoja rikkova asia, mikä tuo iloa ja hyötyä niin lapsille kuin työntekijöillekin. Yhteisöllisyyttä, sitoutumista ja innostusta yhteiseen asiaan tarvitaan. Projektin lopulla kokoan työntekijöiden kokemuksia ja ajatuksia koko projektin ajalta haastattelujen avulla. Mitä he saivat projektista? Miten lapset osallistuivat ja kokivat projektin? Olisiko taideintegraatiosta työtavaksi muulloinkin päiväkodissa jne.?

Tavoitteet työntekijöiden näkökulmasta tiivistetysti:

- osallistua aktiivisesti projektin suunnitteluun ja toteutukseen
- kehittää päiväkodin musiikki – ja taidekasvatusta; saaden työvälineitä toiminnan rikastamiseen, suunnitteluun ja toteutukseen
- taideintegraatio työtavan löytäminen ja kokeileminen
- kehittää yhteisöllisyyttä päiväkodissa
- iloita ja innostua itse luovasta toiminnasta sekä taiteesta

3.3 Tavoitteet lasten näkökulmasta

Taide kuuluu kaikille ja jokaisella lapsella pitäisi olla mahdollisuus taiteellisen elämyksen tuomaan mielihyvään, nautintoon sekä taiteelliseen toiminnallisuuteen ja yksilöllisiin fantasiamaailmoihin toteaa Inkeri Ruokonen artikkelissa *Taide lapsen elämänilma-*

uksena kirjassa *Lapsi ja taide* (2005/2006). Samoin ajattelen minäkin ja olen huolestunut, että suuri osa lapsista ”syrjäytyy” vain massaviihteen suurkuluttajiksi. Vaikuttaa siltä, että osa nykyisistä lapsista ja nuorista ei tunne, eikä ole kiinnostunut klassisesta musiikista tai ylipäättään taideharrastuksista. Se voi jäädä heille koko elämän ajaksi vieraaksi asiaksi, koska koti ja muu kasvuympäristö ei ole tukenut ja tarjonnut mahdollisuutta siihen tutustumiseen. Uskonkin, että päiväkotit, kodin ja koulun ohella, voi omalta osaltaan tarjota esteettisiä arvoja lapsille, tuoden elämään rikkautta ja luovaa voimaa.

Tältä pohjalta projektimme tarjoaa kaikille lapsille päiväkodissa mahdollisuuden tutustua klassiseen musiikkiin sekä monipuoliseen lasten musiikkiin perhetaustoista riippumatta. Tavoitteena on, että klassinen musiikki ja soittimet tulevat tutuimmiksi päiväkotilapsille ja kenties lapsella voisi herätä mielenkiinto aloittaa soittoharrastus joko lähitulevaisuudessa tai sitten vähän vanhempana. Pääasia, että kipinä jäisi elämään. Projektin tavoitteena on myös, että lapsi saa musiikista ja muista taideaineista kokonaisvaltaisen, elämyksellisen ja opettavaisen kokemuksen. Erilaiset oppijat voivat toteuttaa itseään eri tavoin, heitä kiinnostavalla ja kehittäväällä tavalla, koska käytössä on erilaiset ilmaisun ja taiteen muodot. Toiminta tulee olemaan lapsia osallistavaa niin ryhmissä, yhteisillä lauluhetkillä kuin myös loppukonsertissa. Projektin suunnitteluun ja toteutukseen otetaan ideoita lapsilta ikätaso huomioiden. Tavoitteena projektissa on lapsilähtöinen työskentely. Lasten toimintaa ja reaktioita havainnoidaan projektin aikana ja lopulla teen kyselyn osalle lapsista projektin kokemuksista. Lasten tuotoksia ja toimintaa dokumentoidaan myös projektin aikana ja ne pääsevät näkyvästi esille.

Pyrkimyksenä on käyttää projektissa ja kasvatuksessa kaikkia taiteenmuotoja kolmitahoisesti: kasvamiseen taiteellisessa ilmaisussa, taiteen tietämyksessä ja taiteen avulla. (Ruokonen 2012, 122-123.) Taiteesta oppiminen tarkoittaa sitä, että lapsi kehittyy taide- ja taiteilijoiden, esim. konserttien, teatterin, taidenäyttelyjen kautta ymmärtämään taiteen merkityksen ja roolin osana kulttuuria ja historiaamme. Taiteen kautta oppiminen merkitsee taiteen avulla tapahtuvaa kasvua ja kehitystä muillakin kuin taiteen osa-alueilla kuten sosiaalisissa, fyysisissä ja psykomotorisissa osa-alueissa, unohtamatta tietenkään kognitiivista osa-alueita.

Tavoitteet lasten näkökulmasta tiivistetysti ovat:

- saada päiväkodissa mahdollisuus tutustua elävään klassiseen musiikkiin, soittimiin ja monipuoliseen lasten musiikkiin perhetaustoista riippumatta.
- saada musiikista ja muista taideaineista kokonaisvaltainen, elämyksellinen, nautittava ja samalla opettavainen kokemus.
- saada olla osallisena, tekemässä ja luomassa taidetta → saada esitellä tuotoksia.
- herättää mielenkiintoa aloittaa soittoharjoitus joko lähitulevaisuudessa tai sitten vähän vanhempana.
- kasvaa ja kehittyä taiteellisessa ilmaisussa, taiteen tietämyksessä ja taiteen avulla mm. sosiaalisessa, fyysisessä, psykomotorisessa ja kognitiivisessa osa-alueessa.

4 Projektin kuvaus päiväkodissamme

Seuraavassa kuvaan koko päiväkodissa tapahtuneen projektinkulun kronologisessa järjestyksessä. Pyrin kuvaamaan, kuinka toimintatutkimuksen sykli projektissamme eteni.

4.1 Projektin aloitus ja *Eläinten karnevaali*-varjoteatteri

Projekti käynnistettiin päiväkodissamme syksyllä 2012. Jaoin marraskuussa joka ryhmään kirjoittamani infomonisteen, jossa kerroin *Eläinten karnevaali*-projektin ideasta ja aikataulusta. Kiinnostusta ja innostusta projektin suhteen oli mutta myös epätietoisuutta, eikä projektin idea aivan auennut kaikille silloin. Mahdollisista soittajien vierailuista päiväkotiin oltiin myös kovin innostuneita. Marraskuun lopulla pidimme sitten ensimmäisen projektipalaverin, johon osallistui jokaisesta päiväkodin ryhmästä yksi työntekijä. Puhuimme kevään aikatauluista ja siitä saisimmeko teemasta ja projektista samalla myös kevätjuhlan. Mietimme kuinka projektin aloitamme ja kuinka pääsemme käsiksi *Eläinten karnevaali*-teokseen? Palaverissa päätimme, että aloitamme projektin tammikuun puolivälissä yhteisellä koko talolle esitettävänä varjoteatterina. Ajattelimme, että niin lasten kuin aikuistenkin olisi hyvä saada kuulokuva koko *Eläinten karnevaali*-teoksesta.

Jokainen päiväkodin ryhmä vastasi muutaman varjokuvan tekemisestä esitykseen. Tammikuun alkupuolella viikolla 3 varjokuvat oli tehty ja pääsimme pienellä työryhmällä harjoittelemaan esitystä. Päiväkodissa oli, niin kuin yleensäkin, kaikenlaista kiirettä sillä viikolla, mutta kaksi kokeilu- ja harjoituskertaa saimme pidettyä ennen perjantai-aamun esitystä. Toteutimme esityksen niin, että minä luin aina väliin Elina Karjalaisen kirjoittaman runon kustakin eläimestä ja sitten kuuntelimme musiikkia ja katselimme varjoteatteriesitystä kankaalla. Varjoja liikutteli kolme työntekijää kankaan takana. Käytimme myös piirtoheitintä tuomaan kankaalle eri värejä ja maisemia. Lapset olivat innostuneita esityksestä ja kaikista eläimistä, joita näkivät. Salista kuului riemullisia kiljahduksia, kun tutut eläimet tulivat näkyviin. Välillä taas seurattiin hiirenhiljaa kilpikonnan hidasta etenemistä. Arvioidessani myöhemmin esityksen sujuvuutta, oivalsin, että teoksen osien väliin olisi pitänyt jättää selvä kuuntelutauko, jonka aikana hiljennytään kuuntelemaan Karjalaisen runoa. Nyt salin lapsiryhmässä oli aistittavissa levottomuutta, eikä kaikki

pystyneet varmaankaan keskittymään niin tarkasti kuin olisivat halunneet. Esitys osoitautui myös aika pitkäksi päiväkotimme pienemmille. Heille olisi riittänyt varmasti lyhyempikin kokonaisuus. Kaikenlaisia hauskoja ideoita, joita olisi voinut käyttää toteutuksessa, tuli myös jälkikäteen mieleen useammilla työntekijöillä. Mietimme mm. että olisimme voineet käyttää varjokuvanukkien tilalla enemmän työntekijöitä tekemässä varjoja, näin esitys olisi ollut elävämpi ja ehkä kiinnostavampi. Tosiasia on, että kun jotain kiireesti suunnitellaan ja laitetaan kasaan, niin esitystä ei ehdi hioa ja viimeistellä ihan valmiiksi. Tämä kaikki on kuitenkin opiksi tulevaa varten. Hienoa varjoteatteriesityksessä oli, että yhteistyöllä saimme kuin saimmekin esityksen kasaan lyhyessä ajassa. Ja olihan siitä jäänyt jotain lasten mieleenkin, sillä ainakin meidän pienten ryhmässä lapset muistivat eläimiä, mitä olivat varjoteatterissa nähneet. Jatkoimme pientenryhmissä eläinten varjokuvien katsomista piirtoheittimellä kuunnellen ja laulaen samalla. Nuorimmat lapset jaksoivat olla aina yhtä haltioissaan, kun näkivät elefantin tai kalojen varjokuvat seinällä.

4.2 Materiaalipaketti suunnittelun ja toteutuksen avuksi

Viikon 4 lopussa pidimme taas projektipalaverin työntekijöiden kesken. Annoin jokaiseen ryhmään materiaalipaketin, johon kuului kirjallinen tieto-osuus *Eläinten karnevaali*-teoksesta ja säveltäjästä, teoksen soittamista sekä paljon musiikillisia vinkkejä teeman toteutukseen. Musiikki-ideat olivat teemaan sopivia lauluja, musiikkiliikuntoja sekä soittoideoita. Lisäksi liitin joitain kuvallisesti toteutettavia ideoita joihinkin teoksen osiin. Nämä kuvallisesti toteutettavat ideat olin saanut kuvataidemusiikkileikkikoulun pitäjältä Juuli Kammoselta. Kirjallisen materiaalipaketin lisäksi olin äänittänyt cd:lle *Eläinten karnevaali*-teoksen, soitinnäytteitä sekä useita liikuntamusiikkeja ja lastenlauluja. Materiaalipaketti oli tarkoitettu avuksi ja ideoiden lähteeksi jokaiselle ryhmälle mutta annoin heille kuitenkin vapaat kädet lähteä toteuttamaan projektia heitä kiinnostavalla tavalla. Sen kuitenkin toivoin, että punainen lanka *Eläinten karnevaali* – teoksen ja toimintojen välillä ei katkeaisi.

4.3 *Eläinten karnevaali* ryhmissä ja päiväkodin yhteisillä musiikkihetkillä

Ryhmät halusivat painottaa eri teoksen osia ja erilaisia näkökulmia. Päiväkodin seinille alkoi hiljalleen helmikuusta lähtien ilmestyä *Karnevaalin* eläimiä. Nuuskamuikkusten ryhmä teki käytävälleen viidakkomaiseman, missä apinat hyppivät palmuissa ja kissa-

eläimet vaanivat. He uppoutuivat viidakon tunnelmiin musiikin johdattelemana. Seuraavassa ryhmän erityislastentarhanopettaja kuvailee toteutettua toimintaa.

Me Nuuskamuikkusissa aloitettiin työstämään tätä kuuntelemalla niitä musiikkeja. Ja sitten, kun me lasten kanssa keskusteltiin, niin se elefantti nousi sieltä senkin takia esiin, koska se liittyi viidakkoon. Ja se viidakko teema lähti elämään tosi voimakkaasti lapsissa. Tässä paketissahan on niin hyvää materiaalia siihen viidakkoteemaan. Me lähdettiin sitten lasten kanssa työstämään sitä eteenpäin. Askarreltiin viidakon eläimiä; tiikeri-, leopardi- ja norsunaamareita. Jumpassa ja musiikkihetkillä työstettiin sellaista luovaa liikuntaa ja musisointia. Otettiin sellaisia rytmisoittimia mukaan niin, että rytmisoittimet esitti aina jotain eläintä. Lapset innostuivat tosi paljon. Ne innostui itse asiassa tästä viidakon tunnelmamusiikista niin, että he keskittyivät tosi hyvin siihen, vaikka onkin aika levoton ryhmä. He halusivat aina joka kerta jumppa- ja musiikkihetkillä salissa, että luodaan sitä samaa tunnelmaa. Lapset olivat varmaan senkin takia innoissaan siitä, että me aikuisetkin oltiin myös innoissaan siitä. Se oli mukavaa meillekin. Ja sen myötä me sitten lasten kanssa ideoitiin alkuun tällöinen tarina, että oli ne norsut ja viidakon kissaeläimet, jotka sitten ystävästyivät. Miten se siinä konsertissa tuli esiin. Se oli se ajatus.(Ito 1)

Kuva 4: Nuuskamuikkusten ryhmän esitys loppukonsertissa teoksen *Norsu*-osaan. Esityksessä yhdistyi soittaminen ja musiikkiliikunta.

Ryhmät kertoivat, että he olivat toteuttaneet *Eläinten karnevaali*-teemaa mm. jumppahetkillä, musisoiden musiikkihetkillä ja satujen muodossa. Useaa ryhmää kiinnosti myös akvaario- osan musiikki, jonka innoittamana syntyi erilaisia vedenalaisia maimia. Hemuleiden ryhmän lastentarhanopettaja kertoo seuraavassa heidän ryhmän tavasta toteuttaa taideintegraatiota ja *Eläinten karnevaali*-teemaa.

Me ollaan otettu se osaksi ja kaiken kattavaksi teemaksi. Ollaan laulettu musiikki-tuokioilla lauluja, mitä oli siinä materiaalipaketissa. Jumpassa kanssa otettu eläinjuttuja ja mietitty miten eläimet liikkuu. Tavallaan tehty sellaista draamallista jumppaa. Sitten on luettu satuja eläimistä ja askarreltu. Meillä oli mm. se merimaailma- askartelutyö. Lintuja on myös tehty loppukonsertin jälkeenkin. Teema alkoi elää sitten myös lasten leikeissä. Huomasin, että se tuli ajatuksiin. Vastustusta ei ilmennyt missään kohtaa (Ito 3)

Kuva 5: Hemulit- ryhmän *Akvaario*- osaan maalaama/askartelema vedenalainen maailma.

Hattivattien ryhmässä ei ollut tavallaan mikään tietty teema esille kuten viidakon eläimet tai merimaailma vaan he lähestyivät teosta ja teemaa eri näkökulmista. Se oli tärkeää ja lähtökohtana, että lapset tuottivat ja tekivät itse. Heidän ryhmän seinilläkin kyllä näkyi leijonia, kenguruita, kaloja ja olipa siellä kiinnostuttu fossiileistakin. Seuraavassa Hattivatti- ryhmän lastentarhanopettaja kertoo ryhmän tavoista toteuttaa projektia.

Yksi hoitaja paljon askarteli juttuja lasten kanssa. Sitten me tehtiin runoja tai riimejä noiden ryhmän isompien kanssa saduttamalla. Muskarituokioissa kokeiltiin soittimia ja mietittiin eri eläinten ääniä, mikä voisi tulla mistäkin soittimesta. Ja mulla oli materiaalipaketin värityskuvat eläimistä muistukkeena muskari- ja liikuntatuokioilla, kun mietittiin miten ne eläimet liikkuu ja äänтелеe. Se oli hauskaa niissä kaikissa liikkajutuissa, missä leikittiin eri eläimiä, että jokainen esim. leijona sai liikkua omalla tavallaan eikä kaikkien samalla tavalla. Tuntui, että muksut oli ihan innolla mukana. Ihan satunnaista saatto olla, että yksittäinen lapsi totesi, että ” taasko meillä on Eläinten karnevaalia”? Meidän lapset oppi tosiaan tunnistamaan kyseistä teosta ja varmaan ylipäättään sellaista ääni- ja soitinmaailmaa, mitä tuossakin teoksessa on. Meillä oli tosi kiva, kun me Hattivatit käytiin kuuntelemassa teos Tapiola Sinfonietan soittamana lokakuussa 2012. Se oli lapsille sitä kautta tuttu myöskin. Eli siis erilaisina versioina. (Ito 2)

Pienten ryhmissä Muumeissa ja Nyyteissä käytettiin valmista materiaalipakettia, minkä pohjalta rakennettiin musiikkituokioita, jumppia ja askarteluja. Nyytien lastenhoitaja kertoo heidän ryhmän toiminnasta seuraavaa.

Me ei käyty kaikkea sitä läpi pienten kanssa. Pienten kanssa enempi toistoa, niin niistä tuli tuttuja lapsille. Päälimmäisenä oli kolme eläinhahmoa; elefantti, kilpinkonna ja kukko tai kana, mistä askarreltiin ja laulettiin. Eläimet tuli esille myös lasten leikeissä.

Muumeissa tehtiin yhteisinä, isoina ryhmitöinä eri eläimiä kuten kilpikonna, leijona ja joutsen. Pienryhmätuokioilla tutustuttiin kunkin eläimen musiikkiin kuunnellen, liikkuen ja lopuksi tehden itse kuvallinen osuus tuokiosta. Teoksen *Akvaario*-osa taas innoitti ryhmää maalaamaan ja tekemään erilaisia kaloja.

Kuva 6: Alle 3-vuotiaiden Muumit-ryhmän vesiväritöitä teoksen *Akvaario*-osaan.

Kuva 7: Alle 3-vuotiaiden Muumit-ryhmässä muovailtiin ja maalattiin myös savesta erilaisia vedeneläviä kuten simpukoita, merimakkaroita, merihevosia ja meritähtiä.

Päiväkodin esiopetusryhmä toteutti teemaa ja taideintegraatiota lähinnä kuuntelun ja liikkeen sekä tanssin kautta. Koska esiopetusvuosi on niin täynnä kaikenlaista ohjelmaa, esiopetusryhmäläiset eivät pystyneet osallistumaan ihan niin intensiivisesti projektiin kuin päiväkodin muut ryhmät. Seuraavassa esiopetusryhmän opettaja kuvailee ryhmän toimintaa projektin tiimoilta.

Me toteutettiin tätä ryhmässä niin, että me kuunneltiin musiikkia. Eskarit varmasti tuntee tän teoksen ja hyvin sen osiakin ja tunnistaa niitä. Nehän rupes laulelee tuolla ryhmässä, mikä on mun mielestä hyvä, se on läpässyt silloin aina jotain, kun se rupee elämään heillä itsellään. Me tehtiin siihen esitykseen joutsen-tanssi

ja akvaario-tanssi sekä niihin rooliasut. Lapset kuunteli sitä musiikkia ja se meni niiden leikkeihin jo. Taiteellisesti sitä toteutettiin tanssien. Teos herätti meidän ryhmässä paljon liikettä. (Ito 4)

Ryhmien aikaansaannoksia ja ideoita alkoi näkyä ja kuulua pitkin päiväkotia. Helmimaaliskuussa pidetyissä päiväkodin yhteisissä lauluhetkissä, joita oli projektin aikana 4 kertaa, saimme ihailta näitä eri ryhmien aikaansaannoksia. Lauluhetket olivat lapsia osallistavia ja he olivat innokkaina näissä mukana. Pääsiäis-teemaankin saimme *Eläinten karnevaali* –teoksen mukaan musiikkeineen, sillä teoksesta löytyy *Kukot ja kanat* -osa sekä *Pitkäkorvaiset* -osa. Hienoa oli, että kaksi päiväkotimme työntekijää soitti itse viuluilla *Pitkäkorvaiset* -osan ja esittelivät lapsille viulua soittimena. *Eläinten karnevaali* oli kaikinensa teemana helppo lapsen lähestyä ja työntekijänäkin siitä sai paljon irti.

Kuva 7: Päiväkodin yhteinen musiikkihetki maaliskuussa 2013. Päiväkotimme työntekijät Hannele ja Reetta esittelivät viulua soittimena ja esittivät meille teoksen *Pitkäkorvaiset*-osan yhdessä

4.4 Soittimia ja elävää musiikkia päiväkotiin

Maaliskuun alussa 2.3. pidin Metropolian opiskelijoiden kanssa yhteisen työpajojen suunnittelupäivän. Mietimme aikatauluja ja työpajojen sisältöä; mitä osia *Eläinten karnevaali* - teoksesta soittajat pystyivät esittämään ja miten niitä tuotaisiin esille niin, että lapset saisivat osallistua. Päädyimme siihen, että soittajista muodostettiin kolme eri työparia. Kukin työpari kävi pitämässä päiväkodissa kaksi kertaa tuokioita eri-ikäisten

lasten ryhmille. Ryhmissä oli keskimäärin 20- 30 lasta per tuokio, joten siinä kysyttiin jo ryhmänhallintataitoja opiskelijoilta. Sellisti ja pianisti pystyivät esittämään *Joutsen-* ja *Elefantti-*osat, huilisti ja toinen pianisti *Lintuhäkki-* ja *Akvaario-*osat sekä klarinetti ja pianisti *Käki-* osan. Bonuksena saimme opiskelijaryhmään vielä toisen klarinetistin, joka soitti yhdessä toisen klarinetistin kanssa myös Mendelssohnin konsertosta osia työpajassa. Teoksen osien soittamisen lisäksi soittajat esittelivät lapsille soittimiaan. Hienointa monesta lapsesta taisi ollakin, kun he pääsivät itse kokeilemaan sellon soittoa tai painelemaan klarinetin nappuloita. Tuokioihin oli sisällytetty myös lapsille tuttuja lasten lauluja, joita he pääsivät laulamaan, leikkimään ja soittamaan yhdessä opiskelijoiden kanssa. Näin tuokioissa yhdistyivät vanhat tutut ja uudet elementit. Työpajat olivat kaikkienensa elämyksellisiä ja lapsia osallistavia ja rikastuttivat suuresti päiväkotimme arkea. Hienoa oli saada kuulla elävää klassista musiikkia ja nähdä soittimia keskellä päiväkodin arkea. Positiivisia ja ilahuttavia kommentteja tuli niin lapsilta kuin työntekijöiltäkin päiväkodissa. Opiskelijat selviytyivät ryhmien vetämisestä hyvin ja vastuullisesti, vaikka todellakaan isoja lapsiryhmiä ei ole aina niin helppo hallita ja pitää hypysissään. Itse toimin avustavana henkilönä osassa tuokioissa mutta osan tuokioista opiskelijat pitivät ihan keskenään.

Kuva 8: Klarinetti- työpajassa maaliskuussa 2013 tutustuttiin soittimeen.

Kuva 9: Klarinetti-työpajassa päästiin tutustumaan myös lähemmin pianoon.

Kuva 10: Satu *Rumasta ankanpoikasesta* johdatti *Joutsen*-osan kuunteluun sellotyöpajassa maaliskuussa 2013.

Kuva 11: Sello-työpajassa iloittiin yhdessä, kun saatiin soitettua sellosta ääniä.

Kuva 12: Huilu-työpajassa huhtikuussa 2013 ihasteltiin hopeista huilua.

4.5 Loppukonsertti siintää

Maaliskuun lopulla projektimme oli siinä vaiheessa, että suunnittelimme loppukonserttia päiväkodissa. Tarkoitus oli, että jokainen ryhmä tulisi pääsemään konsertissa esille omalla esityksellään, ehkä sellaisella, mitä he olivat työstäneet projektin aikana ryhmässään. Tavoitteena oli suunnitella tarinallinen konsertti, jossa eri musiikit/laulut/liikunnat nivoutuisivat yhteen. Tärkeässä osassa tulisivat olemaan tietenkin edelleen opiskelijat, jotka tulivat olemaan kaikki paikalla soittaen teoksen osia sekä säestän lastenlauluja. Pidimme neljän päiväkodin työntekijän kanssa yhteisen idearöyhän, missä muokkasimme konsertin tarinan ja sisällytimme ryhmien osuudet konsertin juoneen. Päätimme pitää tässä työryhmän melko pienenä, etteivät ideat lähde aivan rönsyilemään. Saimmekin nopeasti ja hyvässä yhteisymmärryksessä konsertin rungon kasaan. Mietimme myös, kuinka tulisimme koristelemaan salin lasten töillä konsertin teemaan sopivaksi, luoden näin kokonaisvaltaista tunnelmaa.

Ennen loppukonserttia tapasin myös vielä Metropolian opiskelijoita. Kerroin heille konsertti-suunnitelman ja kävimme sen yhdessä läpi. Sovimme loppukonserttipäivän aikataulusta ym. Päiväkodilla kukin ryhmä harjoitteli ja valmisteli omaa osuuttaan konserttiin ja ajanpuutteen vuoksi ehdimme vasta tiistaina 9.4. käydä koko konsertin yhdessä läpi päiväkotilaisten kanssa. Päiväkotimaailmassa, kun ollaan, ylimääräistä aikaa ei esityksen hiomiseen yleensä ole, mutta lähtökohtana konsertille olikin mukava, yhteinen loppunäkeminen projektin tiimoilta, eikä konsertin hiominen täydellisyyteen asti.

4.6 Muuttolinnun matkassa maailmalla –loppukonsertti

Ajanpuutteesta huolimatta keskiviikkona 10.4. olimme kuitenkin niin valmiita kuin olimme esittämään toisillemme omat ohjelmanumerot ja nauttimaan soittajien esittämästä konserttielämyksestä. Siihen nähden, että emme juuri yhdessä ohjelmaa harjoitelleet konsertti meni hienosti. Konsertissa oli kuulemista sekä näkemistä kerrassaan paljon ja hienosti lapset, pienimmistä suurimpiin, jaksoivatkin olla mukana n. 45 min., minkä konsertti kesti. Monet ryhmät olivat nähneet vaivaa rekvisiittojen valmistuksessa esitykseensä ja se toi hienoa tunnelmaa konserttiin. Esitykset tuntuivat jääneen lasten mieleen, sillä palautetta kysyttäessä tuli monenlaisia muistumia mieleen. Lasten mielestä esitykset jäivät mieleen, ”kun ne oli niin hauskoja ja niitä oli niin monta”. Eskariryttöjen akvaario ja joutsen-esitys saivat mm. kiitosta kauneutensa sekä villiaasit hauskuutensa ansiosta. Seuraavassa lasten kommentteja loppukonsertista:

Mulle jäi mieleen se eskareiden esitys. – Mullekin. Se oli niin silleen hieno. Mä en oikeen silleen tiedä, siinä oli sellaista kaunista. (4-5-vuotiaat lapset)

Kuva 13: Eskariryttöjen tanssiesitys teoksen osaan *Joutsen* loppukonsertissa.

Kuva 14: Eskariryhmän esitys teoksen *Akvaario*-osaan loppukonsertissa.

Kuva 15: Alle 3-vuotiaiden ryhmän tyttö kuljettaa ryhmätyönä tehtyä kilpikonnaa soittajien soittaessa teoksen *Kilpikonna*-osaa taustalla.

Se oli tylsää, kun vain "vauvat" sai vetää kilpikonnaa, eikä me isommat ollenkaan. (5-vuotiaat lapset totesivat konsertin jälkeen)

4.7 Projektin loppukoonti

Käytännön projektin jälkeen haastattelin osaa päiväkodin työntekijöistä ryhmähaastattelun muodossa äänittäen keskustelun. Toiveena oli saada mm. palautetta kokemuk-
sista ja toimintamallin sopivuudesta päiväkotiin sekä kehittämideoita. Lasten palautetta oli tullutkin esiin jo havainnoin ja kyselyin projektin aikana ja sitä myös loppukonsertin jälkeen kyseltiin. Näin toivoin saavani esille projektin sidosryhmien näkemykset ja kokemukset projektista. Tärkeää oli ylipäättään arvioida koko prosessia eikä esim. loppukonserttia, mikä oli vain pieni osa kokonaisuudessa. Tärkeää on mielestäni miettiä, mitä olemme saaneet ja oppineet prosessista. Olisiko tästä toimintamalliksi, jota voisimme käyttää muulloinkin, ja joka soveltuisi ehkä myös muille päiväkodeille?

5 Varhaisiän taidekasvatus

Tässä luvussa tuon esille taidekasvatuksen määritelmiä ja käsitteitä. Lisäksi käsittelen ja tuon esille teoreettista tietoa taidekasvatuksen eri osa-alueista; musiikista, kuvallisesta ilmaisusta, tanssi- ja liikeilmaisusta sekä draamasta. Edellä mainitut taidekasvatuksen osa-alueet olivat mukana päiväkotimme taideintegraatioprojektissa ja avaan luvussa myös sitä, kuinka ne näkyivät toiminnassamme.

5.1 Taidekasvatus käsitteenä

Kasvatusfilosofi John Dewey määritteli jo vuonna 1908 kasvatuksen yhdeksi päämääräksi materiaalien ja välineiden ympäristön valinnan ja järjestämisen niin, että se palvelee parasta taiteellista saavutusta. Deweyn taidekasvatusta tutkinut Lauri Väkevä (2004, 155) toteaa, että parhaimmillaan kasvatuksen kautta pyritään esteettisen kokemuksen saavuttamiseen, joka on kasvatuksen taiteen tärkein päämäärä. Taide kuuluu todellisuuteemme, on konkreettista ja monille ihmisille arvokas ja korvaamaton osa elämää. Näin voidaan ajatella, että taide on osa arkista, tavallista elämää.

Ellen Dissanayake (2000, 7-8, 129) määrittelee taiteiden ja taidekasvatuksen lähtökohdaksi ihmisen kehittämän kulttuurin. Hän tuo esille, että oman kulttuurin säilyttäminen ja kehittäminen, on ihmisen synnynnäinen, ”psykobiologinen” tarve. (Siteerattu Pantsu 2010, 10 mukaan.)

Ympäristö ja elämä välittyvät pienelle lapselle eri aistien kautta samanaikaisesti. Lapsi on kaikessa oppimisessaan hyvin kokonaisvaltainen. Ruokonen (2006,11.) määrittelee, että esteettisyys taidekasvatuksessa on ”aistien toimintatapaan liittyvää aistillista ulottuvuutta”. Moniaistinen kokeminen on ihmiselle ominaista heti kehityksen alusta lähtien.

Puurula (1998,12) määrittelee taito- ja taideaineet laaja-alaisesti seuraavalla tavalla:

- Taide- ja taitoaineet ovat elämyksiin, tunteisiin, toimintaan ja kokemuksiin perustuvaa varhaislapsuudessa alkavaa ja koko elämän jatkuvaa kasvatusta. Taide- ja taitoaineilla pyritään kasvattamaan ihmistä kohti humaania, ihmiskunnan tulevaisuudesta aktiivisesti vastuuta ottavaa kansalaista.

Taidekasvatukseen liittyviä toimintoja voidaan jaotella myös Virkkalan ja Suojalan (1998) laatiman mallin mukaan. Heidän mallissaan taidekasvatuksen toiminnot määritellään produktiivisiksi, reproduktiivisiksi ja reseptiivisiksi. Produktiivinen toiminta on itse tuottamista, tekemistä ja uuden luomista. Reproduktiivinen toiminta määritellään esittäväksi toiminnaksi, olemassa olevan musiikin, tanssin tai muun esittämiseksi ja tulkinaksi. Reseptiivinen toiminta taas puolestaan on vastaanottavaa, johon liittyy esim. esityksen seuraaminen, kuvataiteen katselu tai musiikin kuuntelu. Vastaanottaessaan katsoja, kokija tai kuulija luo omia mielikuviaan ja suhteuttaa teoksen omaan sisäiseen tai ulkoiseen todellisuuteen. Taidekasvatuksen tulisi antaa valmiuksia kaikille näille toiminta-alueille. (Siteerattu Pantsu 2010, 13 mukaan.)

5.2 Taidekasvatuksen eri osa-alueet

Eläinten karnevaali – taideintegraatio projektissani sisällyttiin taidekasvatukseen kuuluviksi seuraavat taideaineet sekä työtavat: musiikki, tanssi/liikeilmaisuus, draamakasvatus (lorut, draama, sadut, varjoteatteri) sekä kuvallinen ilmaisuus. Nämä työtavat ovat mukana myös saksalaisen musiikkipedagogi ja säveltäjä Carl Orffin (1895-1982) pedagogiikassa. Orff-pedagogiikassa musisointi on aktiivista ja se tapahtuu puheen, laulun, liikkeen ja tanssin sekä soittamisen kautta. Lasten taidekasvatuksen toteuttamistavat ovat kiinteässä yhteydessä toinen toisiinsa; musiikki/taidekasvatus on prosessi, joka toteutuu monipuolisten työtapojen muodossa.

Seuraavassa tulen määrittelemään lyhyesti taidekasvatuksen osa-alueiden eli musiikin, kuvallisen ilmaisun, tanssin ja liikeilmaisun sekä draamailmaisun erityispiirteitä ja tavoitteita. Osa-alueet limittyvät päiväkodin taidekasvatuksessa helposti ja luonnollisesti toisiinsa. Koska lapset kokevat kokonaisvaltaisesti ja moniaistisesti elämän sekä ympäristönsä, taidekasvatuksen osa-alueiden yhdistäminen myös varhaiskasvatuksessa on näin ollen mielestäni tärkeää ja oleellista.

5.2.1 Musiikki taidekasvatuksen osa-alueena

Musiikilla on suuri merkitys meidän jokapäiväisessä elämässämme, se ympäröi meitä kaikkialla nykyisessä teknologiayhteiskunnassamme. Musiikki on aina ollut ihmiselle

tunteiden ja ajatusten tulkkina sekä toiminut kanssakäymisen välineenä. Säveltäjä tai esiintyjä voivat kertoa omista käsityksistään musiikin kautta, kuten jokainen meistä voi kertoa itsestään, arvoistaan ja asenteistaan muille musiikin avulla.

Suomalainen varhaisiän musiikkikasvatus (VMO 2009) määrittelee varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteet laajasti. Tärkeää on tarjota lapsille musiikillisia elämyksiä, valmiuksia ja taitoja, samalla antaen virikkeitä myös jatkuvan musiikkiharrastuksen syntymiseen sekä tukea lapsen luovuuden ja itseilmaisun kehitystä. Tavoitteena on myös lapsen kaikkien kehitysalueiden niin emotionaalisen, sosiaalisen, kognitiivisen kuin motorisenkin kehityksen tukeminen.

Suomalaiseen varhaisiän musiikkikasvatuksen kehittämiseen ovat vaikuttaneet keskeisesti neljä maailmalla tunnettua musiikkikasvatusmenetelmien kehittäjää: Zoltan Kodály, Émile Jaques-Dalcroze, Carl Orff ja Shinichi Suzuki. Yleensä suomalaisessa musiikkikasvatukseen katsotaan kuuluvan seuraavat työtavat; kuuntelu, laulaminen, soittaminen, musiikin mukaan liikkuminen ja integrointi. Suzuki-pedagogiikassa tulee esille erityisesti kuuntelun ja yhteissoiton merkitys. Kodály-pedagogiikassa korostetaan laulamisen ja lapselle sopivan lauluvaraston luomisen merkitystä. Jaques-Dalcrozen mukaan liikkuminen musiikin mukaan on hyvin luontaista pienelle lapselle ja hänen vaikutuksestaan suomalaisen musiikkikasvatukseen on kuulunut olennaisesti myös musiikkiliikunta. Jaques-Dalcroze korostaa erityisesti musiikin kokonaisvaltaista ja keuhollista oppimista musiikkiliikunnan kautta. Orff puolestaan on kehittänyt lapsille sopivan soittimiston ja painottaa musiikkikasvatuksen kokonaisvaltaista ja integroivaa prosessiluonnetta. Integroivassa prosessissa musiikki (laulaminen ja soittaminen) yhdistyy liikkeeseen ja draamaan. (Ruokonen 2012, 127-128.)

Suomalaisessa varhaisiän musiikkikasvatuksessa on yhdistetty edellä mainittujen musiikkipedagogien ajatuksia ja luotu näin varhaisiän musiikkikasvatuksen eheyttävät eli toisiinsa limittyvät sekä tukevat toimintatavat, joissa on ollut keskeistä musiikillisen prosessin ja tekemällä oppimisen korostaminen. Tämä on lapsikeskeinen lähestymistapa, jossa musiikillisella toiminnalla on päärooli. (Ruokonen 2012, 129.) Kasvattajina meidän on hyvä pohtia omaa musiikkikasvatusnäkemystämme ja miten se tulee näkyviin opetuksessamme. Oppimisen kannalta on tietenkin merkittävää opettajan ja lasten välinen vuorovaikutuksen laatu ja positiivinen ilmapiiri ja se, mitä lapset itse tuovat lisää musiikinopetusprosessiin.

Musiikkikasvatuksen opetussuunnitelma on osa eheyttävää varhaiskasvatussuunnitelmaa. Sen päämääränä tulisi olla jokaisen lapsen esteettisen sensitiivisyyden kehittäminen musiikkiin ja muihin taidemuotoihin. Kuten eheyttävän kasvatuksen oppi-isä John Dewey (1956) asian määrittelee, taiteen, kuten musiikin, tulisi olla vahvasti ja kokemuksellisesti osana lapsen luontaista kasvuympäristöä. (Siteerattu Ruokonen 2012, 135 mukaan.)

Suomessa julkaistujen uusimpien tutkimusten mukaan nähdään, että musiikki ei ole vain kognitiivisia tai motorisia taitoja, vaan sen keskiössä ovat tunteet ja elämykset. Monet tutkimukset ovat osoittaneet, että musiikillista toimintaa, niin tuottamista kuin vastaanottamistaakin motivoivat musiikkiin liitetyt ja musiikin aikaansaamat tunnekokemukset. Parhaimmillaan tällainen musiikin voimakas yhteys tunteisiin ja kokemuksiin mahdollistaa sen, että musiikin opetustilanteet tarjoavat syviä ja henkilökohtaisia elämyksiä ja tukevat samalla jopa minuuden rakentumista ja sosiaalis-emotionaalisten taitojen kehittymistä. Musiikin voimakas kokemuksellisuus ja henkilökohtaisuus puolestaan vaativat opettajalta emotionaalista herkkyyttä ja kykyä ymmärtää oppilaan kokemusmaailmaa ja suhdetta materiaaliin, jota opetetaan. (Saarikallio 2012, 37.) Saman asian tuo myös esille Huhtinen-Hildén (2012, 165) kirjoittaessaan sensitiivisestä musiikin opettamisesta. Hänen mukaan musiikinopettajan sensitiivisyys eli herkkävaistoisuus oppijaa, oppimistilanteen vuorovaikutusta ja sitä kohtaan, mitä oppiminen on ja mihin sillä pyritään, nousee merkittävään rooliin musiikin opettamisen asiantuntijuudessa.

Projektillamme pyrimme juuri siihen, että musiikki, tässä tapauksessa nimenomaan ”klassinen”, on vahvasti ja kokemuksellisesti osana lapsen arkea päiväkotiympäristössä. Musiikkina projektissamme keskeisesti oleva *Eläinten karnevaali* -teos, on koko projektimme lähtökohta. Teoksen musiikista syntyvistä ajatuksista ja kokemuksista laajennamme ilmaisua kuvataiteen, liikkeen ja tanssin sekä draaman/sanataiteen puolelle. Projektin kautta pyrimme tarjoamaan lapsille musiikillisia elämyksiä sekä musiikillisten valmiuksien ja taitojen kartuttamista. Omissa päiväkotiryhmissä tapahtuvan *Eläinten karnevaali*- teokseen liittyvän toiminnan lisäksi, lapset saavat osallistua opiskelija-soittajien soitintyöpajoihin, loppukonserttiin ja päiväkodin yhteisille lauluhetkille. Näissä aktiivisesti osallisena olemalla ja kokemalla, toivon lasten saavan musiikillisia elämyksiä ja myös valmiuksia.

Tavoitteena on myös antaa virikkeitä jatkuvan musiikkiharrastuksen syntymiseen sekä lapsen luovuuden ja itseilmaisun kehityksen tukeminen sen keinoin, että lapsi saa osallistua ja olla itsekin prosessin luomisessa mukana. Musiikillisten työtapojen monipuolinen käyttäminen on projektissamme vahvasti esillä; kuuntelusta, laulamisesta, soittamisesta, liikkumiseen. Seuraavassa kuvia päiväkodin yhteisiltä musiikkihetkiltä projektin ajalta.

Kuva 16: Päiväkodin musiikkihetkellä helmikuussa 2013 Perkiön *Siipileikki* -laulu liikku-

Kuva 17: Huilu-työpajassa liikuttiin *Akvaario*-osan mukaan kaloina ja lopussa meren pohjasta nousi kuplia, mitkä todella riemastuttivat.

Kuva 18: Huilu-työpajassa laulettiin ja soitettiin yhdessä Metropolian opiskelijoiden kanssa.

Kuva 19: Päiväkodin yhteisellä musiikkihetkellä musisoitiin *Pikkuisia kultakaloja*.

Kuva 20: Päiväkodin yhteisellä musiikkihetkellä helmikuussa rytmikapularyhmä säesti laulua.

Kuva 21: *Salaisuuden kala*-laulua kuunneltiin harson alla huilu-työpässa huhtikuussa.

5.2.2 Kuvallinen ilmaisu taidekasvatuksen osa-alueena

Varhaisiän kuvataidekasvatus kasvattaa lasta sekä taiteeseen että taiteen avulla. Painopiste kuvataidekasvatuksessa on lapsen luovuuden ja esteettisen asennoitumisen kehittämisessä. Pohjimmiltaan sen keinoin tuetaan myös lapsen kokonaisvaltaista kasvua. Esteettinen kokeminen perustuu ajatukseen, että asiat nähdään, havaitaan ja aistitaan aina tuorein ja avoimin silmin. Tilanteessa ollaan intensiivisesti läsnä ihmetellen ja hämmästellessä. Meidän kasvattajien ei pitäisi koskaan unohtaa tällaista kokemista, sillä sen avulla valmennetaan lasta tietoiseen katsomiseen ja näkemiseen. Esteettisyys kuvataiteessa ilmenee myös, kun lapsi ilmaisee itseään, kokemuksiaan ja ajatuksiaan erilaisia materiaaleja käyttäen. (Rusanen 2009, 48.)

Nykyään kuvataidekasvatuksessa pyritään kehittämään lapsen luovuutta tukemalla myönteisiä asenteita ja itse prosessia. Lopullisella tuotoksella ei ole enää niin suuri arvo kuin joskus aikaisemmin vaan ajatellaan, että luovuus kehittyy, kun lapsi saa kokeilla erilaisia toimintatapoja, ratkaista ongelmia ja ylittää rajojaan. Kuvataidetuokioilla tuleekin olla aikaa kiireettömään työskentelyyn, jolloin lapsella on mahdollisuus tutkia eri ilmiöitä ja ratkaista heräviä kysymyksiä. Luovan prosessin virittelyvaihe nähdään myös tärkeänä ja siihen kuuluvat ehdottomasti elämykset, jotka synnyttävät moniaistisia mielikuvia ja koskettavat lapsen tunnemaailmaa. Kuvitellessaan lapsi työstää havainto- ja mielikuva-aineksia, ja kuvallisessa töissään hän tekee niitä näkyväksi. (Rusanen 2009, 49.)

Varhaisiän kuvataidekasvatuksessa on neljä eri sisältö-aluetta: kuvataiteellinen ilmaisu, kuvataiteellinen kokeminen, ympäristöesteettisyys ja kulttuurinen kokeminen sekä

median tarkastelu. Niiden tavoitteet valmentavat lasta esikoulu- ja koulumaailmaan mutta opettavat lasta myös häntä ympäröivän yhteiskunnan tarkasteluun.

Kuvataiteellisessa ilmaisussa lapsi harjoittelee kuvallisia työskentelytapoja ja parhaimmillaan tämä työskentely on tutkivaa ja kokeilevaa. Lapsi kommunikoi ympäristönsä kanssa kertoessaan kuvallisesti omista havainnoista, tunteista ja ajatuksista.

Kuvataiteellisessa kokemisessa lapsi saa mahdollisuuden vastaanottaa taidetta. Lapsen päiväkotiympäristössä tulisi olla rikas kuvallinen ympäristö, jossa kuvataiteen vanhojen ja uusien merkkiteosten rinnalla nähdään myös lasten itse tekemiä töitä. Tämän lisäksi kuvataiteilijan työhön ja taideteoksiin tutustuminen niin museoissa kuin näyttelyissä on tärkeää. Omista kokemuksista keskusteleminen on myös merkityksellistä, sillä täten lapsi oppii ilmaisemaan mieltymyksiään ja arvostuksiaan.

Ympäristön esteettisessä ja kulttuurisessa kokemisessa tavoitteena on, että lapsi oppii jäsentämään, havainnoimaan ja arvottamaan omaa elinympäristöään. Vuodenaikoihin ja juhliin liittyy paljon paikallisia perinteitä, jotka tarjoavat toiminnalle paljon kulttuurisia lähtökohtia, samoin kuin lapsiryhmän monikulttuurisiin taustoihin perehtyminen.

Median tarkastelun avulla luodaan lapselle valmiuksia, joita hän tarvitsee nykyisessä maailmassa, kun mediakulttuurista on tullut oleellinen osa lasten kulttuuria. Median kuvallisen kielen ja sanoman havainnoimisen lisäksi lapsen tulisi oppi tarkastelemaan mediaa kriittisesti. (Rusanen 2009, 49-50.)

Toiminnallisuutta korostavassa ja kokemuksia tuottavassa kuvataidekasvatuksessa lapsi kokeilee, soveltaa, eläytyy, leikkii ja tarinoi. Kokemuksia pohtivassa toiminnassa lapsi jäsentää kokemuksiaan kuvallisesti, ehkä myös samalla ratkoen ongelman tai ymmärtäen jonkin ilmiön uudella tavalla. Kuvataidekasvatuksen vahvuuksista yksi on sen kokonaisvaltaisuus lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Parhaimmillaan se rakentaa lapsen identiteettiä. (Rusanen 2009, 51-52.)

Itse pyrin juuri lasten kanssa toimiessani siihen, että musiikki ja kuvallinen ilmaisu limityisivät toisiinsa, niin, että kuvataidekasvatus olisi toiminnallista ja kokemuksia tuottavaa. Kuvallisen ilmaisun toteutuksessa halusin myös antaa lapsille aikaa ja rauhaa tekemiseen. Näin toimien lapsi on myös itse paljon sitoutuneempi toimintaansa ja ylpeä aikaansaannoksistaan. Vaikka itse työskentelin alle 3-vuotiaiden kanssa, oli hienoa havaita kuinka intensiivisesti lapset jaksoivat kuvallisiin töihinsä keskittyä ja iloita kädenjäljestään. Projektissamme kuvataide näkyi ryhmissä erilaisina toteutustapoina. Hattivatit-ryhmä lähti muovailemaan savesta teoksen eri eläimiä. Joissain ryhmissä tehtiin pienryhmätöinä isoja eläimiä, kuten alle 3-vuotiaiden Nyytit-ryhmässä elefantti

maalattiin tallomalla jaloilla paperille elefantin jalanjälkiä, Muumit-ryhmässä kilpikonnin kilpeä rakennettiin sanomalehdestä ja liisteristä ajan kanssa sekä joutsen maalattiin ja sitten peiteltiin höyheniin teoksen joutsen-osaa kuunnellen. Seuraavana on kuvasarja joutsenen valmistumisprosessista. Muumien ryhmän 2-vuotiaat lapset tekivät sen pienryhmätyönä yhdessä.

Kuva 22: Muumit-ryhmän pienryhmätuokio.

Aluksi kuuntelimme Joutsen-osaa Karnevaalista ja virittäydyimme tunnelmaan. Lapset saivat vuorollaan liikuttaa joutsenta lammessa. Tunnelma oli hyvin keskittyntä.

Kuva 23: Muumit-ryhmän pienryhmätuokiolla maalattiin joutsen musiikin soidessa taustalla.

Kuva 24: Seuraavalla Muumit-ryhmän pienryhmätuokiolla liikuttiin *Joutsen*-musiikin mukaan.

Kuva 25: Muumit-ryhmän pienryhmätuokiolla jatkettiin joutsenen tekoa.

Tanssin jälkeen palasimme kädentöiden pariin. Oli vuorossa höyhenten kiinnittäminen joutsenelle. Hartaudella lapset tekivät työtä samalla kuunnellen Soile Perkiön lastenlaulua *Joutsenen hoito*.

Kuva 26: Loppukonsertissa joutsen koristi salimme seinää.

Akvaario-osa *Eläinten karnevaalista* kiehtoi useita ryhmiä ja erilaisia vedenalaisia maailmoja tehtiin ryhmiin. Hemuleiden akvaario oli erityisen mielikuvituksekas mustekalo-

neen sekä aarrearkkuineen ja työ pääsikin loppukonsertin taustaseinäksi. Nuuskamuikkusten ryhmä sukelsi viidakon uumeniin *Eläinten karnevaali* -musiikin johdattelemana ja he tekivät tiikerinaamareita, elefanttinaamareita, apinoita, palmuja jne. Heille syntyi oikea viidakkomaisema käytävälle ja ryhmään. Suuri osa lasten tuotoksista, mitä projektin aikana syntyi, pääsi loppukonsertissa koristamaan salia luoden tunnelmaa ja tuomaan esteettistä kauneutta ympärillemme. Seuraavassa esittelen muutaman kuvan lasten tuotoksista projektin ajalta.

Kuva 27: Nyytit-ryhmän lasten tekemä elefantti ja Nuuskamuikkusten apinoita viidakossa.

Kuva 28: Hattivattien-ryhmää inspiroi kädentöihin mm. teoksen *Fossiilit*- osa.

5.2.3 Tanssi ja liike taidekasvatuksen osa-alueena

Lastentanssi on osa taidekasvatusta ja päätavoitteena on tuottaa lapselle iloa liikkumisesta. Lapsen luovan mielikuvituksen käyttö on siinä lähtökohtana. Leikin, rytmin, laulun ja tanssin avulla kehitetään perusliikuntataitoja, koordinaatiota, motoriikkaa, musiikalisuutta ja sosiaalisuutta. Myös luovuus ja eläytymis- ja kuvittelukyky harjaantuvat

tanssin keinoin. Tavoitteena on luoda lapselle lämmin ja positiivinen suhde tanssiin ja musiikkiin. Varhaiskasvatuksen esteettiseen orientaatioon voidaan katsoa lastentanssin keskeisesti kuuluvan, sillä tanssillisessa liikkeessä yhdistyvät kauneus ja harmonia sekä melodia, rytmi ja tyyli. (Rannikko & Ruotsalainen 2010, 7-11.)

Tanssi tarjoaa lapselle mahdollisuuden kehittää mielikuvitustaan, ilmaista tunteitaan ja kokea uusia elämyksiä. Tanssimalla ja liikkumalla lapsi voi myös tutustua omaan kehoon ja sen erilaisiin liikkumisen mahdollisuuksiin. Tanssipedagogi ja tanssipedagogiikan professori Eeva Anttilan (2009) mukaan tanssikasvatuksen yleisiä tavoitteita ovat persoonallisuuden eheytyminen, kuten eri osa-alueiden tasapainoinen kehittyminen ja kokonaisvaltaisuus sekä yksilöllisten taitojen kehittäminen, luovien kykyjen ilmentäminen ja itsensä toteuttaminen. Tanssikasvatuksen osatavoitteet voidaan jakaa kolmeen ryhmään; fyysis-motoriset tavoitteet, sosiaalis-emotionaaliset tavoitteet ja kognitiiviset tavoitteet. Näihin tavoitteisiin pyritään kokemuksellisen oppimisen kautta. Tanssin peruselementit ovat keho, tila, aika ja voima. Ne muodostavat liikkumisen kehyksen ja lastentanssin sisällön. (Anttila 2009, 16-21.)

Tanssilla ja luovalla liikkeellä on lapselle suuri merkitys. Mitä varhaisemmassa vaiheessa lapsi saa ensimmäiset lastentanssikokemuksensa, sitä avoimemmin hän ottaa niitä vastaan. Lastentanssi auttaa lasta löytämään luovuuden tanssin keinoin sekä yhdistää liikunnan tanssin maailmaan ja taiteen liikuntaan. (Rannikko & Ruotsalainen 2010, 8.)

Eläinten karnevaalin musiikki herätti halun tanssia ja liikkua luovasti useassa päiväkotimme ryhmässä. Monissa ryhmissä lähdeittiinkin projektin alussa liikkeelle musiikin kuuntelulla ja liikkumalla. Pienten ryhmistä alkaen liikuntahetkillä mietittiin ja kuviteltiin, miten *Eläinten karnevaali*-teoksen eläimet liikkuisivat. Musiikki tietysti vaikutti suuresti siihen millaisia liikkumistapoja lapset keksivät. Vilivinkat-esiopetusryhmä keskittyikin pääsääntöisesti toteuttamaan teoksen musiikkia liikkuen ja tanssien. Heiltä syntyi hienot esitykset niin päiväkodin lasten kuin aikuistenkin mielestä loppukonserttiin; joutsenten tanssi oli hyvin kaunis ja herkkä, kalojen tanssi puolestaan sisälsi myös dramatiikkaintoa. Lapset olivat olleet itse suurilta osin esitystensä luonnissa mukana. Ryhmän tytöt näyttivät nauttivan sieluaan myöten, kun saivat tanssia muille ryhmille. Loppukonsertin jälkeen esiopetusryhmä halusi vielä esittää oman tanssillisen esityksen, jonka he olivat *Eläinten karnevaali* musiikin innoittamina suurimmaksi osaksi itse luoneet. Musiikki alkoi elää heissä ja tuli ulos liikkeen kautta. Muissakin ryhmissä liikkuminen ja

tanssi olivat vahvasti esillä. Materiaalipaketissa oli paljon liikunnallisia ja tanssillisia ideoita, joita ryhmissä ja yhteisillä musiikkihetkillä toteutettiin. Lapset selvästi nauttivat niistä ja myös pojat lähtivät innokkaasti mukaan.

Kuva 29: Sellotyöpajassa kokeiltiin, miltä tuntuu astua norsun askelin suurin sekä painavin.

Kuva 30: Loppukonsertissa Hattivatti-ryhmäläiset lentelivät lintuina Perkiön *Siipileikki*-laulussa omin käsin tehdyillä siivillään.

Kuva 31: Eskaritytöt loppukonsertin *Joutsen*-esityksessä tanssimisen riemu kasvoiltaan.

5.2.4 Draamakasvatus taidekasvatuksen osa-alueena

Draamakasvatuksella on monia mahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa. Sanana draamakasvatus on yleiskäsite, mikä kattaa kaikki varhaiskasvatuskäisten erilaiset draaman ja teatterin toimintamuodot. Teatteri- ja draamatoiminnassa voidaan nähdä hie- man eri painotuserot. Teatteri tähtää yleensä esitykseen produktion avulla. Draamassa taas keskitytään enempi toimimiseen eli prosessiin kuin esityksen aikaansaamiseen. Voidaan sanoa, että draamatyöskentely yhdistää teatterin keinoihin leikin ja kasvatuk- sen. Draamakasvatuksessa ei ole yleensä yleisöä vaan toimitaan ryhmässä kuvitteelli- sissä rooleissa ja todellisuudessa. Pienille lapsille aikuinen on draaman aloitteiden teki- jä ja roolimallin antaja. Draamakasvatuksen yliopiston lehtori Tapio Toivanen (2009) näkee, että draamassa työskentely perustuu leikinomaiseen ja lapsen kehitystasosta lähtevään toimintaan, joka samalla tukee lapsen kielellistä kehitystä sekä valmiuksia uusien asioiden oppimiseen. Toiminnassa tulee ottaa huomioon lapsen tarve oppia mielikuvituksen ja leikin kautta. (Toivanen 2009, 30-31.)

Pienien 1-3-vuotiaiden lasten kanssa toimiessa draamakasvatus on enemmän aikuis- johtoista tarinoiden kerrontaa, jota voidaan elävöittää pienimuotoisella draamaleikillä, joka hyödyntää laulu-, liikunta- ja tanssileikkejä. Varhaiskasvattaja voi käyttää apuväli- neinä esim. käsi- ja sorminukkeja ja aktivoida lapsia toimimaan yksinkertaisen matkimi- sen avulla. 3-4 ikävuodesta eteenpäin voidaan draamakasvatuksessa käyttää rooli- ja sääntöleikkejä, joissa on matkimiselementti ja roolit. (Toivanen 2009, 32.)

Lasten omille tarinoille, riimittelylle ja kerronnalle tulisi myös antaa tilaa ja kirjata muis- tiin muun muassa sadutuksen avulla. Sanaleikit, riimittely ja lorut kiinnostavat lasta ja ylläpitävät leikkivää suhdetta kieleen ja itseilmaisuu- kuteen suomen kielen ja viestinnän opettaja Marja Suojala (2009) kuvaa asiaa teoksessa *Taidekasvatus varhaiskasvatuk- sessa*. Nukketeatterin, varjoteatterin ym. avulla lapsi taas pääsee helposti läheiseen kosketukseen sanataiteen, musiikin, kuvataiteen ja teatterin kanssa. Tärkeää on tarjota lapselle monipuolisia elämyksiä ja kokemuksia, jotka voivat herättää lapsessa aktiivi- nen kiinnostus eri taiteenaloja kohtaan. (Baric 2009, 37.)

Tiivistetysti kuvaten draamakasvatuksella pyritään tukemaan pienen lapsen itseluotta- muksen, myönteisen minäkuvan, keskittymiskyvyn ja mielikuvituksen kehittymistä. Draama ja draamaleikkien avulla pyritään tutustuttamaan lasta omiin kehollisiin toimin- taedellytyksiin ja oman kehonhahmottamiseen. Eri draaman työmuodoilla pyritään

myös tukemaan lapsen kielellistä kehitystä. Lapsen tulisi saada paljon kokemuksia omien ajatustensa ja mielipiteidensä esittämiseen omana itsenään tai roolissa. Draamakasvatuksen avulla pyritään myös tukemaan lapsen yhteistyötaitojen kehittymistä.

(Toivanen 2009, 32.)

Taidekasvatusprojekti alkoi päiväkodissamme yhteisellä varjoteatteri-esityksellä. Päiväkodin henkilökunta esitti *Eläinten karnevaali* - varjoteatterin lapsille. Liitimme esitykseen Elina Karjalaisen *Eläinten karnevaaliin* kirjoittamat runot, mitkä johdattivat tarinaa eteenpäin. Lapset innostuivat kovasti tästä esityksestä ja muutamassa ryhmässä jatkettiin lasten kanssa varjoteatterin kokeilemistä. Useassa ryhmässä tutustuttiin ja luettiin myös *Eläinten karnevaali* – kuvakirjaa ja erilaisia teoksen eläimistä kertovia satuja. Hattivattien ryhmässä musiikki ja teoksen eläimet innoittivat 3-5-vuotiaita lapsia omien satujen, runojen sekä riimien keksimiseen. Sadutushetkellä lasten tarinat ja riimit kirjattiin ylös. Seuraavassa esittelen muutaman lasten itsensä keksimistä tarinoista ja riimeistä sekä heidän tekemistä savitöistä.

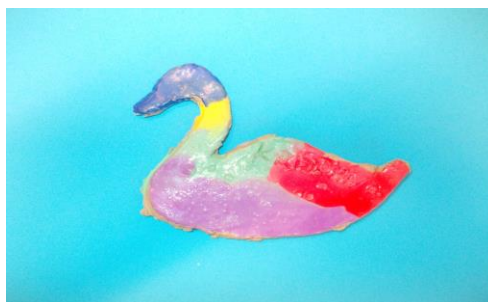

Kuva 32: Hattivatti-ryhmän lasten tekemiä savitöitä.

Norsu, norsu tömistäin, omin silmin sen näin.

Norsu tallusti eläintarhaan takaisin, kun se oli karannut sieltä. Mutta sen häntä ei halunnut mennä sinne. Sitten jalat tallusti sinne mutta takajalat eivät halunneet liikkua, koska niillä oli jano. Kärpä halusi myös pähkinöitä.

Joutsen onko sulla huuma, kun höyhenpuku on niin kuuma? (4-5-vuotiaat lapset)

Kuva 33: Hattivatti-ryhmän lapsen tekemä savijoutsen.

Kuva 34: Hattivatti-ryhmän lasten tekemät Käki-linnut savesta.

Käki kukkuu, kukkuu vaan, kaikki maailmat valloittaa.(5-vuotias tyttö)

Draamakasvatuksen työtapoja käytettiin ryhmissä, kun liikuntahetkillä liikuttiin ja ääneltiin *Eläinten karnevaali*-teoksen eläiminä. Monissa ryhmissä teema ja eläimet tulivat myös lasten leikkeihin spontaanisti mukaan. Loppukonsertin esityksistä usea oli draamallisesti ja liikkeen kautta musiikkia, laulua tai lorua kuvailevaa. Seuraavassa muutama esimerkki näistä:

Kuva 35: Loppukonsertissa Hemulit-ryhmä "kuvitti" meille liikkuen ja esittäen askartelemillaan hahmoilla *Veden pinnan alla*-laulun.

Kuva 36: Loppukonsertissa alle 3-vuotiaiden Muumit- ja Nyytit-ryhmät.

Pienten ryhmissä innostuttiin projektin aikana monista loruista, mm. *Harakka hyppii maassa-* lorusta, jonka ryhmät sitten esittivät loppukonsertissa koreografian kera.

Kuva 37: Loppukonsertissa esiopetusryhmä esitti *Akvaario*-osan.

Eskaritytöt dramatisoivat liikkeen kautta Loppukonsertissa *Akvaario*-osan *Eläinten karnevaalista*. Heidän esityksessä mm. pienet kalat ja haikalat vuorottelivat musiikin rakenteen ja tunnelman mukaan.

6 Taideintegraatio

Tässä luvussa tulen avaamaan käsitettä taidekasvatuksen osa-alueiden yhdistämisestä ja limittämisestä toisiinsa eli taideintegraatiosta. Varhaiskasvatuksessa taideintegraatiosta puhuttaessa voidaan myös käyttää käsitettä eheyttävä taidekasvatus. Tuon luvussa esille erilaisia taideintegraation määritelmiä. Sitten avaan vähän enemmän sitä, mitä taideintegraatio on varhaiskasvatuksessa. Lisäksi kuvaan lyhyesti muutamia taideintegraatiokokeiluja, jotka ovat toteutettu varhaisiän musiikkikasvatus lähtökohtana. Luvun lopuksi valotan päiväkotimme taideintegraatioprojektin periaatteita.

6.1 Taideintegraation määritelmät

Taideintegraatio on käsitteenä monitahoinen, se voi tarkoittaa eri asioita eri yhteyksissä. Integraatio perustuu latinankieliseen sanaan *integratio*, joka tarkoittaa eheyttämistä. Voidaan puhua yhtenäisen kokonaisuuden muodostamisesta tai muodostumisesta. Integroiva merkitsee kokonaisuuteen olennaisesti kuuluvaa. Englanniksi *integration*-sanan yksi merkitys on kokonaiseksi tekeminen. Integrointi liittyy läheisesti opetuksen eheyttämiseen, mikä on myös nykyisessä peruskoulun opetussuunnitelmassa vahvasti esillä. Eheyttäminen ja integrointi sanat eivät ole kuitenkaan varsinaisesti synonyymejä. Integrointi käsitteenä liittyy myös sulauttamiseen, lomittumiseen ja kokonaisuuden muodostumiseen. (Pantsu 2010, 20.)

Musiikkikasvatuksen professori Heikki Ruismäki (1998) näkee, että integroinnissa on kysymys holistisesta, kokonaisvaltaisesta näkökulmasta elämään. Integroitaessa eri oppiaineita liitetään ja lomitetaan toisiinsa. Kyseessä on yhdistäminen, jossa yhdistettävien asioiden nähdään tukevan toisiaan, jolloin on myös mahdollista laajempi ja syvempi ymmärtäminen. Puurula (1998, 13, 15.) kirjoittaa, että humanistinen kasvatustiede korostaa integroinnin merkitystä, koska se tukee lasta kasvamaan kokonaisuutena yksilönä tunteineen, ajatuksineen ja käyttäytymistapoineen. Pienen lapsen kannalta katsottuna se on aktiivisuuteen perustuvaa kasvatusta, kuten Dewey puhui "lastentarhakasvatuksesta" lauluineen, leikkeineen ja eri toimintoineen. Koulumaailmassa integrointi liitetään erityisesti eheyttämiseen, jolloin voidaan yhteen liittää, yhtenäistää tai yhdistää eri oppiaineita, ryhmittäen niitä suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Tällöin puhutaan esim. kokonaisopetuksesta, teemapäivistä tai projektiopetuksesta. (Pantsu 2010, 20.)

Lisäksi käsitteitä *monitaiteellisuus*, *poikkitaiteellisuus* ja *integroitu opetus* käytetään kuvaamaan taideaineiden sisäistä integrointia. Arja Puurula (1998) määrittelee käsitteitä seuraavasti; monitaiteellista opetusta on eri aineiden opettajaryhmän työskentely yhteisen teeman parissa. Tällöin opetus voi olla vaihdellen suuryhmäopetusta ja oman aineen opetusta. Poikkitaiteellisuudella tarkoitetaan opetusta, jolloin eri taiteen alojen opetus on sidottu yhteiseen päämäärään. Oppiaineita ei eritellä toisistaan, vaan käytetään kaikkia taiteenkeinoja. Tavallisesti opettaja on saanut yhden taiteenalan koulutuksen. Vasta integroidussa taidekasvatuksen opetuksessa taiteiden väliset raja-aidat alkavat varsinaisesti murtua. Se on kaikista vaativinta ja edellyttää erityistä koulutusta opetukseen. Parhaiten integrointi onnistuu opettajalta, jolla on vähintään yhden taiteenalan erityisosaaminen, mutta perehtyneisyyttä myös muihin taiteen aloihin.

Taidekasvatuksesta tulisi muodostaa eheä punos myös varhaiskasvatuksessa kuten Inkeri Ruokonen ja Sinikka Rusanen kirjassa *Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa* (2009) kirjoittavat. Eri taito- ja taideaineiden nähdään toimivan rinnakkain. Voidaan ajatella, että ne ovat kulkemassa samaan suuntaan, mutta eri polkuja pitkin. Jotta integraatio voi onnistua, tulee kasvattajan tuntea kunkin taidemuodon sisältöalueen peruselementit ja keskeiset sisällöt. Ei ole kyse siitä, että taideaineita sulautettaisiin toisiinsa vaan siitä, että tehdään tietoista yhteistyötä aineiden välillä. Kasvattajan tulee osata liikkua eri sisältöaineiden välillä ja ottaa ne käyttöön avatessaan tutkittavaa teemaa lapsille moniaistisesti ja kokonaisvaltaisesti.

Päiväkodissa taidekasvatusta voi eheyttää monella eri tasolla. Nämä taidekasvatuksen integrointitasot voidaan ottaa käyttöön vaiheittain, jolloin niihin parhaimmillaan sisältyvät aikaisemmat integraation tasot. Taidekasvatuksen integrointitasoja on neljä. Tasot etenevät arjessa toteutettavasta ns. tiedostamattomasta taideintegraatiosta erittäin hyvin tiedostettuun, taiteellisesti eheyttävän kasvatus- ja opetussuunnitelman luomiseen ja toteuttamiseen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmassa. (Ruokonen&Rusanen 2009,12-13.)

Ensimmäisellä tasolla keskeisenä periaatteena on *taiteen käyttö arjen spontaaneissa toimintatilanteissa*. Päiväkotihenkilöille on hyvin tuttua se, että arjen hoito- ja kasvatustilanteissa kuten pukemisessa, nukutuksessa, siirtymissä ja lohduttamisessa käytetään lauluja ja loruja tilanteen sujuvuuden parantamiseksi ja tunnelman luojaksi. Pienten lasten parissa työskentelevät integroivat taidekasvatuksen osa-alueita näin ollen ihan tiedostamattaan sitä varsinaisesti integroinniksi. Tällöin kasvattaja on kuitenkin tiedos-

tanut taiteen roolin jokapäiväisen hoidon ja hoivaamisen välineenä. (Ruokonen & Rusanen 2009, 13.)

Toisen tason keskeisin periaate on *lapsen aktiivinen toimijan ja tutkijan rooli*. Tällöin lapsiryhmästä ja sen kiinnostuksen kohteista voi nousta eheyttävän toiminnan idea. Eheyttävän oppimisen tavoitteisiin sisältyy keskeisesti kokonaisvaltainen oppiminen ja sen oleellisina osatekijöinä tunteet ja yhteisöllisyys. Lapsi hahmottaa ympäröivää maailmaa hyvin kokonaisvaltaisesti, joten integraatio eri aineiden välillä on hyvin luontevaa lapselle. Lapselle taiteellinen toiminta on laulamista, tanssimista, piirtämistä tai muuta taiteellista toimintaa lapsen ehdoilla ja lapsen ideoista lähtien. Taideintegraation toisella tasolla kasvattaja pyrkii monipuolistamaan lapsen taiteellista toimintaa, esim. lapsen spontaaniin tanssiin yhdytään, kehitellään ideaa, tehdään koreografia ja lopuksi syntyy vaikka puvustettu, musiikillinen tanssiesitys. (Ruokonen & Rusanen 2009, 13.)

Kolmannen tason periaate on *tiedostamisen periaate*. Tällöin kasvattajan tehtävä on suunnitella ja ohjata toimintaa sekä innostaa lasta erilaiseen taiteelliseen ilmaisuun. Integraation merkitys on kasvattajan tiedossa ja hän rajaa tavoitteet kuhunkin toimintatilanteeseen. Oppimisen prosesseissa lapsi kehittää laaja-alaisesti valmiuksiaan niin sosiaalisia ja fyysisiä kuin motorisia ja havaitsemiseen liittyviäkin. Taiteen avulla voidaan opiskella kokonaisvaltaisesti varhaiskasvatuksen eri sisältöalueita, esim. kieltä opetellaan luontevasti laulujen ja lorujen avulla, tanssi ja leikki taas tukevat laskemisen harjoittelua ja luonnon kokemuksellinen havainnointi liittyy sekä taiteeseen että ympäristökasvatukseen. Draamakasvatus taas puolestaan tarjoaa oivia keinoja sekä sosiaalisuuden että tunnetaitojen harjoitteluun. Integroinnin kautta lapset oppivat laaja-alaisesti, monien eri kanavien kautta. (Ruokonen & Rusanen 2009, 13.) Taideaineiden avulla avautuu myös enemmän kanavia oppimiselle. Tärkeää on kokemuksen ja elämyksen merkitys oppimisessa ja tilan antaminen luoville tulkinnoille. (Pantsu 2010, 21.) Esimerkiksi *Eläinten karnevaali*-teemassa voidaan tarkastella teoksen eläimiä esim. leijonaa, norsua, akvaariokaloja tai lintuja luonnontieteellisinä asioina. Mutta yhtä lailla siihen voidaan eläytyä kokonaisvaltaisesti musiikkiliikunnan keinoin liikkuen tai soittaen erilaisilla soittimilla eläinten liikkumista sekä ääntelyä. Laululeikeiksi sopivat eläimiin ja niiden liikkumiseen sekä eläinten elinympäristöön esim. viidakoon tai vedenalaiseen maailmaan liittyvät laulut. Maalauksessa puolestaan voidaan tutustua vesivärimaalauksen tekniikkaan esim. vedenalaista maailmaa tehdessä ja myös vesileikit sisällä antavat vedestä kokonaisvaltaisen kokemuksen. Luovuus oikeastaan on vain rajana, miten *Eläinten karnevaali*-teemaan saa integroitua eri asioita.

Neljännellä tasolla taidekasvatuksen integrointi tarkoittaa *taiteellisesti eheyttävän kasvatus- ja opetussuunnitelman luomista ja toteuttamista paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa*. Tällöin eheyttävä taidekasvatus noudattaa tavoitteellisen suunnittelun periaatetta. Taidekasvattaja suunnittelee, toteuttaa ja arvioi tavoitteellisesti eheyttävää taidekasvatusta ryhmäkohtaisesti ja koko päiväkodin toiminnassa. Jokaisen taideaiheen tavoitteellinen ja sisällöllinen eteneminen tulee näkyä eheyttävässä taidekasvatussuunnitelmassa sekä lisäksi se, miten integraatio toteutetaan tiettyyn teemaan tai projektiin liittyen. Jos toteutetaan kokonaisvaltaista teematyöskentelyä tai pitempiaikaista projektia eri taidemuodot voidaan ottaa käyttöön sekä vuorotellen että rinnakkain. Lapsi saa toiminnassa mahdollisuuden syventää ja soveltaa kuhunkin taiteen lajiin liittyviä ilmaisutapoja. Taide on muiden tiedealojen rinnalla yksi tapa, joka rakentaa lapsen suhdetta todellisuuteen. Siinä on olennaista kokemuksellisuus ja sen tarjoama moniaistinen tieto, jotka molemmat ovat avoimia henkilökohtaisille tulkinnoille. (Ruokonen & Rusanen 2009, 14.)

6.2 Taideintegraatio varhaiskasvatuksessa

Suomalainen varhaiskasvatus ja myös nykyinen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) sisältämä esteettinen orientaatio perustuvat ja pohjautuvat Lapsen oikeuksien julistukseen. Sen 31. artiklassa sopimusvaltiot tunnustavat lapsen oikeuden lepoon ja vapaa-aikaan, hänen iänmukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin. Näin ollen päiväkotia ei ole ainoastaan hoitoa ja kasvatusta tarjoava laitos, vaan myös kulttuurinen kokemus.

Kulttuurisesti ajatellen päiväkotia voidaan pitää kohtaamispaikkana, jossa kasvattajat, vanhemmat ja lapset kohtaavat ja jossa heidän suhteet ympäröivään maailmaan ovat luomassa lapsen kulttuurista ja paikallista identiteettiä. Päiväkodin esteettinen orientaatio on laaja ja monitahoinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) mukaan. Musiikki liittyy luontevasti muihin esteettisen orientaation alueisiin, kuten kuvalliseen ilmaisuun, draamaan, lastenkirjallisuuteen tai kädentaitojen kehittämiseen. Kaikkia taiteenmuotoja voidaan käyttää kasvatuksessa kolmitahoisesti: kasvamiseen taiteellisessa ilmaisussa, taiteen tietämyksessä ja taiteen avulla. (Ruokonen 2012, 122-123.)

Taiteessa oppiminen tarkoittaa sitä, että lapsi kehittyy taidemuotoihin liittyvien tekniikoiden, välineiden ja ilmaisutapojen hallinnassa. Taiteesta oppimisessa lapsi oppii vuo-

rovaikutuksessa taiteen ja taiteilijoiden, esim. konserttien, teatterin, taidenäyttelyjen kautta ymmärtämään taiteen merkityksen ja roolin osana kulttuuria ja historiaamme. Taiteen kautta oppiminen merkitsee taiteen avulla tapahtuvaa kasvua ja kehitystä muillakin kuin taiteen osa-alueilla kuten sosiaalisissa, fyysisissä ja psykomotorisissa osa-alueissa, unohtamatta tietenkään kognitiivista osa-aluetta. Voidaan myös ajatella, että kaikessa taidekasvatuksessa kehittyvät organisointi-, suunnittelu- ja päätöksentekotaidot, ongelmanratkaisutaidot, kriittisen analyysintaidot, arviointitaidot, muisti, keskittymistaito, joustavuus, mielikuvitus jne., kuten Tarr ja Thomas kirjassa *Inclusive education and the arts* (2000) listaavat. (Siteerattu Ruokonen 2005/2006, 16-17 mukaan.)

Varhaiskasvatuksen dosentti Marjatta Kalliala kirjassaan *Lapsuus hoidossa?* (2012) on huolissaan siitä, että kuuluuko taidekasvatus enää leikin tavoin varhaiskasvatuksen ytimeen. Ennen se on ollut tärkeä osa päiväkotipedagogiikkaa mutta onko se jäänyt nykyisin taka-alalle? Tietenkin nykyään on joitakin päiväkoteja, jotka ovat varsinaisesti vihkiytyneitä taidekasvatuksen tarjontaa ja he tekevät osaltaan hyvää työtä. Kalliala (2012) näkee, että varhaiskasvatuksen taidekasvatuksen tärkeimmät tavoitteet saavat liittyä yksilösuoritusten hiomisen sijasta taidekasvatuksen ”sivuvaikutuksiin”, itsetunnon kohenemiseen, sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen kehittymiseen, itse tekemiseen ja yhteisen ilon jakamiseen. Kun lapsi sitoutuu toimintaan, voidaan ajatella, että ”osallisuuden kokemus” tulee kaupanpäällisenä, ihan itsestään. Osallisuuden kokemus on tunne siitä, että kokee pystyvänsä itse vaikuttamaan toimintaansa, tuomaan näkemyksensä esille ja olemaan tärkeä jäsen yhteisössä, tässä tapauksessa päiväkodissa. Kalliala (2012) painottaa, että taidekasvatuksessa on tärkeää hyvä suunnittelu, varsinkin projektityöskentelyssä, se varmistaa joustavan ja onnistuneen toteutuksen. Aikuisen täytyy myös olla itse innostunut ja innostava. Kyky tarttua ”taidekasvatuksellisiin” spontaaneihin opetuksellisiin hetkiin, suunnitellun toiminnan lisäksi, on myös tärkeää. Lapsen puheesta voi napata sanan, joka johdattaa lauluun tai loruun, jota voi toistaa ja kehittää. Tällaisten hetkien lisäksi lasten täytyy tietysti voida omin päin ja päivittäin piirtää, maalata, muovilla, leikata, liimata, ommella, loruilla, kertoa, laulaa, tanssia, hyppiä, juosta, temppuilla ja dramatisoida vapaan toiminnan aikana.

Ruokonen on tutkimuksessaan (1997; 2005) selvittänyt eheyttävään eli integroivaan taidekasvatustoimintaan liitetyn musiikin yhteyksiä esikouluikäisten lasten empatian ja prososiaalisuuden kehittymiseen. Tutkimus osoitti, että eheyttävällä taidekasvatuksella ja leikillä on keskeinen merkitys tunteiden ilmaisun oppimisessa. Musiikki kuten kaikki muutkin taidemuodot voivat auttaa lasta samastumaan toisen rooliin. Ruokosen tutki-

mus nosti esille myös lapsen taiteellisen ilmaisun ja kuvitteluleikin luontaisen yhteyden sekä merkityksen lapsen kehitykselle ja hyvinvoinnille. Taiteeseen ja leikkiin liittyvän mielikuvituksen kautta lapsi voi saavuttaa mielihyvän ja tyydytyksen tunteita, jotka ovat merkityksellisiä lapsen hyvinvoinnille. Musiikin ja taiteen avulla lapsi voi oppia käsittelemään myös pelkotilojaan ja tehdä asioita, joita ei ehkä muuten uskaltaisi. (Ruukonen 2012, 133-134.)

6.3 Taideintegraatio kokeiluja varhaiskasvatuksessa

Pyrin selvittämään projektia tehdessäni onko taidekasvatuksen osa-alueiden integroinnista varhaiskasvatuksessa tehty kokeiluja ja mahdollisia tutkielmia tai opinnäytetöitä. Erityisesti pyrin etsimään opinnäytetöitä, jotka käsittelevät päiväkodin kontekstissa tapahtuvaa taidekasvatusta ja taidekasvatuksen osa-alueiden integrointia. Eteeni ei sellaisia kovinkaan paljon tullut. Tutkielmat ja opinnäytetyöt, joissa taideintegraatio on vahvasti esillä, tarkastelevat taideintegraatiota erityisesti varhaisiän musiikkikasvatuksen kontekstissa. Opetuskokeilut taideintegraatiosta, jotka liittyvät näihin tutkielmiin, ovat toteutettu musiikkileikkikoulutoiminnassa. Yksi opinnäytetyö, jossa keskiössä on varhaisiän musiikkikasvatus liitettynä hieman muihinkin taidekasvatuksen osa-alueisiin, on suunnattu erityisesti päiväkodeille. Tässä opinnäytetyössä tai ns. kehittämissuunnitelmassa musiikkipedagogi on vienyt omaa osaamistaan varhaisiän musiikkikasvatuksesta päiväkoteihin ja kehittänyt näin ulkopuolisena henkilönä päiväkotien taidekasvatusta. Seuraavassa esittelen ja avaatan tarkemmin kolme tutkielmaa varhaiskasvatuksen alueelta, joissa musiikkiin integroitu taidekasvatus on näkyvästi esillä.

Leena Pansu lisensoi tutkielmassaan *Ensimmäiset elämykset – musiikki ja muut taiteet osana vauvaperheiden elämää* (2010) esittelee vauvoille ja vanhemmille suunnatun musiikkiin integroidun taidekasvatuksen praktisen mallin. Pansun tutkimuksen kohderyhmänä olivat vauvoille suunnatut musiikkileikkikouluryhmät ja sen lisäksi hän tarkasteli myös vauvaperheille suunnattuja monitaiteellisia esityksiä. Yhteisenä perustekijänä näissä oli musiikki, johon oli liitetty muita taideaineita: tanssia/ liikettä, kuvallista ilmaisua sekä sanataidetta. Pansu (2010) nostaa työssään erityisesti esille Deweyn holistisen ja toiminnallisen kokemuskäsityksen, mikä painottaa, musiikin ja muiden taiteiden tuomaa hyvinvointia ja luovaa voimaa elämän keskellä. Pansun (2010) tutkimuksen tulosten ja johtopäätösten mukaan musiikkiin integroitu taidekasvatus pedago-

gisena ryhmätoimintana sekä vauvaperheille suunnattuina esityksinä tukevat erittäin hyvin vauvaperheiden hyvinvointia ja yhteisöllisiä luovia voimavaroja.

Heini Mansikkakorven pro gradu –tutkielma *Taideintegraatio varhaisiän musiikkikasvatuksessa – taideintegraation tarkastelua ”Taidemuskari” –opetuskokeilun kautta* (2009) selvittää taideintegraation mahdollisuuksia ja merkitystä varhaisiän musiikkikasvatuksessa käytännön kuin myös teorian tasolla. Mansikkakorven ”Taidemuskari” –opetuskokeilussa oli tavoitteena integroida monipuolisesti taiteen eri osa-alueita (kuva-aidetta, tanssia, sanataidetta ja teatteria/draamaa) musiikkikasvatukseen. ”Taidemuskarista”, mikä oli suunnattu 4 – 5-vuotiaille lapsille, kerätyn aineiston perusteella Mansikkakorpi näkee varhaisiän musiikkikasvatuksessa tapahtuvan taideintegraation olevan musiikin, taiteen ja leikin välistä vuorovaikutusta. Tutkimuksen mukaan taideintegraatio mahdollistaa musiikkikasvatukseen uudenlaisia elämyksiä. Mansikkakorven mielestä elämyksellisyyden voisi nähdä yhdeksi lähtökohdaksi varhaisiän musiikkikasvatuksessa tapahtuvaan taideintegraatioon, sillä elämykset ovat yhtymäkohta eri taiteiden ja lapsen kokemusmaailman välille.

Johanna Laitilan musiikkipedagogin YAMK- opinnäytetyössä *Ettette lähtis peräs? – osallistava musiikkielämys päiväkodeille* (2013) näkökulma oli viedä osaan Kajaanin seudun päiväkodeista elämyksellisiä, lapsia osallistavia musiikkituokioita sekä järjestää kokoava, elämyksellinen, osallistava lastenkonsertti lopuksi koko Kajaanin päivähoitopiiriin kuuluville päiväkodeille. Kehittämiprojektin tavoitteena oli antaa innostusta ja työkaluja myös varhaiskasvatuksen henkilökunnalle päiväkodin taidekasvatuksen kehittämiseen. Laitila loi yhdenlaisen esimerkin siitä, miten musiikkikasvatusta voidaan toteuttaa eri ammattiryhmien yhteistyöllä. Pidemmän aikavälin tavoitteena hänellä oli kehittämissä projektissään erityisesti musiikkikasvatuksen ja varhaiskasvatuksen yhteistyön kehittäminen Kajaanin alueella. Laitila näkee opinnäytetyössään, että yhteistyöllä puolestaan lisätään lasten ja nuorten innostusta ja harrastamista musiikin parissa sekä luodaan toimintamalleja, joilla voidaan jatkossa antaa alle kouluikäisille lapsille tasavertainen mahdollisuus harrastaa musiikkia. Kehitysprojektin tulokset olivat myönteiset ja innostusta vastaaviin projekteihin ilmeni yhteistyötahoilta.

6.4 Taideintegraatioprojektin periaatteet Laajalahden päiväkodissa

Olen kiinnostunut nykyisestä ajattelumallista ja suuntauksesta opetuspuolella, että opiaineita ei enää niin tarkasti lokeroida omiin tunteihin ja tuokioihin vaan niitä lähesty-

tään kokonaisvaltaisesti liittäen ja lomittaen niitä toisiinsa. Etuna taideintegraatiossa näen sen, että taidekasvatuksen osa-alueet tukevat toisiaan hyvin. Pidän myös hyvänä holistista, kokonaisvaltaista käsitystä ihmisestä, koska pieni lapsihan havainnoi ja tulkitsee maailmaa kovin kokonaisvaltaisesti. Varhaisiän musiikkipedagogi Heini Mansikkakorpi taidekasvatuksen pro gradu-tutkielmassaan *Taideintegraatio varhaisiän musiikkikasvatuksessa* (2009) toteaa, että varhaisiän musiikkikasvatuksessa tapahtuva taideintegraatio on musiikin, taiteen ja leikin välistä vuorovaikutusta. Integrointi tuo musiikkikasvatukseen uudenlaisia elämyksiä ja elämykset ovat yhtymäkohtia eri taiteiden ja lapsen kokemusmaailman välillä. Ajattelen samansuuntaisesti ja pidän integrointia mielenkiintoisena ja pienten lasten kohdalla hyvin sopivana ja antoisana toimintatapana.

Suomalaisissa päiväkodeissa on ollut yleensä hyvät perinteet arvostaa taideaineita. Lapset ovat saaneet toteuttaa itseään kuvataiteen, musiikin, liikkeen ja draaman kautta, missä päiväkodeissa enemmän ja missä vähemmän. Taidekasvatukseen panostaminen on ollut varmasti suurilta osin kiinni päiväkodin henkilökunnan kiinnostuksesta ja taidoista sekä yleisestä päiväkodin arvomaailmasta. Integraatiota ei luultavammin ole kovin tietoisesti taideaineiden välillä toteutettu päiväkodissakaan, mutta tiedostamattomasti ja taideintegraation alemmilla tasoilla varmasti paljonkin. Nykyisin, kun tutkittua tietoa ja osaamista taidekasvatuksesta löytyy, olisi toivottavaa, että päiväkodin taidekasvatus ja taideintegraatio alkaisi myös nousta tiedostamattomasta toiminnasta tietoisemmaksi, suunnitelluksi ja tavoitteelliseksi eheyttäväksi taidekasvatukseksi. Taide- ja taitoaineiden säilyttäminen ja korostaminen varhaiskasvatuksessa kuin myös koulu- maailmassa onkin mielestäni erityisen tärkeää. Opetushallituksen julkaisu 2/2009: *Taide ja taito- kiinni elämässä* kuvaa mielestäni hienosti taideaineiden merkitystä. Sivistävän tietoaikaisen sisällä ja rinnalla lapsi tarvitsee aineksia ja virikkeitä myös taidoilleen, tunne-elämälleen ja asenteilleen. Taidekasvatuksen yhteys hyvään kasvuun ja ihmisen onnellisuuteen tulisi ymmärtää jo varhaiskasvatuksessa ja peruskoulussa. Taidetaidoista ja osaamisesta on toki hyötyä monissa ammateissa, mutta on myös muistettava, että taiteen arvo on sen itseisarvossa.

Edellinen oli pohjustuksena sille, miksi Eläinten karnevaali – taideintegraatioprojektin halusin päiväkotimme tuoda. Ajattelen, että taidekasvatuksen tulisi muodostaa eheä punos varhaiskasvatuksessa kuten Ruokonen ja Rusanen (2009, 12) asian kuvaavat. Halusin lisäksi selvittää, mitkä ovat päiväkodin toimintaedellytykset toimintaympäristönä sekä myös työyhteisönä tämän kaltaisen taideintegraatioprojektin läpi vientiin. Mitä

voimme, niin lapset kuin päiväkodin henkilökuntakin, projektista loppuviimein saada ja oppia? Onko yhteistyö esim. musiikkioppilaitoksen soittaja-opiskelijoiden kanssa toimivaa ja tulevaisuudessakin kannattavaa? Tavoitteena oli siis kehittämisprojekti, jossa taideintegraatiota toteutettiin musiikki lähtökohtana. Musiikki eli Camille Saint-Saënsin teos *Eläinten karnevaali* oli keskiössä. Varhaiskasvatuksen suunnittelutradition (ennen varsinkin puhuttiin keskustelemasta, jonka ympärille toiminta rakennettiin) mukaan voisi ajatella, että *Eläinten karnevaali* oli päiväkotimme keskustelemana parin kuukauden ajan. Teoksen ympärille toteutettiin taideintegraatioprojekti, missä teosta ja sen teemaan liittyviä asioita lähestyttiin ja käsiteltiin musiikin, kuvataiteen, liikunnan ja sana- ja draamakasvatuksen keinoin. Näitä kukin päiväkodin ryhmä työsti annettujen ohjeistuksien eli materiaalipaketin avulla sekä omien ideoidensa pohjalta. Eri taiteen muotoja voitiin toteuttaa päällekkäin tai sitten erillisinä toimintoina projektin aikana. Projektiin liittyviä tekemisiä ja tuotoksia pääsimme koko talonväki näkemään n. joka toinen viikko järjestettävissä yhteisissä talon musiikkihetkissä ja projektin lopulla järjestettävässä isossa koko talon yhteisessä osallistavassa konsertissa, jossa kokosimme aikaansaannoksiamme yhteen.

Pyrimme sukeltamaan teokseen ja siihen liittyvään teemaan kokonaisvaltaisesti, elämyksellisesti ja syvällisemmin taiteen osa-alojen liittämisen avulla. Tavoitteena oli päästä ainakin taideintegraation kolmannelle tasolle, jolloin periaate on *tiedostamisen periaate*. Tällöin kasvattajan tehtävä on suunnitella ja ohjata toimintaa sekä innostaa lasta erilaiseen taiteelliseen ilmaisuun. Integraation merkitys on kasvattajan tiedossa ja hän rajaa tavoitteet kuhunkin toimintatilanteeseen. Taidekasvatuksen integroinnin neljäs taso eli *taiteellisesti eheyttävän kasvatus- ja opetussuunnitelman luominen ja toteuttaminen paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa*, missä eheyttävä taidekasvatus noudattaa tavoitteellisen suunnittelun periaatetta, tuntuu jo vähän liian hienolta tavoitteelta yhden projektin osalle ja vaatii varmasti pitempiaikaista työskentelyä asian eteen. Mutta toisaalta joiltain osin tämäkin varmasti toteutuu, sillä projektin toiminta on myös suunniteltua ja arvioitua. Kokonaisvaltaista teematyöskentelyä tai pitempiaikaista projektia toteutettaessa kuten omassa projektissamme eri taidemuodot voidaan ottaa käyttöön sekä vuorotellen että rinnakkain. Lapsi saa toiminnassa mahdollisuuksia syventää ja soveltaa kuhunkin taiteen lajiin liittyviä ilmaisutapoja.

7 Kehittämiprojektin arviointi

Tässä luvussa tulen arvioimaan kehittämiprojektin käytännön toteuttamista ja toteutumista omien havaintojeni, lasten haastatteluiden sekä projektin lopussa pidetyn päiväkodin työntekijöiden haastattelun perusteella. Työntekijöiden ja lasten haastattelujen rungot löytyvät liitteestä 2. Kehittämiprojektille asettamieni tavoitteiden toteutumista arvioin henkilökunnan kokemusten ja lasten kokemusten kautta. Lisäksi tuon esille projektiin tekemäni materiaalipaketin arviointia sekä materiaalipaketin kehittämisehdotuksia. Luvun lopussa arvioin kehittämiprojektini soveltuvuutta toimintaympäristöön toisin sanoen päiväkotiin. Arvioin sitä, miten Martti Hellströmin (2009) taide- ja taitoaineita tukeva koulun toimintakulttuuri oli sovellettavissa päiväkotiimme. Lisäksi arvioin päiväkodin toimintaedellytysten toteutumista kehittämiprojektissa havaintojeni ja palautteiden perusteella.

7.1 Projektin käytännön toteuttaminen

Syksyllä 2012 projektia aloittaessa huomasin jo, miten monta erilaista työnkuvaa tai roolia projektinvetäjän tehtävässä on. Ennen varsinaisen taideintegraatioprojektin käytännön aloitusta oli monenlaisia selvitettäviä asioita mm. Metropolia ammattikorkeakoulun kanssa sekä tutkimusluvan anominen työlleni Espoon kaupungilta. Ideani siitä, että projektiin saataisiin mukaan instrumenttiopiskelijoita Metropoliaa, kohtasi monenlaisia haasteita ja yhteydenottoja matkalla. Ajatuksesta sinänsä oltiin kiinnostuneita myös Metropoliaa, mutta henkilöä, joka vastaisi alussa opiskelijoiden värväämisestä projektiin mukaan, ei tuntunut löytyvän. Minulta pyydettiin sitten kirjallista projektinesittelykirjettä, mikä avaisi opiskelijoille asiaa. Kirjoitinkin sellaisen, missä jouduin kovasti miettimään itse, minkälaista kokoonpanoa soittajia haen ja mitä ylipäättään projekti tulee sisältämään ja milloin. Alussa oli haaveena, että olisin saanut enemmän soittajia ja sellaisen kokoonpanon, millä useampien *Eläinten karnevaali* -teoksen osien esittäminen olisi mahdollistunut, mutta toiveet realisoituivat matkan varrella.

Loppujen lopuksi Metropolian pyöritelyä asiaa opinto-ohjaajalla sekä kamarimusiikinopettajilla, koordinaattoriksi/ohjaajaopettajaksi varmistui Metropoliaa sellonsoitonopettaja Tapani Heikinheimo. Mukaan lähevät opiskelijat tulisivat saamaan opintopisteitä projektista ja näin ollen itsekkin hyötymään siitä harjoituskokemusten lisäksi. Koin

juuri opiskelijoiden värväämisen projektiin kaikkein vaikeimpana asiana, koska minulla ei ollut minkäänlaisia kontakteja nuorisopuolen opiskelijoihin. Tapani Heikinheimolta sain sitten tammikuussa listan opiskelijoiden nimiä, jotka kenties projektiin mukaan lähtisivät. Heihin aloin sitten ottamaan yhteyttä sähköpostilla, tekstiviesteillä sekä soittamalla ja varmistelemaan osallistumista ja sitoutuneisuutta. Monelta opiskelijalta ei tullut minkäänlaista yhteydenottoa tai vastausta minuun päin, mikä todellakin tuntui turhautavalta ja työläältä. Joku jo ilmoittautuikin mukaan, mutta viime tingassa sitten perui. Monien yhteydenottojen jälkeen, helmikuun alussa, lopulta sain mukaan 6 soittajaa, jotka sitten hienosti sitoutuivat projektiin ja hoitivat vastuullisesti omat osuutensa. Yhteisen alkutaapamisen 11.2. jälkeen asiat soittajien kanssa alkoivat jäsentyä ja selkeytyä. Sovimme yhteisen suunnittelupäivän lauantaille 2.3., jolloin suunnittelimme ja aikataulutimme soitintyöpajoja sekä loppukonserttia. Suunnittelupäivän anti oli tärkeä niin minulle projektinvetäjänä kuin myös soittajille. Saimme koottua tiiviit ja lapsiystävälliset työpajasuunnitelmat. Yhdessä opiskelijoiden kanssa suunnittelu tuntui sujuvan vaivattomasti ja joustavasti. Sitä jäin miettimään, että olisivatko he halunneet työpajoista enempi omannäköisiä, sillä vaikutin varmasti aika voimakkaasti työpajojen sisältöön? Opiskelijoiden oma luovuus ja kekseliäisyys olisi tietenkin voinut tulla enemmän esille, mutta toisaalta minulla projektinvetäjänä oli helpompi pitää langat käsissä toimiessamme tällä tavoin. Se tuotti projektiin alussa turhautumista itselleni, että kesti niinkin kauan Metropolian puolelta, että saimme yhteistyön Metropolian kanssa alkuun. Itse olin mielestäni hyvissä ajoin jo syksyllä liikkeellä, kun aloin ottaa syyskuussa ensimmäisen kerran yhteyttä opinto-ohjaajaan ja kamarimusiikinopettajaan. Toisaalta ymmärrän, että oppilaitos on iso, asiat etenevät hitaasti ja minun projekti oli vain pieni pisara meressä. Olisin tietysti itsekin voinut olla vielä aktiivisempi ja pommittaa asiallani opettajia. Mutta loppujen lopuksi olen kiitollinen, että yhteyshenkilö sieltä löytyi ja kaikki sujui näinkin hyvin.

Kaikki tämä alun epä tietoisuus soittajien saamisesta projektiin mukaan, teki vaikeaksi minulle informoida päiväkodin henkilökuntaan projektin tarkasta sisällöstä kovin aikaisin. Päiväkodin henkilökunta joutui olemaan alussa hämmentyneessä tilassa, kun lupailin, että soittajia on tulossa mukaan, mutta milloin ja missä muodossa oli tammikuussa 2013 vielä epäselvää. Jaoin ryhmille kuitenkin tiedotteita projektin kulusta aina siltä osin kuin pystyi itse tietämään ja kertomaan. Ehken kuitenkaan riittävästi? Ryhmäpalautekeskustelussa sain tästä asiasta palautetta. Toiset työntekijät näkivät epä tietoisuuden häiritsevänä tekijänä ja toiset ymmärsivät paremmin, että tällaisissa luovissa projekteissa asiat kuuluvatkin mennä monesti näin. Päiväkodissa jokainen ryhmä ja

yksilö sisäistää asioita eri tahtiin ja asiat alkavat tulla ulos eri vaiheessa. Ryhmähaastattelussa kolme lastentarhanopettajaa kuvaavat projektin alun hämmennystä seuraavasti.

Ehkä siinä alussa oli vähän sellainen olo, että mikä tää on. Ennen kuin pääsi sisälle siihen ajatukseen, että mikä tää kokonaisuus on. Kokonaisuus oli vielä siinä tammikuun varjoteatterissa epäselvä ja vasta sen jälkeen alkoi selvitä, mitä tää tarkoittaa koko projekti. Miten jokainen ryhmä sen omalla tavallaan työstää. Että alkuun oli pikkaisen sellainen olo. (Ito 1)

Mut toisaalta voiko siinä ollakaan muullainen olo? (Ito 2)

Aivan. Niin se syntyi vähitellen ja mun mielestä ainakin me ideoitiin sitä tavallaan oman päämme mukaan sillai, mikä tuntui hyvältä ja meidän ryhmälle sopi. (Ito 1)

Käynnistysvaihetta olisi voinut saada tehokkaammaksi, se vei aikaa ennen kuin pääsi vauhtiin. (Ito 1)

Mulle esim. vasta joulun jälkeen selvis, että siinä on koko tuo teos. Tai ennen kuin mä se niin kuin sisäistin. Sitä ois voinu aikaisemminkin miettiä sen teoksen kautta ja hyödyntää musiikkeja. (Ito 3)

Mut sit taas toisaalta luovaan prosessiin kuuluu se alku hämmennys. Enkä mä tiedä oisko sitä voinut millään tavalla estää? (Ito 2)

Maaliskuun alun jälkeen, kun olin soittajien kanssa työpajat suunnitellut ja aikatauluttanut, pystyin informoimaan päiväkodissakin tulevasta tarkemmin. Päiväkodissa oli projekti ennen tätä jo helmikuussa edennyt omissa ryhmissä, yhteisillä lauluhetkillä ja varjoteatterin muodossa. Ne koettiin taloa yhdistäviksi kokoaviksi jutuiksi, kuten kaksi lastentarhanopettajaa kuvailevat.

Varjoteatteri, yhteiset lauluhetket ym. oli kokoavia juttuja, missä näki, että ai noi on tehny noin. Tosi hienoa oli nähdä muidenkin juttua! (Ito 3)

Musta tuntuu, että varjoteatteriesitys oli sellainen, että lapset tykkäs siitä tosi paljon ja me aikuisetkin. Ja meille tuli tosta varjoteatterista aikuisillekin ajatus, että ai, noinkin voi tehdä! (Ito 1)

Varjoteatterista ja soitinpajoista lapset puhui ja ne jäi silleen elämään lasten keskuudessa. Varjoteatterissa esim. tuli hienosti koko teos ja ne osat sekä eläimet esille. (Ito 3)

Soitintyöpajat alkoivat viikolla 11 ja toivat oman rikastuttavan elementin projektiimme. Olimme jakaneet päiväkodin lapset korkeintaan 20-30 lapsen ryhmiin ikätason huomiota ottaen. Jokainen päiväkodin lapsi sai käydä yhdessä klarinetti-työpajassa, sello-työpajassa ja huilu-työpajassa. Soitintyöpajat koettiin todella mielekkäinä, sisällöltään

hyvinä ja sopivan mittaisina niin työntekijöiden kuin lapsienkin mielestä. Opiskelijat olivat sovittuina päivinä tunnollisesti paikalla ja pitivät työpajat keskenänsä tai minun avustuksella. Sairaustapauksen vuoksi peruuntunut kertakin saatiin sovittua uuteen ajankohtaan. Siinä auttoi, että päiväkodilla oli onneksi hyvin joustonvaraa asiassa. Soittajat selviytyivät isojen ryhmien hallinnasta hienosti. Ryhmähaastattelussa soitintyöpajat ja opiskelijoiden toiminta niissä saivat kovasti kehuja ja kiitosta.

Soitinpajathan oli niin hyviä. Meidän lapset oli tosi innoissaan kaikista. Ne oli tosi hyvin suunniteltu ja toteutettu. Musta niissä pääsi oikeasti tutustumaan kyseisiin soittimiin ja lapset pääsi itse kokeilemaan niitä. Miten niistä lähtee ääntä ym. Ja sit kun se oli sellaista intiimiä! Ne ryhmät, missä me oltiin, oli tosi kivat ja sopivan kokoiset. Lapset sai olla myös mukana leikeissä ja lauluissa. Ei tarvinnut vain istua ja kuunnella. (Ito 1)

Se syvensi esim. sitä kuuntelukokemusta esim. tää Käki-osa, jossa kukkuukohtaa ruettiin kuuntelemaan erityisesti musiikillisena elementtinä, osana kokonaisuudesta. Se toi nimen omaa syvyyttä siihen. (Ito 2)

Ylipäätään ne osat, joita soittajat soittivat, oli hienoa, että lapset saivat kokemuksen elävän musiikin kuuntelusta. Ne oli sopivan lyhyitä sessioita mutta kuitenkin sellaisia, että niissä pääsi sisälle. (Ito 3)

Tarpeeksi pitkiä, tiiviitä ja soveltu pienille, vaikka lasten ikähaarukka oli iso. Pienetkin jaksoivat olla tosi hienosti mukana. Palveli hyvin kaikkia ikäryhmiä. Ja mun mielestä se oli hyvä paketti, kun ei tarvinnut sitä miettiä, kun se oli valmis. (Ito 5)

Ja vaikka joillakin soittajilla ei ollut kokemusta lapsista ja lapsiyleisöstä, niin mun mielestä ne oli kaikki tosi rauhallisia. Esim. yhdessä kohtaa innostin esim., että voisko pianoon nähdä sisälle ja kaikki lapset lähti pianon ympärille. Ne piti silti omalla rauhallisuudellaan tilanteet hallinnassa. (Ito 2)

Upeaa oli huomata, miten lapset tunnistivat ja nauttivat elävästä, soitetusta musiikista. Huilutyöpajassa opiskelijat alkoivat soittaa *Eläinten karnevaalista Lintuhäkki*-osaa. Eräs 5-vuotias tyttö spontaanin iloisesti huudahti: ”*Minä tunnen tämän musiikin. Tämä on Lintuhäkki siitä Eläinten karnevaalista.*” Lapsi oli varmasti yllätynyt, kun yleensä osaa oli kuunneltu levyiltä ja nyt sen soittivatkin kaksi opiskelijatyttöä ja oli hän tietysti ylpeä, että hän tunnisti itse musiikin. Se, että sai kokeilla itse soittimia ja päästä soittajia lähelle teki lapseen selvästi vaikutuksen. Seuraavassa on opettajien muutamia lapsilta kuul-
tuja kommentteja työpajoista.

Yksi poika meidän ryhmästä tuli sanomaan työpajan jälkeen, että ” oli ihanaa!” Hän oli aivan filiksissä jokaisen työpajan jälkeen. (Ito 3)

Meidän eskarilapset oppivat soittajien nimetkin. Ja se oli kuulemma ehdottomasti makeeta, kun sai soittaa selloa sormilla. Klarinetti oli kuulemma myös kiva, kun siinä oli niin monta nappulaa. Käki-osa ja liikunta käki-osaan tekivät vaikutuksen. Sellossa oli hienoa jousi. (Ito 4)

Soitinpajojen toteutuksen jälkeen huhtikuun alussa aloimme miettiä loppukonserttia, mikä sitoisi projektin langat yhteen ja olisi mukava, yhteinen päätös ponnistuksellemme. Saimme sovittua opiskelijoiden kanssa päivämääräksi 10.4. Opiskelijoiden kevätkiireet ja samoin päiväkodin muuttokiireet alkoivat painaa päälle. Päiväkodilla nimittäin todella lähestyi remonttimuutto toukokuun puolivälissä ja koko päiväkoti piti siihen mennessä tyhjentää tavaroista. Valmisteluihin ja harjoitteluun ei jäänyt näin ollen paljonkaan aikaa. Loppukonsertin runkoa ja sisältöä suunnittelemaan päätin koota melko pienen porukan päiväkodista. Valitsin eri ryhmistä neljä opettajaa, jotka olivat olleet aktiivisesti mukana koko projektissa. Ajattelin, että pienellä porukalla saamme tehokkaasti ja hyvässä yhteisymmärryksessä asian hoidettua. Suuressa talossa, kun työskennellään, tämän jotkut kokivat syrjään jättämisenä ja turhautuivatkin tilanteesta, mikä kävi ilmi ryhmähaastattelussa projektin lopulla. Tässä tilanteessa huomasin, että projektinvetäjänä on vaikeaa aina miellyttää kaikkia ja ottaa kaikki ihan tasapuolisesti huomioon. Joskus tekee ratkaisuja, mitkä eivät miellytä kaikkia. Seuraavassa eräs työntekijä kommentoi sitä, että osallisuutta olisi pitänyt olla konsertin suunnittelussa ja toteutuksessa enempi työntekijöillä.

No just niitä konsertin esityksiä. Vaikka se oli sun juttu ja te olitte soittajien kanssa sopineet ja siinä piti olla ne osat mutta ois niistä voinu keskustella. Me oltais voinu haluta esittää, meillä olis ollu erilaisia mielipiteitä, että ei olis ihan niin valmis se. Vaikka tietysti se olis vienyt enemmän aikaakin, koska oli ne soittajat. Itse vaikuttaminen esitykseen. Minna ois voinu ollu enempi ohjastajana ja enempi jättää sitä tekemistä niin kuin työryhmälle. Osa koki turhautumista. Oli tavallaan liian pieni se oma osallistuminen. Ja kun sulla meni aikaa muille, tuntui, että oma pienten pään porukka jäi vähemmälle. Ja sit kun meidän talo on tän muotoinen, että toisessa päässä kukaan ei ollut edes kuullut mitään. Että sä käytit niin paljon aikaa muiden kanssa ja muut sai enempi infoa. Meidän porukka jäi sitten vähemmälle. Mun mielestä meillä oli ihan hienosti ja riittävästi rekvisiittaa esityksessä pienten kanssa mutta ehkä sit joku olis halunnut tehdä sitä enemmän. Ne tuli vähän viime tipassa, että sä ehdotit tehtäiskö vielä jotain. Oltais haluttu käyttää siihen enempi aikaa. Et varmaan ois halunnut sitoa mutta ehkä sitä ois voinu enemmän porukassa keskustella. (Ito 5)

Projektinvetäjän asema tällaisissa tilanteissa on haastava. Toisaalta myönnän, että olisin voinut ottaa huomioon enemmän kyseisten työntekijöiden mielipiteitä ja olla kannustamassa heitä tekemään ja toteuttamaan ideoitaan rohkeasti. Mutta toisaalta projektinvetäjänä minusta tuntui, että en halua vaivata tai painostaa heitä tekemään ylimääräistä arjen työn lisäksi, jos ideat ja halu eivät ilmenneet heillä itsellään. Itse koin, että kukaan heistä ei tullut minulta kysymään, voidaanko tehdä jotain tai ylipäätään sanomaan mielipiteitänsä.

Itse loppukonserttipäivänä 10.4. jännitystä oli ilmassa niin minulla itsellä kuin varmasti päiväkodin väellä sekä soittajilla. Salin koristelemisen rekvisiitalla oli jäänyt edelliseen päivään sekä konserttiaamuun ja juuri ja juuri saimme sen tehtyä ennen konsertin alkua. Esityksiä olimme ehtineet harjoitella vain edellisenä päivänä yhdessä päiväkodin väen kanssa mutta soittajien kanssa emme ollenkaan. Soittajien aikataulut alkoivat olla keväällä niin kiireiset, ettemme tosiaan saaneet sovittua yhteistä harjoituskertaa, ehkä siksikin, kun emme olleet sitä tarpeeksi ajoissa miettineet. Onneksi sentään tapasin soittajia koululla ja kävimme konsertin paperilla läpi. Tämä varmaan toi päiväkotimme hieman epävarman tunteen, että ”mitähän tästä nyt tulee?” Tästä kaikesta johtuen lähdimme viemään konserttia läpi hyvin hetkessä eläen. Tilanteessa elämisestä vaadittiin niin soittajilta kuin esiintyjiltäkin.

Ihanaa, että ne soittajat osas joustaa, sillä teillä eskareillahan meni aikaa ennen kun te pääsitte sieltä vaatteiden vaihdosta. Soittajat olivat tilanteen tasalla ja osasivat aloittaa Joutsen-osan uudestaan alusta. (Ito 1)

Muuttolinnun matkassa maailmalla- teema oli konserttimme punainen lanka, minkä ympärille lasten ja soittajien esitykset nivoutuivat. Omasta mielestäni, havaintojen ja palautteen perusteella, tavoite mukavasta, yhteisestä loppukokouksesta, musisoimisesta, tanssiesityksistä ja elämyksistä toteutui. Konsertti oli kokonaisuudessaan melko pitkä, noin 45 min. ja ihmeen hyvin pienimmästä isompaa lapset seurasivat intensiivisesti toistensa esityksiä ja nauttivat siitä, kun pääsivät itse esiintymään, kuten Hattivattien ryhmän lastentarhanopettaja asian kuvailee:

Ottaen huomioon meidän Hattivatti-lapsien rooliasun eli haastavan siipirakenteen, jonka kanssa he istuivat, niin muksut jakoivat oikeasti seurata sitä, vaikka takaa ei edes nähnyt niin hyvin. Ja sit, kun ne pääsi itse lavalle ja katsoi niiden ilmeitä, niin oli ne oikeasti haltioituneita ja niistä oli hieno päästä kokeilemaan siipiä jne. (Ito 2)

Seuraavassa Hemuleiden opettaja tiivistää heidän lapsilta saadun palautteen konsertista:

Loppukonsertti oli lasten mielestä kokonaisuudessaan kiva. Erityisesti mieleen jäivät konsertista leijonat, tiikerit ja norsut, joita Nuuskamuikkusten lapset esittivät. Myös eri linnuista ja villiaaseista lapset pitivät kovasti. Mitään negatiivista ei lasten mielestä konsertissa ollut, vaan: ”Kaikki oli kivaa. (Ito 3)

Esiopetusryhmän lastentarhanopettaja taas kokosi heidän ryhmässä nousseet lasten palautteet seuraavasti:

Loppukonsertti oli kiva siksi, kun siinä oli paljon musiikkia. Villiaasien tanssi jäi mieleen. Negatiivista oli huono näkyvyys takarivistä. Eskarityttöjä jännitti ennen omia tanssiesityksiä ja he sanoivat silloin, että ”miksi mä taas rupesin tähän” mutta nauttivat sitten silmin nähden, kun pääsivät lavalle. (Ito 4)

Loppukonsertti oli hyvä päätös projektillemme, saimme projektimme tavallaan pakettiin sen avulla. Päiväkodin muuttokiireet alkoivat heti konsertin jälkeen täydellä tohinalla. Jos muuttoa ei olisi ollut, olisimme tietenkin voineet vielä prosessoida enempi kokeamaamme lasten kanssa ryhmissä. Myös se, että olisimme esittäneet konsertin uusinta version vanhemmille kevätjuhlan muodossa, olisi ollut mahdollista. Nyt siihen ei oikein aikaa ja resursseja ollut päiväkodin henkilökunnalla. Jotkut vanhemmat kyselivätkin, että ”emmekö esitä vanhemmille mitään” ja olisivat olleet kiinnostuneita näkemään, mitä soittajien kanssa olimme yhdessä saaneet aikaan. Mutta tämä projekti oli tällä kertaa meidän päiväkodin lasten ja työntekijöiden oma juttu.

Ennen päiväkodin muuttokiireitä saimme kuitenkin pidetty yhteisen ryhmähaastattelun projektin palautteen saamiseksi. Jokaisesta ryhmästä osallistui yksi työntekijä haastatteluun ja valmiiksi tekemieni kysymysten pohjalta yhdessä keskustelimme projektin herättämistä ajatuksista. Ryhmähaastattelu oli oikein antoisa ja kaikki osallistujat pääsivät tuomaan ajatuksiaan esille. Yksilöhaastattelu olisi ollut paljon vaikeampi järjestää viidelle työntekijälle erikseen ja toisaalta ryhmässä toisten sanomiset ehkä herättivät jokaiselle uusiakin ajatuksia. Haastattelu oli kaikinensa aika keskusteleva. Lasten palautetta projektista; soitintyöpajoista, konsertista ym. oli tietenkin tullut kerättyä havainnoin toiminnan aikana mutta lopussa myös annoin tekemäni lasten haastattelurungon isompien lasten ryhmiin. Hemuleiden, Hattivattien, Nuuskamuikkusten ja Vilivinkkojen ryhmässä yksi työntekijä sitten haastatteli valitsemaansa lapsia haastattelurungon pohjalta. Myönnän, että pääsin näin itse vähän helpommalla ja aikaa säästäen. Olisin tietenkin voinut tehdä haastattelut myös itse mutta, koska työskentelen itse pienten ryhmässä, sieltä irrottautuminen toisiin ryhmiin ei ole niin helppoa.

7.2 Projektin tavoitteiden toteutumisen arviointi

Luvussa 3 avasin musiikki- ja taidekasvatuksen merkitystä yleisesti mm. tutkijoiden näkemysten mukaan. Näiden näkemysten pohjalta nostin esille myös oman musiikki- ja taideprojektimme keskeiset tavoitteet niin työntekijöiden kuin lastenkin näkökulmasta. Seuraavassa arvioin, kuinka asettamani tavoitteet toteutuivat käytännössä. Arvioni perustuvat havaintoihini sekä saamiini työntekijöiden ja lasten palautteisiin. Palautetta työntekijöiltä sain ryhmähaastattelussa ja lapsilta yksilö/ryhmähaastatteluilla.

7.2.1 Henkilökunnan kokemukset

Henkilökunnan tavoitteet projektissa jaottelin aikaisemmin luvussa 6 yhteensä viiteen eri asiaan. Ensimmäinen tavoite **osallistua aktiivisesti projektin suunnitteluun ja toteutukseen** toteutui melko hyvin päiväkodissamme. Voin sanoa, että kaikki ryhmät olivat mukana projektissa, joku toinen ryhmä innokkaammin ja aktiivisemmin ja joku toinen ryhmä vähän pienemmällä aktiivisuudella. Erot osallistumisessa johtuivat mm. ryhmän tiiviistä muusta ohjelmasta ja sen hetkisistä resursseista. Projektipalavereihin osallistui päiväkodin jokaisesta ryhmästä yksi ja sama työntekijä koko projektin ajan. Näitä palavereita pidimme useampia kertoja syksyn 2012 ja kevään 2013 aikana. Tästä porukasta muodostui minulle tärkeä ydinjoukko, joka ainakin tiesi, missä kohden projektia mennään. Se, miten aktiivista ja innostunutta muiden päiväkodin työntekijöiden osallisuus projektiin on ollut, on varmasti hyvin ryhmäkohtainen asia. Toivottavasti se on ollut parhaimmillaan jotain sellaista, kuinka erään ryhmän lastentarhanopettaja heidän tiimin toimintaa kuvaa:

Mun mielestä se oli hauskaa, että työkavereiden kanssa välillä oikein innostuttiin tekemään ja ideoimaan, mitä nyt voitais tehdä Eläinten karnevaaliin liittyen. (Ito 3)

Tärkeä tavoite projektissa oli **saada työvälineitä toiminnan suunnitteluun, rikastamiseen ja toteuttamiseen**. Työvälineitä antoi omalta osaltaan materiaalipaketti, yhteiset musiikkihetket, soitintyöpajat ja yhteistyö soittajien kanssa, varjoteatteri sekä loppukonsertti. Pystyimme kaikki oppimaan toistemme ideoista ja toteutustavoista. Näitä ajatuksia, että *”ai, tuon voisi noinkin tehdä”* toivottavasti tuli useampia projektin aikana. Minulle näitä heräsi ja toiset työntekijät puhuivat samaa.

Varjoteatteri, yhteiset lauluhetket ym. olivat kokoavia juttuja, missä näki, että, ai noi on tehny noin. Tosi hienoa nähdä muidenkin juttuja. (lto 3)

Kaiken kaikkiaan se oli hieno juttu, kun se oli niin hyvin valmistettu ja sitä oli helppo käyttää sitä materiaalia.(lto 5)

Aikuiselle se tavallaan antoi työkaluja ohjatun toiminnan vetämiselle. (lto 3)

Taideintegraatio toimintamallin löytäminen ja kokeileminen oli projektimme keskeinen ja haastavin tavoite. Taideintegraatiota toki toteutetaan päiväkodissa paljon ilman, että asiaa edes tiedostetaan mutta, että siitä tehtäisiin tietoinen, suunnitelmallinen toimintamuoto on jo paljon haastavampi asia. Jo se, että oivaltaa, että mitä taideintegraatiolla haetaan ja miten sen tulisi toiminnassa näkyä, on yksi askel eteenpäin. Päiväkoti sai nyt ainakin yhdenlaisen kokemuksen taideintegraatiosta tai ainakin siihen pyrkimisestä. Luulen, että on vuosien asia, oppia toimintamalli sisäistämään niin, että siitä voisi tulla yleinen käytäntö. Oivalluksia projektin aikana taideintegraatiosta tuli esille mm. seuraavia:

Täähän on nimenomaan se lapsen toimintamalli. Aikuiset taas sitten vois oppia just ja muistuttaa itselleen sitä, että miten kaikin tavoin voi yhtä asiaa tehdä ja lähestyä. Että esim. tätä teosta voi lähestyä tanssin tai musiikin kautta tai sitten käsillä tehden tai miten ikinä. (lto 2)

Mä koin sen helpommaksi. Se helpotti kaikkea suunnittelua, kun oli kaiken kattava teema ja integrointi. Pääsi helpommin siihen sisälle itse ja niin varmasti lapsetkin. Oli helpompi saada yhtenäisyyttä. (lto 3)

Aikuinen voi oppia lapsesta myös paljon luovassa toiminnassa. (lto 1)

Tavoite **kehittää yhteisöllisyyttä päiväkodissa** osoittautui projektin myötä tärkeämmäksi seikaksi kuin, mitä itse olin alussa ajatellut. Moni työntekijä nosti sitä palautteessaan esille. Yhteisöllisyys ei ole niin itsestään selvä asia päiväkodissa, jossa työskentelee kuusi isoa ryhmää ja talo on muodoltaan pitkulainen. Ihmiset kaipaisivat kohtaamisia ja yhdessä tekemistä enemmän kuin, mitä tavallinen arkityö tarjoaa. Siitä, että on yhteinen matka ja määränpää kuten projektissamme olivat, syntyy yhteenkuuluvuuden ilmapiiriä parhaimmillaan.

Kun me aikuiset meidän ryhmästä mietittiin koko projektia, niin jotenkin tuntui tosi hyvältä, että talossa on yhteinen, sama projekti. Iso talo, mutta kaikki työstää samantyyppistä, joka huipentuu sitten konserttiin. Se oli niin kuin mukavaa yhteistä tekemistä. (lto 1)

Viimeisin asia, mutta ei vähäisin, jonka tavoitteeksi listasin, on **työntekijän oma ilo ja innostus luovasta toiminnasta sekä taiteesta**. Työntekijällä päiväkodissa on lupa

jopa velvollisuuskin näyttää, jos ja kun kokee taiteen itselleen tärkeäksi. Samalla hän tartuttaa innostusta myös lapsiin. Sosiokulttuurinen innostaminen toteutui projektisamme siinä mielessä, että innostamisessa toivottavasti vapauduttiin kasvattajan ja kasvatettavan asetelmasta ja uskallettiin asettua tasavertaiseksi oppijaksi ja kasvajaksi yhdessä, samalla nauttien ja antaen taiteen koskettaa.

Meidän ryhmässä ainakin se aikuisten heittäytyminen siihen iloon ja luovaan toimintaan. Se on aikuiselle tosi iso nautinto ja totta kai niille lapsille. (Ito 1)

Aikuisille se oli kuin raikas kevätuulahdus, kun nää nuoret tuli. Aivan ihastuttavia ja virkistäviä jo tänne saapuessaan. Ja sit semmoinen oma ilo siitä, että saa kuunnella elävää musiikkia. Mä en muista mikä soitin se oli, kun mä suljin silmät ja ihan uppouduin siihen ja, kun mä avasin silmät, niin lapset kysyi: ”Nukuit sä?” Ja sit mentiin siihen, että miten voi rentoutua, kun kuuntelee musiikkia. (Ito 4)

7.2.2 Lasten kokemukset

Yksi tärkeimmistä tavoitteista lasten kannalta projektissa oli **mahdollisuus kaikkien lasten saada päiväkodissa tutustua elävään klassiseen musiikkiin ja soittimiin sekä monipuoliseen ja rikkaaseen lasten musiikkiin**. Tämä toteutui hienosti soitintyöpajojen ja loppukonsertin muodossa. Soitintyöpajat ja loppukonsertti olivat intiimejä hetkiä, jolloin soittajat tulivat lähelle lapsia. Lasten osallisuus soitintyöpajoissa ja konsertissa koettiin myös tärkeänä asiana niin lasten kuin työntekijöidenkin mielestä. Päiväkodin työntekijät näkivät harvinaisena ja upeana asiana, että saimme päiväkodisamme kuulla näitä soittajia. Lapset olivat yleisesti ottaen vaikuttuneita soittimista ja musiikista samoin kuin aikuiset. Seuraavassa tuon esille työntekijöiden kommentteja elävän musiikin tuomisesta päiväkotiin sekä koottuja lasten mielipiteitä soitintyöpajoista.

Jo se, kun ne aloitti sellon soiton ja viritteli soittimia. Sellon soiton kuuleminen tässä talossa tuntuu, että ei voi olla totta! Aivan ihanaa, juhlaa! Sello kyllä sykähdytti. (Ito 1)

Sit ylipäätään, että oli akustiset soittimet. Voi sitä laittaa selloa levyltäkin, mutta ei se ole sama asia. (Ito 2)

Niin, se avartaa lapsen kokemusmaailmaa ihan eri tavalla. (Ito 5)

Meidän lapset pitivät soitintyöpajoista tosi paljon. Mieleen jäivät erityisesti käki-leikki sekä soittimien kokeileminen mukavina ja kiinnostavina asioina. Lapset muistivat eri soittimet hyvin ja se soitin, jota oli itse saanut soittaa esim. sello, muistettiin erityisesti. Huilu oli myös joidenkin lasten mieleen, koska: ” siitä tuli kivoja korkeita ääniä. (Ito 3)

Toinen lapsille asetetuista tavoitteista oli **saada musiikista ja muista taideaineista kokonaisvaltainen, elämyksellinen, nautittava ja samalla opettavainen kokemus, kuunnellen, katsellen tai olemalla itse osallisena taiteentekijänä**. Lapsia havainnoiden saattoi jo aistia, että musiikki, erityisesti klassinen musiikki herätti lapsissa tunteita, ihastusta ja mielenkiintoa. Lapsella on jo kyky nauttia esteettisestä kauneudesta; kauniista musiikista, tanssista tai kuvataiteesta. Projektissamme pyrimme lapsille näitä kokemuksia tarjoamaan. Seuraavista lasten kommentteista voi päätellä, että taide on jotain lasten sisimmissä koskettanut. Sellaista, jota on vaikea pukea sanoiksi mutta, jonka voi kuitenkin tuntea.

Joutsen- musiikki on niin kaunis! Ollaan kuunneltu sitä ennestäänkin unimusiikkina. (5-vuotias tyttö)

Mulle jäi mieleen ne eskarien *Joutsen-* ja *Akvaario-*esitykset.- Niin mullekin. – Ja mulle. – Koska ne oli niin silleen hienoja. Mä en oikeen silleen tiedä, niissä oli sellaista kaunista. (5- ja 6-vuotiaat lapset)

Konsertin esitykset jäi mieleen, kun ne oli niin hauskoja ja niitä oli niin monta. Eskarityttöjen kalaesitys, kun ne hait jahtas pikkukaloja. Villiaasit oli hauskat ja kivat, kun ne näytti pupuilta. (5-vuotiaat tytöt)

Mä pidin konsertissa kaikista esityksistä, meidänkin omasta esityksestä. *Vedenpinnan alla-* laulu oli kiva, kun siinä oli veden äänet.(5-vuotiaat tyttö ja poika)

Eläytyminen ja kokonaisvaltaisesti mukana olo näkyi mm. myös alle 3- vuotiaan lapsen kommentista, minkä hän sanoi loppukonsertissa. Loppukonsertin juoni eteni peipon muuttomatkana kaukaisista maista kotisuomeen. Kotimaahan saapuessa peippo kaipasi kovasti ystävänsä käen tapaamista ja sen keväistä kukuntaa. Peippo ei vain mainnut oikein löytää käkeä, vaan vastaan tuli monia muita lintuja kuten harakoita, västäräkkejä, varpusia jne. Peippo oli tästä vähän murheissaan mutta silloin pieni 2-vuotias poika spontaanisti ja empaattisesti huudahti: *"Kyllä me peippo autetaan sua löytämään käki!"* Ja niin tapahtuikin, kun pienten ryhmäläiset liikkuvat, kuuntelivat, huilivat ja etsivät käkeä teoksen käki-osan mukana.

Tavoite **saada olla osallisena, tekemässä ja luomassa taidetta integroivassa taidekasvatuksessa** toteutui lasten osalta hyvin. Usea työntekijäkin näki taideintegraation rikkaana ja juuri lapsen maailmaan sopivana toimintamallina. Sillä lapsihan tekee asioita erittelemättä niitä toisistaan. Heittäytyminen iloon ja luovaan toimintaan koettiin isoksi nautinnoksi joissakin ryhmissä. Tämä luovuus ja halu ilmaista itseä taas näkyivät monissa musiikki- ja tanssiesityksissä , samoin kuin kädentöinä ja runoina.

Toisaalta, jos ajattelee lasta ja lapsen maailmaa, niin, toihan on nimenomaan se lapsen toimintamalli. Eihän lapsi osaa pistää silleen, että tää nyt on kuvamaataitoa ja tää nyt on liikuntaa, vaan lapsi tekee silleen kaikkea yhdessä ja sekaisin. Ja tässä toimintamallissa lapsi pääsee ilmaisemaan itseä ja kokeilemaan asioita esim. keholla ja kaikkea muutakin. (Ito 2)

Meidän ryhmässä se heittäytyminen siihen iloon ja luovaan toimintaan oli tosi iso nautinto niille lapsille. (Ito 1)

Lapselle varmasti se, että sai niin kun mieltä ja toteuttaa kehonkieltä ja ilmaisemista. Mut sitten myös soitinpajat ja varjoteatteri. Mun mielestä niistä lapset puhu ja ne jäi silleen elämään lasten keskuudessa. (Ito 3)

Eskariryhmässä projekti herätti ehdottomasti halun tanssia ja soittaa. (Ito 4)

Pitkántähtäimen tavoitteena tai pikemminkin toiveena projektissa oli **herättää lapsen mielenkiintoa aloittaa soittoharjoitus joko lähitulevaisuudessa tai sitten vähän vanhempana**. Tätä tavoitetta on tietenkin vaikea arvioida projektin ollessa näin lähellä ja lasten ollessa vielä näinkin pieniä mutta lasten haastatteluissa saattoi aistia selvää mielenkiintoa, joitain soittimia kohtaan. Tiedän ainakin, että eräs 6-vuotias tyttö oli kovin vaikuttunut huilusta ja pyrkikin loppukeväällä musiikkiopistoon soittamaan poikkihuilua. Tärkeää projektissa olikin herätellä lasten ajatuksia ja mielenkiintoa toivoen, että kipinä musiikista jäisi itämään tuoden siitä tulevaisuudessa esim. harrastuksen. Seuraavassa lasten haaveita soittamisen aloittamisesta ja perusteluja myöskin, miksi kyseinen soitin kiinnostaa:

Sello oli kiinnostavin, koska saatiin soittaakin sitä ja se ei ollut ennestään niin tuttu. (5-vuotias tyttö)

Pianoa haluaisin soittaa, menen keväällä pianotunneille. (5-vuotias tyttö)

Tahtoisin opetella ehkä sellon soittoa, se ei ole niin hankala kuin viulu! Selloa soittaisin, hassuja ääniä, myös matalia ja sitä voi myös näppäillä. (5-vuotias tyttö)

Sello oli kiinnostavin, kun se on samanlainen kuin viulu, kun mä soitan sitä. (5-vuotias poika)

Haluaisin opetella huilua soittamaan, sitä hopeista..! (5-vuotias tyttö)

Haluaisin soittaa poikkihuilua, koska se on silleen kiva soitin ja siinä on kaunis ääni. Poikkihuilu kiinnosti jo ennen työpajaakin. (6-vuotias tyttö)

Haluaisin osata soittaa klarinettia, kun siinä on niin monta nappulaa. (7-vuotias poika)

Selloa, koska silloin vois soittaa *Joutsen*- musiikkia. (7-vuotias tyttö)

Tavoite **kasvaa ja kehittyä taiteellisessa ilmaisussa, taiteen tietämyksessä ja taiteen avulla mm. sosiaalisessa, fyysisessä, psykomotorisessa ja kognitiivisessa osa-alueessa** mielestäni toteutui projektissa mm. edellisiin kirjoituksiini viitaten. Sosiaalisen kasvun merkitys oli varmasti osaltaan myös näkyvissä projektissamme, koska projekti tiivisti melko lailla päiväkotiimme yhteisöllistä toimintaa. Se oli myös mielenkiintoista huomata, että musiikilla ja taiteella oli useampaan levottomampaan sekä haasteellisempaan lapseen positiivinen vaikutus ja näytti siltä, että juuri he saivat projektista paljon itselleen. Seuraavassa eräs lastentarhanopettaja kuvailee musiikin vaikutusta yhteen heidän ryhmän lapseen.

Meillä oli yks sellainen kaveri, joka saattaa heittäytyä hankalaksi harva se hetki. Niin hän oli silleen ihan imussa siinä ja todella nautti ja olis halunnut suurin piirtein viedä ne soittimet kotiin mukanaan. (Ito 2)

7.3 Materiaalipaketin kehittäminen

Materiaalipaketti, jonka kokosin ryhmille helpottamaan projektin toiminnan suunnittelua ja toteutusta koettiin kattavaksi, helpoksi ja sellaiseksi, että sitä voi hyödyntää toistekin. Materiaalipaketti piti sisällään: tietoa Eäinten karnevaali –teoksesta ja sen säveltäjästä Camille Saint-Saënsistä, soittimista, joita teoksessa on, teoksen eläimiin liittyviä erilaisia lastenlauluja, musiikkiliikuntaideoita, soittoideoita sekä ideoita kuvalliseen ilmaisuun teokseen pohjautuen. Monistenipun lisäksi kokosin ryhmille cd:et, mitkä pitivät sisällään: Eläinten karnevaali-teoksen, soitinnäytteitä, tanssi- ja liikuntamusiikkeja sekä monia eläinaiheisia lastenlauluja. Tarkoitus oli, että materiaalipaketti helpottaa ja antaa eväitä ryhmille, vaikka aikaisempaa teoksen ja musiikin tuntemusta ei niin olisikaan. Eräät lastentarhanopettajat kuvailivat materiaalipaketin merkitystä seuraavasti:

Cd:et ja paketti mahdollisti kaikille projektissa mukana olon ja osallistumisen, vaikka ei silleen osaiskaan musiikkia. (Ito 2)

Niin, tässä oli valmis paketti ja sä sait siitä heti sen musiikin, mitä halusit. Me koettiin, että se oli sillai helppo. (Ito 1)

Materiaalipaketti oli erinomainen. Se oli runsas ja monipuolinen ja siitä olisi riittänyt tekemistä pidemmäksikin aikaa. (Ito 3)

Materiaalipaketista tuli todellakin melko runsas, sillä ajattelin, että jokainen ryhmä voi valita sieltä itselleen kiinnostavimmat ja sopivimmat jutut lasten ryhmän sekä iän huo-

mioon ottaen. Tarkoitus ei ollut kaiken läpi käyminen ja orjallinen toteuttaminen. Myön-
nän, että se sisälsi kyllä paljon tavaraa ja tämä varmaan teki vaikeaksi sekä aikaa vie-
väksi poimia sieltä kiinnostavat jutut. Tätä runsauden pulaa kuvaa kaksi lastentarhan-
opettajaa:

Harmituksen aiheita oli se, että tuota materiaalia oli niin paljon, että me ehdittiin
ja kyettiin työstämään sitä niin kovin vähän. Siitä ois riittänyt paljon enempäänkin.
(Ito 4)

Mulle kävi vähän samalla tavalla, että tuli runsauden pula. Että siinä oli tosi pal-
jon kaikkea ja ois kaivannut enemmän aikaa, että ois pystynyt käymään läpi sitä
ja hyödyntämään. Mutta se ei ole välttämättä suinkaan sen materiaalipaketin
huono puoli, vaan se on vaan se arki, että ei oo päässy niin paljon keskittymään
ja kattomaan sitä hommaa. (Ito 2)

Yhdessä toisessa ryhmässä materiaalipaketti nähtiin ”ideavakkana”, mistä pystyi poi-
mimaan tarpeellisen oman toiminnan rikastuttamiseksi.

Toisaalta ei me ainakaan otettu sitä meidän ryhmässä silleen, että nää kaikki on
pakko tehdä. Musta se oli hienoa, että siellä oli monia lauluja, mistä sai musiikki-
tuokioita sekä kuvideoita. Ja sitten kun lähti ihan rohkeasti ideoimaan ja sovel-
tamaan niitä. Osan otti paketista ja sitten jatko omilla. (Ito 3)

Tiivistämistä ja jäsentämistä materiaalipaketti varmasti vaatii. Tuli myös haastattelussa
esille, että sisällysluettelo ja sivujennumerointi helpottaisivat paketin käyttöä. Jokainen
paketin käyttäjä voisi myös itse osallistua materiaalipaketin sisällön kartuttamiseen,
kuten yksi lastentarhanopettaja kekseliäästi ideoi ryhmähaastattelussa.

Mulle opettajana on kaikista siisteintä tehdä sellaista hommaa, josta mä ite tyk-
kään. Tällaisessa materiaalipaketissa vois myös olla osuus, johon jokainen vois
itse istuttaa jotain mukaan. Sen voisi esittää jo haasteena siinä projektin alkuvai-
heessa, kun paketin antaa, niin sais tehtäväksi etsiä sinne 3 jotain omaa juttua
tästä ja tästä asiasta. Niin sitten se sitouttaa siihen vielä paremmin. (Ito 2)

Kehittämisideoita ja erilaisia näkökulmia lähestyä Eläinten karnevaali-teosta varmasti
löytyy jatkossa. Materiaalipaketti, minkä olin koonnut tähän projektiin, oli nyt muodol-
taan tällainen ja uskaltaisin väittää, että sillä oli iso merkitys projektimme muotoutumi-
sessa ja lopputuloksessa.

7.4 Soveltuvuus toimintaympäristöön

Luvussa 2 kirjoitin päiväkodista toimintaympäristönä; sen mahdollisuuksista ja haasteista projektissamme. Lisäksi avasin Martti Hellströmin (2009) mallia taide- ja taitoaineita tukevasta koulun toimintakulttuurista, jota peilasin päiväkotimaailmaan. Tässä luvussa arvioin päiväkotimme taideprojektia sekä toimintakulttuuria Hellströmin asettamien kahdeksan arvo- ja oletamusperusteen läpi. Lisäksi arvioin listaamiani päiväkodin toimintaedellytyksiä kehittämisprojektille.

7.4.1 Hellströmin toimintakulttuurin näkökulmasta

Hellströmin (2009) mukaan kahdeksan taide- ja taitoaineita arvostavan toimintakulttuurin arvo- ja oletusperustetta ovat:

1. Taidekasvatuksella on yhteys hyvään kasvuun ja ihmisen onnellisuuteen.
2. Opettajat ovat kiinnostuneita, innostuneita ja sitoutuneita yhteiseen toimintakulttuuriin.
3. Opettajat haluavat oppia uutta ja kehittyä työssään.
4. Yhteisöllisyys ja yhdessä tekemisen ilo on tärkeä osa toimintakulttuuria.
5. Opettajilta kuin myös oppilailta löytyy mielikuvitusta ja rohkeutta leikkiä.
6. Konfliktit ratkotaan rakentavassa hengessä.
7. Lasten töitä ja aikaansaannoksia arvostetaan ja tuodaan esille.
8. Johtajan rooli on keskeinen innostuksen, yhteishengen ja arvostuksen luojana.

Päiväkodin taideprojektilla olimme omalta osalta rakentamassa lapselle luontaista suhdetta eri taiteisiin. Projektissamme korostui tietenkin erityisesti musiikin tuomat kokemukset ja elämykset. Päiväkodissamme mielestäni osataan nähdä taiteiden merkitys ja lapsen luontainen tapa ja tarve ilmaista sen kautta itseään. Päiväkodin työntekijät olivat havainneet lapsista musiikin ja taiteen voimauttavan ja onnelliseksi tekevän vaikutuksen esim. erään lapsen kommentti ” *olipa ihanaa* ” soitintyöpajan jälkeen kertonee tästä. Päiväkodin työntekijöinä havaitsimme myös, että lapset, joille keskittyminen sekä yhdessä toimiminen on usein haastavaa päiväkodin arjessa, nauttivat ja elivät taideprojektia hyvin voimakkaasti läpi. Seuraavassa kaksi lastentarhanopettajaa kuvailee projektin vaikutusta kahteen heidän ryhmän lapseen.

Meidän erityisryhmän tyttö on ollut tosi vaikuttunut soitintyöpajoista, konsertista ja kaikesta! Hän on elänyt mukana keskittyneesti. Hänelle oli tosi tärkeää saada ojentaa soittajalle ruusu loppukonsertissa. (Ito 1)

Tämä kai kertoo vain taiteen merkityksestä! (Ito 2)

Työntekijöiden kiinnostus, innostus ja sitoutuminen yhteiseen projektiin on avainasemassa projektin onnistumisen kannalta. Projektinvetäjänä voin sanoa näin jälkeinpäin, että päiväkodistamme löytyi ihan kiitettävästi kiinnostusta, innostusta ja sitoutumista projektiin. Parhaimmillaan se synnytti positiivista energiaa, mikä tuli ulos erilaisena toimintana ja tuotoksina. Seuraavassa eräs lastentarhanopettaja kuvailee innostuksen tarttumista työntekijöiden välillä omassa ryhmässään.

Mun mielestä se oli hauskaa, että työkavereiden kanssa välillä oikein innostuttiin tekemään ja ideoimaan, että mitä nyt voitais tehdä Eläinten karnevaaliin liittyen. (Ito 3)

Toinen lastentarhanopettaja kuvasi aikuisten innostusta, mikä tartutti myös lapsiin innostusta.

Lapset oli innoissaan tästä eläin- ja viidakko teemasta ja varmaan siksi, että me aikuiset oltiin myös innoissaan siitä. Oli mukavaa meillekin. (Ito 1)

Minulle itselle projektinvetäjänä tuli välillä sellainen olo, että muu päiväkodin väki oli mukana velvollisuudesta ja auttaakseen vähän, kun minulla nyt sattui olemaan tämä opiskelujuttu. Puhuimme tästäkin asiasta ryhmähaastattelussa ja yksi lastentarhanopettaja toi seuraavanlaisen näkemyksen asiaan:

Mut hyväksyy senkin. Jos mietitään jotain projektinvetäjää tai ohjaajaa, niin hyväksyä senkin, että noi on tossa vaiheessa ja noilla on tommoset menossa. Katoetaan miten ne selviää ja mitä siitä tulee. Ja kun mietitään päiväkotiyhteisöä, niin täällä on kuitenkin tiimit ja niiden omat elämät myöskin. Plus se, että kaikki vaikuttaa kaikkeen. Mun mielestä kaikki kuitenkin osallistui hyvin. (Ito 4)

Näinhän se varmasti on ja sen ottaen huomioon, että päiväkodin henkilökunta toimii usein monenlaisten velvoitteiden ja paineiden puristuksissa mm. henkilöstöpulan ja kiireen vuoksi, niin projektissamme jokainen ryhmä oli mukana omien sen hetkisten resurssien ja kykyjen mukaan.

Yleisesti ottaen päiväkotimme suhtautui myönteisesti tällaisen taideintegraatio työtavan kokeiluun. Joitain soraääniä varmasti joukossa kuului, että ”*tarvitseeko tästä nyt tehdä näin suurta speaktaakkelia ym.*” Jotkut työntekijät ehkä pysyisivät mielellään tutuissa ja turvallisissa toimintamalleissa, ”hötkeylemättä” minkään uuden perään. Lapsia vartenhan me tämän projektin kuitenkin teimme, samalla kehittäen omaa toimintaamme työntekijöinä. Seuraavassa erään lastentarhanopettajan ajatus, mitä taideprojekti antoi työntekijälle:

Herätti ajattelemaan lapsen maailmaa, että toihan on nimenomaan se lapsen toimintamalli. Eihän lapsi osaa pistää silleen, että tää nyt on kuvaamataitoa ja tää nyt liikuntaa, vaan tekee silleen kaikkea yhdessä ja sekaisin. Aikuiset sitten taas vois oppia just ja muistuttaa itselleen sitä, miten kaikin tavoin voi yhtä asiaa tehdä ja lähestyä. Esim. että tätä Eläinten karnevaali teosta voi lähestyä tanssin kautta tai musiikin kautta tai käsillä tehden tai miten ikinä. (Ito 2)

Yhteisöllisyys ja yhdessä tekemisen ilo tulivat vahvasti esille työntekijöiden palautteissa projektin jälkeen. Yhteinen projekti ja yhteinen tekeminen koettiin hienoksi koko talon toimintaa yhdistäväksi kokemukseksi. Joku näki sen myös haasteena isolle, pitkulaiselle talolle, mistä selvisimme kuitenkin hyvin. Päiväkotimme on todellakin iso, pitkä talo, joka pitää sisällään kuusi isoa ja eri-ikäisten lasten ryhmää. On päiviä, jolloin ei ollenkaan tapaa toisessa päässä työskenteleviä aikuisia, saatikka, että tutustuisi ryhmän lapsiin ja toimintaan. Jokainen ryhmä hyvin pitkälti toimii omissa ryhmätiloissaan keskenään. Ei voi sanoa, etteikö talossamme olisi ollut aiemminkin yhdessä tekemistä, sillä päiväkodilla on pitkät perinteet yhteisten juhlien esim. isovanhempienjuhlan, puurojuhlan järjestämisestä ja kahden viikon välisistä yhteisistä lauluhetkistä ym. Tämän projektin myötä arjen yhteiset musiikkihetket, varjoteatteriesitys, soitintyöpajat ja loppukonsertti rikkoivat ryhmärajoja lisää ja toivat päiväkotimme yhteisöllisyyttä. Meillä oli yhteinen teema ja yhteinen päämäärä.

Kun me aikuiset meidän ryhmästä mietittiin koko projektia, niin jotenkin tuntui tosi hyvältä, että talossa on yhteinen, sama projekti. Iso talo, mutta kaikki työstää samantyyppistä, joka huipentuu sitten konserttiin. Se oli niin kuin mukavaa yhteistä tekemistä. (Ito 1)

Se, että tää on aina ja ikuisesti pitkulainen talo. Täällä tehdään jollain tietyllä tavalla töitä. Ja pelkästään se, että me ruetaan tekemään yhteistä projektia rikkoo tän talon työskentely kaavaa. Että musta me ollaan onnistuttu aivan loistavasti. (Ito 4)

Mut eihän tällaiset projektitkaan onnistus, jos työyhteisö ois sellainen kauheen rikkonainen eikä siellä olis yhteistyötä. (Ito 5)

Hellströmin (2009) uusi toimintakulttuuri perään kuulutta mielikuvitusta ja rohkeutta leikkiä. Päiväkotimaailmassa, kun työskennellään lasten parissa, aikuisilla on varmasti keskimääräistä enemmän rohkeutta ja uskallusta heittäytyä mielikuvitusmaailmaan sekä luovuuteen. Ei tämä tietenkään ole itsestään selvä asia ja toisaalta se on hyvin persoonakohtainen kysymys. Hienoa olisi, että päiväkodin ilmapiiri olisi salliva ja hyväksyvä niin, että jokainen uskaltaisi toteuttaa omaa persoonaansa ja lahjojaan rohkeasti työntekijänä. Ilokseni voin todeta, että meidän päiväkodista tätä luovaa ja sallivaa ilmapiiriä onneksi löytyy. Seuraavasta lastentarhanopettajan kommentista paistaa läpi se ilo, mitä aikuinenkin voi saada luovuudesta ja itsensä toteuttamisesta.

Meidän ryhmässä ainakin oli se aikuisten heittäytyminen siihen iloon ja luovaan toimintaan. Se on aikuiselle tosi iso nautinto ja tottakai niille lapsille.(Ito 1)

Välillä hienot, luovat ideat voivat tulla vähän ”jälkijunassa” mutta seuraava idea, jonka eräs lastentarhanopettaja toi esille ryhmähaastattelussa, olisi ollut aivan mahdollinen ja toteuttamiskelpoinen. Uskon, että rohkeutta meidän talosta tämän toteuttamiseen olisi löytynyt.

Olis muten voinut tehdä aikuisten koreografian johonkin teoksen osaan loppukonsertissa. Mikä yllätys se olisi ollu kaikille lapsille. Siinä hetkessä ja siinä tilanteessa.(Ito 5)

Hellström (2009) painottaa, että uudessa toimintakulttuurissa konfliktit tulisi ratkoa rakentavassa hengessä. Suuria konflikteja ei projektin aikana muodostunut mutta yleistä ”jupinaa” työntekijöiden keskuudessa kyllä esiintyi mm. epätietoisuudesta projektin sisällöstä ja etenemisestä. Keskinäistä kommunikaation puutetta oli myös ilmassa. Jälkeenpäin tuli ilmi, että jotkut kokivat jäävänsä syrjään projektista, eivätkä oikein tiedäneet mitä tehdä, mutta eivät kuitenkaan sitä minulle ilmaisseet. Informaationi projektin vetäjänä olisi varmasti voinut olla parempaa ja ennakoivampaa. Toisaalta tällaisessa luovassa prosessissa kaikki ei ole aina niin tarkasti etukädelta suunniteltua vaan prosessi vie mukanaan. Luottaminen projektin etenemiseen ja kaiken selkeytymiseen sekä järjestymiseen olisi hyvä ominaisuus päiväkotiyhteisölle, kuten eräs lastentarhanopettaja ryhmähaastattelussa toi esille.

Mä koen sen työläimmäksi, että jokainen puuttuu joka asiaan ja niin kuin toisen puolesta. Ja kysytään kahta kertaa, eikä kysytä sitten Minnalta, jolle asia niin kuin kuuluis. Mutta se on meidän keskinäistä kommunikaation puutetta.(Ito 2)

Talollisesti mulle tuli tän projektin jälkeen olo, että meidän pitäis oppia kellumaan ja luottamaan siihen, että kaikkien ei tarvitse sanoa kaikkiin asioihin jotakin, eikä

kaikkien tarvitse tietää saman tien kaikkea. Että osattais kellua ja luottaa, että tää menee nyt tällä tavalla ja joku toinen juttu tehdään toisella tavalla. Vaikka tää on niin iso talo. (Ito 4)

Projektissamme mielestäni lasten työt ja aikaansaannokset saivat arvostusta ja tulivat esille näkyvästi. Projektin kuvalliset työt näkyivät ryhmien seinillä sekä loppukonsertissa salissa. Ne olivat tärkeä osa kokonaisuuden ja tunnelman luomisessa yhteisessä loppukonsertissa. Lisäksi monet näistä töistä ovat elävöittämissä ja rikastamassa valokuvina tätä kirjallista lopputyötä. Loppukonsertin tanssi- ja musiikkiesitykset saivat puolestaan paljon ihailua niin lapsilta kuin aikuisilta. Oli hienoa huomata, kuinka pienemmät ihailivat ja ”katsoivat ylöspäin” esiopetusikäisten tansseja mutta toisaalta isommat lapset näkivät taas ihastuttavina monet pienten esitykset. Eskarilapset olivat tehneet lisäksi omatoimisesti ja luovasti esityksen teoksen musiikkiin, jonka he halusivat esittää muille ryhmille varsinaisen loppukonsertin jälkeen, ja tähän he saivat tietenkin mahdollisuuden.

Projektissamme päiväkodinjohtajan rooli oli hyvin takana oleva. Hän antoi projektille mahdollisuuden ja sallivan ilmapiirin mutta jättäytyi muuten sivuun käytännön toteutuksesta. Toisaalta tämä on sääli, ettei nykyisin ison päiväkodin johtajan aika riitä paljon muuhun kuin johdollisiin tehtäviin ja lukuisiin palavereihin. Toisaalta voi ajatella niinkin, että johtaja luottaa alaisiinsa, kun hän antaa meidän ”touhuta” keskenämme. Innostuksen ja yhteishenkeä luovan ilmapiirin luominen jäi tässä projektissa paljolti projektinveittäjän ja päiväkodin työntekijöiden keskeiseksi asiaksi. ”*Miten menee?*” – kysymyksen projektiin liittyen olisi voinut kuulla useamminkin päiväkodinjohtajalta.

7.4.2 Päiväkodin toimintaedellytysten näkökulmasta

Seuraavassa arvioin, kuinka toteutuivat listaamani päiväkodin mahdollisuudet toimintaympäristönä taideprojektissamme sekä, kuinka kohtasimme toimintaympäristömme rajat ja haasteet. Jaottelen mahdollisuudet ja haasteet yhteisessä vaikutuspiirissä oleviin tai omassa vaikutuspiirissäni oleviin asioihin.

Monet päiväkodin yhteisessä vaikutuspiirissä olevista toimintaedellytyksistä sekä mahdollisuuksista toteutuivat ja osoittautuivat toimiviksi taideprojektissa. Ensimmäkin **päivit-**

täin paikalla olevat monen ikäiset lapset olivat helppo ja antoisa kohde taideprojektille. Ihailtavaa oli **lasten ennakkoluulottomuus, innostus ja vastaanottavuus**, mikä tuli ilmi koko projektin ajalta. Klassinenkaan musiikki ja soittimet eivät saaneet lapsia varautuneeksi vaan tuntui, että juuri se oli parasta antia projektissa. Hienoa oli, että taideprojektimme **kosketti kaikkia päiväkodin lapsia kulttuuri- ja sosioekonomiseen taustaan katsomatta**. Vapaa-aikanaan osalla lapsista ei ole ehkä mahdollisuutta taidemusiikkiin tutustumiseen. Melkein päivittäin paikalla olevat lapset myös todella mahdollistivat **suunnitellun ja pitkäjänteisen projektin. Jatkumoa oli helppo toteuttaa projektissa**. Lisäksi **joustonvara aikatauluissa** osoittautui monessa vaiheessa hyödylliseksi. Päiväkodille ei ollut niin väliä esim. minä päivinä soitinpajat pidettiin, vaan pystyimme mukautumaan myös soittajien toiveisiin. Tilat ja lapset, kun olivat aina saatavilla. Lisäksi ryhmissä pystyimme elämään vähän päivän ja tilanteen mukaan, milloin lapset parhaiten jaksoivat keskittyä luovaan toimintaan. **Päiväkodin resurssit tiloineen, välineineen ja materiaaleineen** olivat hyvät. Pianot toki olisivat voineet olla paremmassa vireessä jne. Pystyimme kuitenkin luomaan **hyvän ja elämyksellisen taidekasvatusympäristön**, joka ottaa huomioon lapsen kehitystason ja tavan kokea todellisuutta. Suuri voimavara projektissa oli **päiväkodin henkilökunta**, joka on tietenkin jo aiemminkin tottunut vastaamaan päiväkodin taiteellisesta, esteettisestä ja kulttuurisesta kasvatuksesta. **Päiväkodin henkilökunnan luovuus ja myös rohkeus heittäytyä** ideoimaan sekä toteuttamaan toimintaa, oli ratkaisevassa asemassa projektin onnistumiselle. Samoin kuin **työntekijöiden tieto lasten valmiuksista, osaamisalueista ja kiinnostuksen kohteista**, kun he toimintaansa suunnittelivat”. **Tilaisuus ja mahdollisuus tehdä yhteistyötä Metropolian opiskelijoiden kanssa** nähtiin päiväkodissamme rikastuttavana ja arvokkaana asiana. Pystyimme mielestämme melko hyvin hyödyntämään ja nauttimaan heidän osaamisesta. Ennakoitavissa oleva **haaste päiväkodin henkilökunnalle projektissa oli monet arjen velvoittavat tehtävät** kuten perushoidolliset sekä lasten kehitykseen ja kasvatukseen liittyvät asiat, mitkä aiheuttavat ajan puutetta ja vievät voimia projektiin syventymiseltä. Tämä varmasti tuli esille joka ryhmässä ja erityisesti eskarilaisilla, joiden lukuvuosi on hyvinkin täyteen ”buukattu” ohjelmaa. Mielestäni onnistuimme luomaan projektin, joka ei kuitenkaan ollut liian kuormittava arjessa kenellekään.

Omaan vaikutuspiiriini lukeutuva **mahdollisuus oli tietämykseni ja näkemykseni sekä musiikkipedagogiikasta että päiväkodin varhaiskasvatuksesta**. Näiden näkemysten yhdistäminen on välillä haastavaa mutta myös antoisaa. Tietämys siitä, mitä monipuolinen varhaisiän musiikinopetus pitää sisällään ja toisaalta päiväkotimaailman

tuntemus, rikastuttavat ja ruokkivat toisiaan. Pyrkimys siihen, että päiväkodin arjessa toteuttaisiin musiikkileikkikoulumaista toimintaa samalla tavalla kuin musiikkiopistoissa, ei ole kuitenkaan ihan yksinkertaista virkaa tekevänä lastentarhanopettajana. Päiväkodin arjessa aika ja voimavarat menevät monen muunkin asian hoitamiseen kuten perushoitoon, kasvatuksellisiin - ja opetuksellisiin asioihin sekä yhteistyöhön vanhempien kanssa. Se, että pystyisi keskittymään vain ja ainoastaan musiikkiin sekä muihin taiteaineisiin, on vaikeaa. Projektissamme kuitenkin yritin, samoin kuin päiväkodin muu henkilökunta, tuoda lapsille niin paljon musiikillisia ja taiteellisia kokemuksia sekä elämyksiä kuin se oli tällä kertaa mahdollista. Ilman koordinaattoria ja organisaattoria, joka oli yhteistyössä esim. tässä projektissa päiväkodin ja musiikkioppilaitoksen kanssa, olisi ollut vaikea toteuttaa koko projektia. Ryhmähaastattelussa eräs lastentarhanopettaja toi asian esille seuraavasti.

Mut se mitä tällainen projekti vaatii, on joku koordinaattori talon sisällä. Jos sua ei ois ollu liidaamassa tätä, niin ei ois toteutunut tällaista. (Ito 2)

Projektinvetäjän rooli oli kaikin puolin haastava ja opettava kokemus. Saada iso työyhteisö sitoutumaan ja innostumaan projektista sekä pitää koko ajan projektin langat käsissä; kuullen ja huomioiden samalla projektiin liittyvien sidosryhmien ideat, toiveet ja tarpeet, oli vaativaa. Kaikki ei aina mennyt niin kuin oppikirjoissa mutta tietämys ja ymmärrys ”johtajan”-roolia kohtaan lisääntyivät. Ryhmähaastattelussa tuli esille asiaan liittyvä kommentti.

Tuo olis varmaan meille päiväkodin vakkareille joskus hyvä rooli kokeilla, koska mä väitän, että siinä ymmärrys päiväkodinjohtajan työtä kohtaan varmaan voi löytää uusia uomia. Ei välttämättä aina kiva. (Ito 4)

8 Pohdinta

Kirjoittaessani nyt pohdintaa ja johtopäätelmiä koko projektin sekä lopputyön kokonaisuudesta, aikaa itse käytännön toteutuksesta on ehtinyt kulua jo hyvä tovi. Toisaalta näen tuon myös eduksi, sillä näin pystyn katsomaan työtä vähän etäältä päin, toivottavasti eri näkökulmista.

Toimintatutkimus työtapana sopi mielestäni hyvin kehittämisprojektiimme. Palautteiden mukaan oivalluksia musiikillisen taideintegraation ja eheyttävän päiväkodin taidekasvatuksen merkityksestä heräsi työntekijöissä projektimme myötä. Kokonaisvaltainen näkemys lapsen oppimisesta ja ympäristön havainnoimisesta sekä kokemisesta lisääntyi ja vahvistui päiväkodin työntekijöillä. Yksi toimintatutkimuksen sykli, mikä piti sisällään; kehittämisprojektin suunnittelun, toteutuksen, havainnoinnin ja arvioinnin, ei vielä tietenkään välttämättä vakiinnuta toimintatapaa pysyväksi. Kokemuksia samanlaisista taideprojekteista, jotka rakentuisivat klassisen musiikin ympärille, tarvittaisiin useampia. Tarvittaisiin toistoa ja toimintatutkimukseen kuuluvia syklejä lisää, että toimintamalli juurtuisi hyvin käytäntöön. Meidän päiväkotini meni kesän 2013 alusta täydelliseen remonttiin ja päiväkodin ryhmät siirtyivät noin vuodeksi eri paikkoihin evakkotiloihin. Näin ollen emme ole pystyneet millään tavoin jatkamaan koko työyhteisönä Eläinten karnevaali – taideintegraatioprojektin kaltaista toimintaa. Mutta yksikin läpi viety toimintatutkimus osoitti, että musiikillisen taideintegraatioprojektin toteuttaminen päiväkodissa, liittäen siihen musiikkioppilaitoksen musiikkipedagogiopiskelijoiden kanssa tehdyn yhteistyön, oli kannattava, opettava ja toimiva malli.

Palautteiden perusteella soittajien tuleminen päiväkotiin esittämään klassista musiikkia ja esittelemään soittimiaan koettiin hienoksi, päiväkodin arkea ja oppimisympäristöä rikastuttavaksi asiaksi niin työntekijöiden kuin lastenkin mielestä. Käytännössä on paljon helpompi, että muutama soittaja tulee soittimeen vierailulle päiväkotiin kuin, että yli 100 lasta 1-7-vuotiaita ”raahautuu” pitkän matkan konserttiin johonkin konserttisaliin. Miten paljon helpompaa onkaan intiimi kohtaaminen soittajien kanssa, kun se tapahtuu lapselle tutussa, turvallisessa ympäristössä? En silti väitä, etteikö joskus lapsenkin olisi hienoa ja juhlavaa päästä ihan ”oikeaan” konserttiin konserttisaliin. Näen, että samantyyppisten projektien toteuttaminen yleisemminkin päiväkodeissa, voisi antaa paljon ja rikastuttaa päiväkotien taidekasvatusta. Yhteistyömalleja esim. ammattikorkeakoulun musiikinopiskelijoiden ja päiväkotien välillä tulisi kehittää, sillä yhteistyöstä hyötyisivät niin päiväkodit kuin myös musiikin ammattiopiskelijat. Opiskelijat saisivat arvokasta

kokemusta käytännön työskentelystä esim. lapsiryhmien kanssa. Päiväkodin työntekijöille pitämässäni projektin palautekeskustelussa eräs lastentarhanopettaja mietti jo erilaisia yhteistyömuotoja, miten voisi toimia: ” *Jos sais jonkun oppilaitoksen yhteistyöhön, niin olisi hauskaa, että olisi niin monta soittajaa kuin on päiväkodissa ryhmiä. Ja sitten voisi olla kerran kuussa soittajapäivä ja ne soittajat kiertäisivät kaikki ryhmät ja sitten se päättyisi yhteiseen koko päiväkodin lauluhetkeen. Jos siis sais soittajat käyttöön lukukaudeksi, niin mä tekisin jotain sellaista. Niin ja, jos ne soittajat vain sitoutus tuohon juttuun.*” Luulenkin, että luovuus vain on rajana, millaisia yhteistyömalleja oppilaitosten ja päiväkotien välillä voitaisiin kehittää. Tarvitaan vain halua ja tarmoa tarttua asiaan.

Päiväkoti toiminta- ja oppimisympäristönä luo hyvät puitteet musiikillisen taideintegraatioprojektin toteuttamiselle kuten toimintatutkimuksestamme kävi ilmi. Päiväkodin toimintaedellytykset tällaiselle projektille ovat tiivistäen: eri-ikäiset, lähes päivittäin paikalla olevat lapset, henkilökunnan tietotaito, innokkuus ja sitoutuminen, päiväkodin hyvät resurssit oppimisympäristönä tiloineen, välineineen ja materiaaleineen sekä verkostot, mikä oli tässä tapauksessa yhteistyö Metropolia ammattikorkeakoulun opiskelijoiden kanssa. Lisäksi päiväkodissa tarvitaan toimintakulttuuri, jossa taideaineita arvostetaan ja halutaan tukea sekä tuoda yhdessä esille kuten Hällström (2009) asian ilmaisee. Monipuolinen taide- ja musiikkikasvatus ei ole itsestään selvyyys nykyisin päiväkodeissa kuten Kalliala (2012) on todennut. Tätä tukevat myös omat havaintoni sekä mm. erään lastentarhanopettajan kommentti heidän päiväkodin musiikkikasvatuksesta: ” *Kyllä minun mielestä musiikki-ihmiset päivähoidossa ovat katoava luonnonvara. Onhan meidän päiväkodissakin piano salissa mutta ei sitä ole kukaan kymmeneen vuoteen soittanut*”. Täten ajatellen on ollut onni, että sain toteuttaa projektini päiväkodissa, missä kiinnostusta, osaamista ja arvostusta musiikkikasvatusta ja muuta taidekasvatusta kohtaan löytyy työntekijöiltä ehkä keskivertoa enemmän. Luulen, että kaikissa päiväkodeissa projektini ei olisi onnistunut.

Haasteitakin toki omassa projektissamme tuli esille kuten päiväkotiarjen tietynlainen kiire. Päiväkotiarjessa on monia työntekijöitä velvoittavia perushoidollisia ja lasten kehitykseen ja kasvun tukemiseen liittyviä asioita, jotka aiheuttavat ajanpuutetta ja vievät voimia tällaiseen projektiin syventymiseltä. Tämä mm. vaikuttaa työntekijöiden sitoutumiseen koko yhteiseen projektiin. Kirjoitin taideintegraatiota käsittelevässä teorialuvussa 6 Ruokosen ja Rusasen (2009) esille tuomista päiväkodin taideintegraation tasoista. Tavoitteena projektissamme oli päästä ainakin taideintegraation kolmannelle tasolle eli

tiedostamisen tasolle. Näkisin, että projektissamme sitoutuminen ja syventyminen musiikilliseen taideintegraatioon vaihtelivat päiväkodin eri ryhmissä. Oli varmasti eroja ryhmien kesken, mille taideintegraation tasolle päästiin. Haasteita, joita omassa projektissamme tuli esille, voitaisiin varmasti voittaa esimerkiksi suunnittelemalla ja organisoimalla asioita paremmin. Projektinvetäjän merkitys on myös todella tärkeä mm. innostajana, organisoijana ja koordinoijana päiväkodin sekä yhteistyötahojen välillä kuten projektissammekin tuli ilmi.

Kehittämiprojekti oli ammatillisesti itseäni hyvin kehittävä. Monessa eteen tulevassa asiassa oli minulle opettelun ja oppimisen paikka. Oli mielenkiintoista löytää itsestä puolia, joita ei tiennyt olevankaan, sillä niin monenlaiseen rooliin projektinvetäjänä jouduin tai pääsin. Sain toimia organisaattorina suunnitellessa, ohjatessani ja saadessani projektin toimimaan. Koordinoijana taas pidin projektin sidosryhmät yhteydessä, sovin aikataulut ja sisällöt jne. Lisäksi tietenkin toimin itse varhaiskasvattajana, taidekasvattajana ja varhaisiän musiikinopettajana lasten kesellä. Mielenkiintoisen näkökulman tuokin se, että toimin lastentarhanopettajana että musiikkipedagogina päiväkodin työyhteisössä. Minulla on koulutus ja näkökulma kumpaankin ammattiin ja yhdistänkin näitä työssäni lastentarhanopettajana niin paljon kuin kulloinkin pystyn, enkä oikeastaan erottele ammatteja toisistaan. Tärkeässä roolissa oli olla myös innostaja, kun pyrin saamaan projektin sidosryhmät mukaan ja aktiiviseksi. Joudunpa tässä toimimaan nyt lopussa kirjailijanakin, kun kokoan projektin opinnäytetyöksi.

Musiikki- ja taidekasvatuksen positiivinen vaikutus yhteenkin lapseen tai miksei myös aikuiseen, on mielestäni tärkeää, kun arvioidaan projektin onnistumista ja kannattavuutta. Omien havaintojeni ja lasten sekä päiväkodin työntekijöiden palautteiden mukaan projekti antoi näitä positiivisia kokemuksia ja vaikutuksia usealle päiväkotimme lapselle ja myös meille työntekijöille.

Yhteistyöllä ammattilaisista voi kehittyä asiantuntijoita. Yhteistyö ja uusi työyhteisö tarjoaa kaikille osapuolille mahdollisuuden laajentaa omaa ammattitaitoaan ja kehittää asiantuntijuuttaan. Asiantuntijuudessa on tärkeää korostaa yhteisön merkitystä ja nähdä osaaminen yhteisön ominaisuutena yksilön sijaan. (Huhtinen-Hildén 2012, 39.) Yhdessä tekeminen, yhteisöllisyys ja voimaantuminen työyhteisönä projektin myötä nousivat myös erityisesti esille projektin jälkeisissä palautteissa. Tämä yhteisöllisyyden merkitys kiteytyy mielestäni runossa, minkä työkaverit antoivat projektin jälkeen minulle.

Tiikerin tarmolla,
elefantin energialla,
kalojen kunnianhimolla,
kilpikonnän kärsivällisyydellä,
lintujen lennokkuudella
ja peipon pirteydellä –
me teimme sen. Hyvä me!

Lähteet

Anttila, E. 2009. Tanssii tätien kanssa –luova liikunta ja tanssi varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: I. Ruokonen, S. Rusanen & A.-L. Välimäki (toim.): Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä: Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Baric, M. 2009. Nukketeatteri taidekasvatuksen ja leikin välineenä. Teoksessa: I. Ruokonen, S. Rusanen & A.-L. Välimäki (toim.): Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä: Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Dissanayake, E. 2000. Art and Intimacy. How the Arts Began. The University of Washington Press. USA.

Heikkinen, H.L.T., Rovio, E. & Syrjälä, L. 2008. Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Hansaprint Direct Oy.

Huhtinen - Hildén, L. 2012. Kohti sensitiivistä musiikin opettamista: Ammattitaidon ja opettajuuden rakentumisen polkuja. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37882/9789513947194.pdf?sequence=1> luettu 2.5.2014

Huhtinen-Hildén, L. 2013. Herkät tuntosarvet musiikin opettamisessa. Teoksessa: P. Jordan-Kilkki, E. Kauppinen & E. Korolainen-Viitasalo (toim.): Musiikkipedagogin käsikirja. Vuorovaikutus ja kohtaaminen musiikinopetuksessa: Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

Hällström, M. 2009. Taide- ja taitoaineiden opiskelua tukeva koulun toimintakulttuuri. Teoksessa: Opetushallituksen taide- ja taitokasvatuksen asiantuntijatyöryhmä (toim.): Taide ja taito –kiinni elämässä! Helsinki: Edita Prima Oy.

Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Helsinki University press: Marjatta Kalliala ja Gaudeamus.

Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Tammer-paino.

Kurki, L. 2006. Kansalainen persoonana yhteisössään. Teoksessa: L. Kurki & E. Nivala (toim.): Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Laitila, J. 2013. Ettette lähtis peräs? Osallistava musiikkielämys päiväkodeille. Musiikkipedagogin YAMK- opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Liikanen, H.-L. 2009. Taide- ja taitoaineet oppilaiden hyvinvoinnin edistäjinä –hyvä pohja elämälle. Teoksessa: Opetushallituksen taide- ja taitokasvatuksen asiantuntijaryhmä (toim.): Taide ja taito –kiinni elämässä! Helsinki: Edita Prima Oy.

Mansikkakorpi, H. 2009. Taideintegraatio varhaisiän musiikkikasvatuksessa - taideintegraation tarkastelua ”Taidemuskari” –opetuskokeilun kautta. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos.

Pantsu, L. 2010. Ensimmäiset elämykset – musiikki ja muut taiteet osana vauvaperheiden elämää. Licensiaatin tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Musiikin laitos.

Puurula, A. 1998. Integrointi taidekasvatuksessa – monitahoisuus tavoitteena. Teoksessa: Puurula, A. (toim.) 1998. Taito- ja taideaineiden integrointi. Kokemuksia, käytäntöjä, teoriaa. Helsinki: Studia Paedagogica 17, 9-27.

Rannikko, P. & Ruotsalainen, S.-M. 2010. Lastentanssin avaimet. Helsinki: Nuori Suomi Oy.

Ruismäki, H. 1998. Musiikki osana taidekasvatusta ja elämää – näkökulmia musiikkikasvatuksessa. Teoksessa: Puurula, A. (toim.) Taito- ja taideaineiden integrointi. Kokemuksia, käytäntöjä, teoriaa. Helsinki: Studia Paedagogica 17, 29-47.

Ruokonen, I. & Rusanen, S. 2009. Esteettinen kasvattaja kulttuurisena kasvattajana. Teoksessa: I. Ruokonen, S. Rusanen & A.-L. Välimäki (toim.): Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä: Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Ruokonen, I. 2005/2006. Taide lapsen elämänilmauksena. Musiikin näkökulma. Teoksessa: T. Tarkkanen & P. Sassi (toim.): Lapsi ja taide. Puheenvuoroja taidekasvatuksesta. Helsinki: Cosmoprint.

Ruokonen, I. 2012. Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa: E. Hujala & L. Turja (toim.): Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy.

Rusanen, S. 2009. Lapsen kuvista kulttuurin kuviin. Teoksessa: I. Ruokonen, S. Rusanen & A.-L. Välimäki (toim.): Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä: Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Saarikallio, S. 2013. Musiikki on kokemuslaji. Teoksessa: P. Jordan-Kilki, E. Kauppinen & E. Korolainen-Viitasalo (toim.): Musiikkipedagogin käsikirja. Vuorovaikutus ja kohtaaminen musiikinopetuksessa: Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

Suojala, M. 2009. Lastenkirjallisuus kielen ja kuvittelukyvyyn laajentajana. Teoksessa: I. Ruokonen, S. Rusanen & A.-L. Välimäki (toim.): Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä: Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Toivonen, T. 2009. Draamakasvatuksen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: I. Ruokonen, S. Rusanen & A.-L. Välimäki (toim.): Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä: Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Usma, A.-M. & Veijola, T. 1981. Ohjelehti musiikkisatuun Eläinten karnevaali. Interbook-Interkirja Oy.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Helsinki: Stakes, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus.

VMO 2009. Varhaisiän musiikkikasvatus. Musiikkikasvatus Suomessa. Varhaisiän musiikkikasvattajat. http://www.musiikinopetus.fi/fi/jarjestelma/varhaisian_musiikkikasvatus luettu 12.1.2013

Väkevä, L. 2004. Kasvatuksen taide ja taidekasvatus. Estetiikan ja taidekasvatuksen merkitys John Dewey'n naturalistisessa pragmatismissa. Acta Universitatis Ouluensis Scientiae Rerum Socialium E. Väitöskirja.

Eläinten karnevaali-loppukonsertti 10.4.2013 klo. 9.30

Muuttolinnun matkassa maailmalla

1. Muuttolintu (peippo) laulelee muiden lintujen kanssa etelässä. Siitä on kyllä mukavaa olla talvisin lämpimässä maassa, missä ruokaa ja lintuystäviä riittää mutta nyt siitä alkaa tuntua, että sillä on kovin kova ikävä jo Suomeen. Peippo ikävöi Suomen raikasta ilmaa, puhtaita vesiä ja metsän hiljaisuutta. Missään ei ollut parempaa paikkaa viettää kesää kuin Suomessa. Muuttolintu tiesi, että sen oli aika tullut lähteä pitkälle lentomatkalle kohti Suomea. Kun se saapuisi suomeen, siellä olisi jo kevät pitkällä. Mitähän se näkisi tällä kertaa pitkällä muuttomatalla? Nyt sinä pääset linnun mukaan tälle matkalle!
 - *Lintuhäkki*-osa (piano ja huilu)
2. Muuttolintu lentää viidakon yli (Limusiini cd:n *Viidakossa* tunnelmamusiikkina + soittajien efektit).
 - Nuuskamuikkuset soittavat kehärummuilla ja hokevat lorua: *Tiheässä pimeässä viidakossa hämärässä.*
 - *Elefanti*-osa (sello, piano) Nuuskumuikkuset esittävät; kaksi elefanttia ja kissaeläimet liikunnan soittajien soittaessa *Elefanti*-osan.
3. Muuttolintu jatkaa matkaa savannien yli ja näkee siellä monenlaisia eläimiä mm. hirveitä vauhtia juoksevat villiaasit
 - *Villiaasit* –osa (kaksi pianoa soittaa), pianistit esittävät aaseja (heillä aasinkorvat)
4. Muuttolintu alkaa lähestyä meren rantaa, se näkee sinne olevan matkalla myös vanhan ja hitaan kilpikonnän, joka on menossa vilvoittelemaan mereen pahtavan auringon alta.
 - *Kilpikonnat*-osa (kaksi pianoa soittaa)
 - Muumien isoimmat lapset vetää askarrettua kilpikonnan musiikin soidessa
5. Muuttolintu seuraa, kun kilpikonna saapuu meren rantaan ja onnellisena pulahtaa raikkaaseen veteen. Mitähän se näkee siellä veden alla?
 - *Vedenpinnan alla*- laulu (Hemulit esittävät sekä Emma, Minna, Hannele laulavat, säestys cd:ltä)

6. Veden alla ui myös kalaparvia ja väijyypä siellä isompiakin kaloja (haita) seassa.
 - *Akvaario-osa* (huilu, piano) Eskarilaiset dramatisoivat tanssien kalaparven, hait, vesikasvit.
7. Muuttolinnun matka meren yllä jatkuu, se alkaa lähestyä jo pohjolaa. Yhdellä tutulla lammella se tapaa joutsen ystäviä, joita se on tavannut aikaisempina vuosinaankin muuttomatalla. Muuttolintu jää hetkeksi ihastelemaan joutsenten uljasta uintia ja tanssia lammella.
 - *Joutsen- osa* (sello+ piano) Eskarilaisten tanssi.
8. Jatkaessaan lentomatkaa muuttolintu alkaa tunnistaa jo Suomen mantereen ääriiviivat, siellä se hänen rakas toinen kotimaansa jo on. Linnun korviin alkaa kantautua tuttujen varisten, sirkkusten, haukkojen ja kotkienkin ääniä ja kohta se näkee niitä lentelemässä vierellään. Ne ovat tulleet tervehtimään muuttolintua ja toivottamaan sen tervetulleeksi Suomeen pitkän talven jälkeen.
 - *Siipileikki-* laulu + tanssi (Hattivatit esittävät + soittajat)
9. Muitakin tuttuja lintuja tulee vastaan.
 - *Harakka hyppii maassa* –loru (Muumit ja Nyytit esittävät)
10. Muuttolintu kaipaa metsän sydämeen, missä se voisi kuulla käen keväistä kukuntaa, koska silloin se vasta tietää saapuneensa kotiin. Niinpä se lentää syvemmälle metsään, heleästi vihertävään koivikkoon ja toivoo, että käki kukkuisi sille. Tulkaapa lapset kanssani etsimään käkeä, lintu pyytää.
 - *Käki-* osa (piano ja klarinetti) Nyytit ja Muumit kävelevät pianon soudessa ja käen kukkuessa pysähdytään ja vastataan sille laulaen.
11. Oi kuinka väsynyt mutta niin iloinen muuttolintu onkaan istuessaan koivun oksalla. Nyt se tiesi palaneensa Suomeen ja saavansa nauttia suomen kauniista ja valoisasta luonnosta koko pitkän tulevan kesän. Riemuissaan se kajautti ilmoille oman laulunsa.
 - *peiponpesä, Koivun oksaan korkealle*-laulu, Koko päiväkodin väki laulaa 1. säkeistöä ja soittajat soittavat soolot omilla soittimillaan.

Työntekijöiden loppuhaastattelun 16.4.2013 haastattelurunko

1. Miten olette omassa lapsiryhmässänne Eläinten karnevaali –teemaa toteuttaneet?
2. Miten ryhmänne lapset ottivat teeman ja Eläinten karnevaalin musiikin vastaan?
3. Minkälaisia havaintoja lapsista projektiin liittyen ja minkälaista palautetta lapsilta?
4. Oliko taideintegrointiin helppo pyrkiä toiminnassa?
5. Mitä tällainen taideintegrointi voi antaa lapselle/työntekijälle?
6. Oliko materiaalipaketti hyödyllinen ja apua antava? Miten sitä käytitte?
7. Miten materiaalipakettia kehittäisit?
8. Oliko projektin vetäjän ohjeistus selvä ja oliko sitä riittävästi?
9. Olivatko soittajien työpajat antoisia? Mitä olisit toivonut niihin lisää?
10. Näetkö tarpeellisena, että klassista musiikkia tuodaan lapsille tutuksi päiväkodissa?
11. Miten päiväkodin yhteistyötä esim. musiikkioppilaitoksen opiskelijoiden kanssa voisi kehittää lisää?
12. Onko tällainen taideintegraatioon perustuva toimintatapa käyttökelpoinen päiväkodissa?

Projektin ja konsertin jälkeen lapsille tehty haastattelurunko

1. Mistä pidit konsertissa? Mitä sinulle jäi mieleen? Miksi?
2. Mistä et pitänyt konsertissa? Miksi?
3. Mikä soitintyöpajoissa oli mukavaa/kiinnostavaa? Mikä ei?
4. Mikä soitin oli sinusta kiinnostava? Miksi juuri se soitin?
5. Haluaisitko sinä osata soittaa jotain soitinta? Mitä soitinta ja miksi?
6. Mitä sinulle on jäänyt mieleen Eläinten karnevaalin musiikista? Muistatko teoksen osien eläimiä?
7. Mitä olette tehneet ryhmässä Eläinten karnevaaliin liittyen? Kerro oletteko tehneet kädentöitä, liikkuneet eläiminä, lukeneet eläinsatuja jne.